ISSN 2784 - 0204 ISSN - L 2784 - 0204

Revista apare sub egida Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România

MUZEUL PRESEI ROMÂNEȘTI

AN V, NR.20 FONDATOR: TANȚA TĂNĂSESCU Decembrie 2025

Cuprins:

Redacția: *Cinci ani de tradiție și excelență cu Revista „Muzeul Presei Românești”,* p. 2

Tanța Tănăsescu: *Labiș, păstrătorul de aurore, la 90 de ani de la naștere*, p. 3

Tanța Tănăsescu: *Goralii din sudul Poloniei, în expoziție de fotografii documentare, la Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”,* p. 4

Dan Toma Dulciu: *Eminescu - „Fiul lacrimelor”: o investigație editologică,* p. 7

Tanța Tănăsescu: *Interviu de colecție cu prof.dr. Theodor Damian,* p. 10

Tanța Tănăsescu: *Gaudeamus, Regal al Creativității la Târgul de Carte: „Buongiorno, Italia!”, de George Apostoiu; Prof.univ.dr. Ioan N. Roșca și două noi lansări editoriale; „Mitologie” și „Timpul ancorat în presă – interviuri, cronici, articole”, volume de referință semnate de Victoria Fonari; O carte document – „Povești din Cartierul Primăverii”, de Lavinia Betea; Cultură și diplomație cu Nicolae Mareș, p.16*

Marilena Grigore: *Rotterdam – orașul care a învățat să se reinventeze,* p.23

Dr. Marian Nencescu: *Mark Twain și triumful spiritului yankeu în literatură și jurnalism, p.27*

George Roca: *Oradea, mon amour!,* p.28

Dr. Ist. Ion Constantin: *O valoroasă lucrare despre Regina Maria – Steaua de pe cerul românesc,* p.29

Redacția: *Simpozion omagial „Maria, o regină în slujba țării și a armatei ei”,* p.31

Dr. Ist. Ion Constantin: *O carte de referință închinată eroilor români căzuți în timpul Primului Război Mondial pe teritoriul actual al Poloniei,* p.33

Ion Andreiță: *Satul din colțul ochiului (3)*, p.34

Dr.Laurențiu-Ștefan Szemkovics: *Decorație conferită în 1930 lui Nicolae Iorga,* p.36

Dumitru-Tudor Tănăsescu: *Castelul Știrbei din Sinaia - 150 de ani de dăinuire,* p.38

Geo Ciolcan: *Trăim sub sceptrul luminii lor – grupaj de poezii*, p.40

Prof. univ. dr. Ioan N. Roșca: *Florian Tănăsescu – O reevaluare a debutului politic și publicistic al social-democrației românești,* p.41

Nicolae Iosub: *La Botoșani, Eminescu Redivivus!*, p.43

Ionel Novac: *Traian Vuia – omagiat la Academia Română,* p.45

Dan Toma Dulciu: *O poezie pierdută,* p.47

Redacția: *Ediție specială a „Serilor culturale românești”, marca Filiala „Cronica Timpului” a UZPR,* p.49

Tanța Tănăsescu: *Expoziție eveniment la Muzeul Național de Istorie a României. Din istoria loteriei românești, p.50*

Prof. univ. dr. Ioan N. Roșca: *Florentin Popescu – Convorbiri cu personalități culturale, p.53*

Nicolae Tănăsescu: *Migrația internațională impactează viitorul demografic al României, p.56*

Tanța Tănăsescu: *Un deceniu de excelență cu publicația UZPR „Cronica Timpului”, p.58*

Redacția: *Mari personalități. Expoziție bucureșteană cu portrete pictate de Theodor Aman, p.59*

La p. 4

Goralii din Sudul Poloniei

în expoziție de fotografii documentare, la Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”

La p.16

Târgul de Carte Gaudeamus

„Mitologie” și „Timpul ancorat în presă – interviuri, cronici, articole”, volume de referință lansate de Victoria FONARI

Cinci ani de tradiție și excelență cu Revista „*Muzeul Presei Românești*”

Cu o îndreptățită satisfacție semnalăm cititorilor un moment de referință în peisajul publicistic românesc: Revista *Muzeul Presei Românești* împlinește cinci ani de apariție neîntreruptă! Ceea ce a început ca un vis ambițios, acela de a crea un spațiu dedicat istoriei, evoluției și viitorului jurnalismului, a devenit o realitate palpabilă și o voce constantă, cu douăzeci de ediții trimestriale publicate fără întrerupere.

Această constanță nu este doar un număr, ci oglinda unei dedicări profunde, a muncii asidue și a viziunii clare care au ghidat fiecare ediție. De-a lungul acestor cinci ani, ne-am propus și am reușit să oferim cititorilor noștri articole de înaltă ținută publicistică, caracterizate prin rigoare științifică, profunzime analitică și o perspectivă adesea inedită.

Fiecare număr a fost o invitație la lectură, o mărturie a diversității și complexității universului mediatic.

Temele abordate au fost variate și captivante, acoperind un spectru larg, de la istoria bogată a presei românești și evoluția genurilor jurnalistice, la etica profesională, libertatea de exprimare și rolul fundamental al mass-media în societatea contemporană.

Ne-am străduit să fim o punte între trecut și prezent, între teorie și practică, aducând în prim-plan personalități marcante, evenimente definitorii și provocări actuale.

Revista este, indiscutabil, rezultatul contribuțiilor excepționale ale colaboratorilor noștri de valoare. Le mulțumim din suflet acestor profesioniști, din rândul celor mai distinși jurnaliști, academicieni, profesori universitari, istorici, literați, având decenii de activitate pe tărâmul scrisului, alții mai tineri, care au îmbogățit paginile revistei prin pasiunea și viziunea lor. Implicarea lor neobosită și talentul incontestabil manifestat, au făcut ca acest proiect să atingă nivelul de prestigiu de care se bucură astăzi această publicație.

Revista *Muzeul Presei Românești* apare sub egida prestigioasei *Uniuni a Ziariștilor Profesioniști din România* (UZPR), o garanție a calității și a respectării principiilor jurnalismului autentic.

Ne bucurăm să prezentăm din activitatea și evenimentele importante din viața Uniunii, consolidând astfel legătura dintre membrii UZPR și oferind o perspectivă amplă asupra eforturilor depuse pentru promovarea excelenței și a valorilor profesionale. În paginile revistei sunt prezentate conferințe, lansări de carte, dezbateri și inițiative menite să contribuie la dezvoltarea și modernizarea presei românești.

La ceas aniversar, vă mulțumim pentru că sunteți alături de noi și vă invităm să rămâneți parte din acest frumos proiect, să ne însoțiți în călătoria editorială despre istoria clipei, adevăr, etică, libertate de expresie și cultivarea memoriei jurnalistice în peisajul presei românești!

Cu respect și gratitudine,

Redacția Revistei *Muzeul Presei Românești*

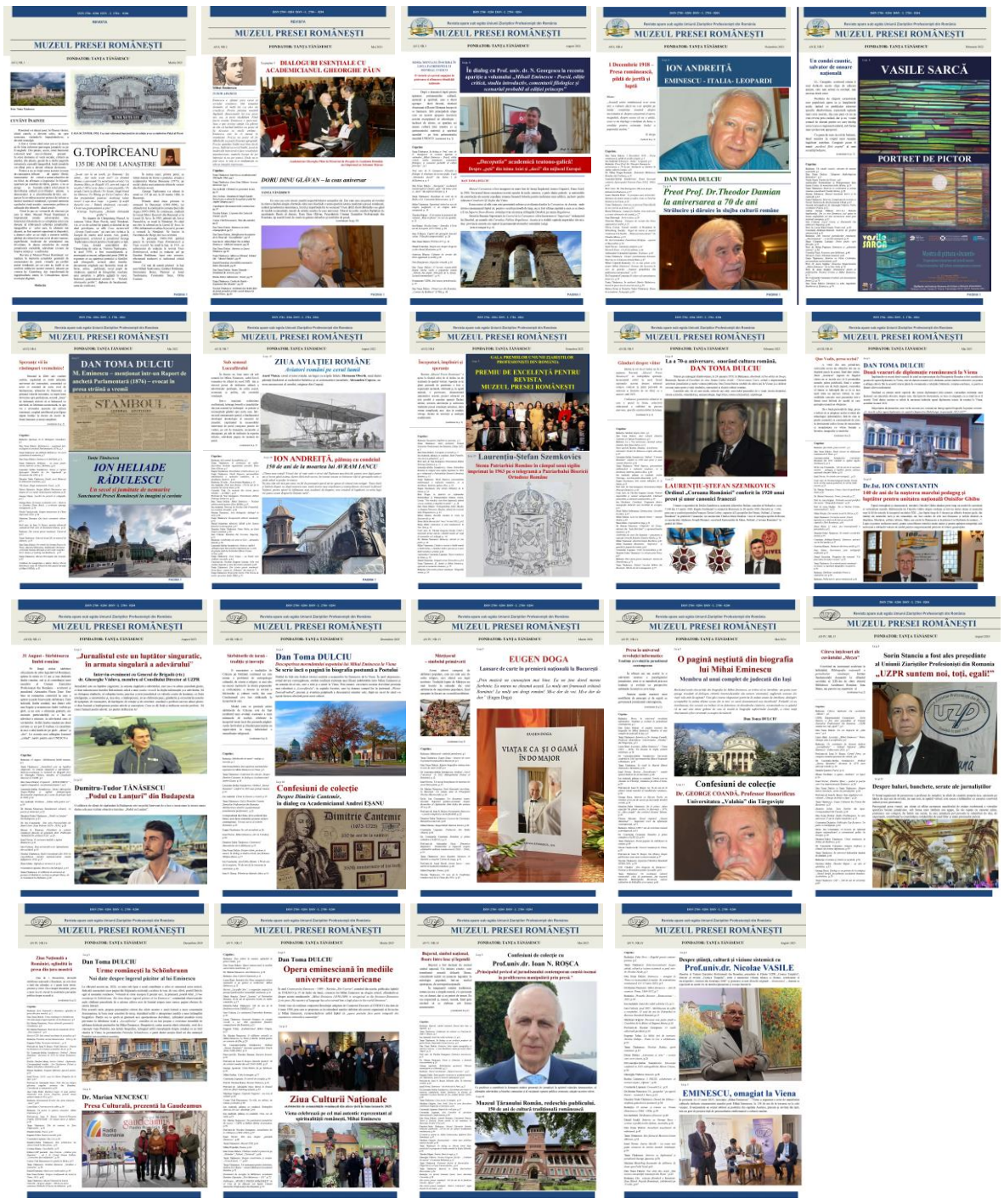

REDACȚIA
Revistei Muzeul Presei Românești

Revistă trimestrială de istorie a presei și cultură

ISSN 2784 - 0204 ISSN - L 2784 - 0204

Director editorial: DAN TOMA DULCIU
Redactor-șef: TANȚA TĂNĂSESCU
e-mail: tanta_tanasescu@yahoo.com
https://tantatanasescu.blogspot.com/
București

IDEALURILE REVISTEI

Revista *Muzeul Presei Românești* este o publicație de cultură, educație și atitudine jurnalistică, fructificând bogata tradiție a ziaristicii românești, al cărei patron spiritual a fost Mihai Eminescu.

Revista este o inițiativă aflată sub semnul recuperării valorilor etice și morale ale presei angajante, aflate în slujba societății contemporane.

Paginile revistei sunt deschise contribuțiilor jurnalistice ale confraților de breaslă, un jurnal digital al actualității celor implicați cu responsabilitate în promovarea valorilor perene ale scrisului gazetăresc.

Salutăm colaborările ce analizează realitățile și imaginea societății românești actuale, cu instrumente jurnalistice, într-un spirit obiectiv și echidistant.

Textele vor fi depuse în format electronic, editate cu diacritice, cu caractere „*Times New Roman*”, mărimea 12, la Redacția Revistei Muzeul Presei Românești, sau trimise prin e-mail pe adresa: **tanta_tanasescu@yahoo.com**

Revista va promova dialogul cu cititorii, publicând toate contribuțiile inedite, texte de referință ale unor mari jurnaliști, documente de arhivă, fotografii etc.

De asemenea, vom prezenta un calendar al evenimentelor la care participă jurnaliști sau membrii unor asociații de profil, în primul rând evenimentele Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România.

Disclaimer: conținutul articolelor colaboratorilor noștri nu reprezintă în mod oficial opinia redacției revistei *Muzeul Presei Românești*, aceasta asumându-și doar rolul de a fi o tribună necenzurată a opiniilor.

Răspunderea juridică privind corectitudinea și veridicitatea informațiilor prezentate, precum și eventualele consecințe revin autorilor, conform prevederilor legale.

Labiș, păstrătorul de auroră, la 90 de ani de la naștere

Au trecut nouăzeci de ani, aproape un secol, de când un mugur falnic s-a-nălțat din glia Bucovinei, un strigăt proaspăt, spărgând vechi ziduri. Părea o aurora, un fulger viu, un buzdugan în fiecare vers, în care viața arde ca flacăra unui rug. Din păcate, într-o iarnă tristă s-a frânt prea iute, sub o stea nenorocoasă.

Dar tu rămâi pentru noi toți Poetul tânăr și etern. Deși intrat în cărțile școlare, Cuvântul tău va fi de-a pururi un dor de infinit.

Privind la chipul tău putem spune: Labiș n-a avut timp să-mbătrânească, ca un apus de liră, pulsând în fiecare suflet de român.

Aceste gânduri m-au însoțit la începutul lunii decembrie, ascultând memorabilele cuvinte rostite de oamenii de frunte ai spiritului românesc, reuniți în Aula Academiei Române într-o reuniune evocatoare a celui intrat în Panteonul poeziei.

În fraze memorabile, distinși academicieni precum Ion-Aurel Pop și Mihai Cimpoi, au dezvăluit o sumă de ecouri ale liricii lui Nicolae Labiș în literatura contemporană.

Da, este adevărat: Lirica lui Nicolae Labiș (2 dec.1935 – 22 dec.1956), deși ancorată într-o epocă specifică, continuă să reverbereze subtil și profund în literatura română contemporană, nu neapărat printr-o imitație stilistică directă, cât mai degrabă prin ecouri tematice, atitudine de frondă și prin impactul său asupra mentalului colectiv al poeților și cititorilor.

Un prim nivel de receptare este acela al arhetipul poetului tânăr și tragic: Poate cel mai puternic ecou este consolidarea mitului „poetului-meteorit", a geniului fulgerător, stins prematur. Labiș a devenit simbolul tinereții absolute, al talentului incomod și al destinului frânt. Acest arhetip, îmbrățișat adesea de tineri poeți, inspiră o anumită viziune asupra rolului poetului – aceea de voce profetică, autentică și revoluționară, chiar și în societăți postmoderne, cinice. Este o sursă de curaj pentru a rămâne fidel propriei viziuni, indiferent de consecințe.

Un al doilea palier de raportare a contemporanilor la mitul lui Labiș este autenticitatea și vitalismul liric: Labiș a adus în poezia românească o prospețime și o autenticitate vitală, un suflu direct, nefiltrat, după decenii de versificație uneori anostă, banală, alteori didactică sau retorică. Această sete de viață, această energie debordantă și sinceritatea emoțională se regăsesc, sub alte forme, în poezia contemporană care privilegiază experiența personală, fragilitatea umană și discursul confesiv, adesea lipsit de retorism. Noutatea scrisului lui Labiș este rodul unei perpetue nevoi de reînnoire și de conectare cu esențialul.

Deși cenzurat în epoca proletcultistă, Labiș a fost stindardul spiritului contestatar și nonconformist**:** Chiar dacă epoca și țintele s-au schimbat, spiritul de frondă împotriva convențiilor, a falsității și a ipocriziei este o constantă în poezie. Labiș a fost un „buzdugan" împotriva inerției și a dogmelor vremii sale. Astăzi, poeții contemporani își îndreaptă adesea critica spre consumerism, alienare urbană, superficialitate socială sau disfuncții politice, preluând, conștient sau inconștient, acea atitudine de „ochi de lup" care refuză compromisul și caută adevărul.

Un alt orizont al creației lui Labiș îl constituie conexiunea cu rădăcinile și natura: Deși nu este un ecou predominant în poezia modernă actuală, accentul pe specificul locului natal, pe legătura organică cu natura și pe un mediu rural de baladă, dar nu pitoresc, ci nostalgic și trist, prezent la Labiș, continuă să inspire anumite voci poetice, mai ales cele care explorează identitatea locală sau care caută o evadare din angoasele metropolitane printr-o reconectare la elementele primare.

Margareta LABIȘ

Margareta LABIȘ și Tanța TĂNĂSESCU

În final, este remarcabilă acea forță a cuvântului ca acțiune**:** Pentru Labiș, poezia nu era doar estetică, ci și o forță transformatoare. Acest crez, al cuvântului ca act de intervenție, chiar și politic sau social, este preluat de o parte a poeziei contemporane (de exemplu, poezia civică, angajată, sau cea feministă) care refuză autonomizarea absolută a artei și își asumă responsabilitatea de a reflecta și chiar de a influența realitatea.

În concluzie, Labiș rămâne o figură tutelară, o referință culturală mai degrabă decât un model stilistic direct, perfect și imitabil. Ecourile sale sunt prezente totuși în vitalismul, autenticitatea și spiritul rebel al multor voci contemporane, precum și în perpetuarea mitului „poetului tânăr și damnat" – o amintire constantă a forței distructive, demolatoare sau, dimpotrivă, creative, ziditoare a cuvântului, capabil să aprindă, să zguduie și să ardă rapid, lăsând în urmă o lumină intensă, greu de uitat.

Mulțumim celor ce au făcut posibil ca în Aula sacră a Academiei Române să răsune versuri ale Poetului de la Mălini în interpretarea surorii poetului, Margareta Labiș, în aducerea aminte, după 9 decenii, că sunt poeți care nu mor niciodată. Cu același prilej, pe 4 decembrie 2025 a fost lansată ediția Nicolae Labiș, „Opere", în 4 volume, apărute la Editura Academiei Române.

Tanța Tănăsescu

Tanța TĂNĂSESCU

Goralii din Sudul Poloniei

în expoziție de fotografii documentare, la Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”

La data de 12 noiembrie 2025, la Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”, din Șos. Kiseleff nr.30, București, a avut loc vernisajul expoziției de fotografii documentare „*Goralii din Sudul Poloniei*”.

În deschiderea evenimentului au luat cuvântul Iuliana Balaci, director de comunicare la Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”; Natalia Mosor, directorul Institutului Polonez din București; Constantin Demeter, coordonatorul proiectului fotografic. Alocuțiunile introductive au captat interesul unui numeros public, fiind rostite în prezența unui grup de gorali veniți special pentru acest eveniment chiar din ținutul lor de baștină din sudul Poloniei. A atras atenția mai ales faptul că oaspeții sosiți din comunitatea goralǎ au fost, în același timp, eroii din fotografiile expuse dar și iscusiți rapsozi populari.

Expoziția de fotografii, inedită monografie, încununează o campanie de cercetare efectuată spre sfârșitul verii acestui an, în așezările rurale din sudul Poloniei, de trei talentați fotografi orădeni: Constantin Demeter, Ovidiu Gabor și Gheorghe Petrila. Proiectul acestora aduce în atenția publicului imagini din lumea goralilor înfățișând portul popular femeiesc și bărbătesc, haine de sărbătoare, imagini cu numeroase case de lemn - interior și exterior, biserici, instrumente populare, meșteșuguri, obiceiuri specifice. Fotografiile prezentate sunt de o profundă frumusețe ancestrală care ne emoționează și ne reconectează cu vechile rădăcini.

Jósef Michalek, unul dintre goralii participanți la vernisajul expoziției, a evocat meleagul natal, tradițiile și obiceiurile străvechi, specifice populației de păstori. Acesta este urmașul unei vechi familii de gorali, deținând o impresionantă bibliotecă documentară despre etnografia și folclorul strămoșilor săi. A fost subliniat rolul civilizației

păstorilor, care poate fi o inspirație pentru oamenii moderni, deoarece este o cultură a oamenilor în mișcare.

Goralii prezenți la vernisaj, îmbrăcați în costume populare de sărbătoare, au etalat instrumente muzicale specifice zonei de apartenență, la care au cântat cu multă dăruire, spre plăcuta surprindere a publicului. Acestea sunt prezente și în fotografiile expoziției, precum aceea care îl înfățișează pe un făuritor de instrumente muzicale caracteristice zonei montane a goralilor, Piotr Kukuezka din cătunul Cisove, comuna Koniakov. Instrumentele lui sunt realizate în întregime manual, folosind lemn de molid, salcie sau brad din pădurile Istebna.

Frumoasele costume populare ale goralilor, de la pălărie și până la opinci, sunt expresii ale identității lor culturale și spirituale, reflectând structura socială și mediul geografic.

Mi-a atras atenția și fotografia reprezentând o pălărie slovacă, neagră cu bor mic, despre care aflu că este unsă cu grăsime de oaie și ținută un timp la fum pentru a rezista ploilor de la munte.

Casele vechi din imaginile expoziției sunt construcții de lemn, înălțate din bușteni enormi, cu acoperiș din șindrilă. Construcția acestora se realizează după o tehnică veche, transmisă din generație în generație.

Dar să amintim și câteva cuvinte din vocabularul goral pe care le putem considera de origine românească: bryndza (brânză); kornuta (se referă la rasele de oi cu coarne); siuta (se citește ciuta) și se referă la oile fără coarne; urda (urdă); miyrlok (se citește mierlok) înseamnă miel în graiul goralilor în timp ce în limba poloneză la miel se spune – jagnieçina.

Atracția față de strămoșii comuni, trăitori la mii de kilometri distanță, i-a captivat de mult timp pe etnografi și istorici. La începutul secolului trecut, în 1903, ziarul „Gazeta Transilvaniei” vorbește despre o poveste întâmplată în Galiția, în partea de nord a Carpaților, în valea râului Dunaiеț, teritoriul din Carpații Apuseni ai Galiției, locuit de gorali. Este pentru prima oară când opinia publică din România află de existența goralilor.

Primul istoric de calibru care vorbește despre *gorali* este Nicolae Iorga. Iată ce afirmă marele savant: „Iar goralii de lângă Cracovia, fiind, cum spune De Noyers în veacul al XVII-lea, aceiași populație cu Vlahii, nu e vorba, în arta populară, numai de această străveche moștenire, ci încă și de o transmisiune directă prin noi. Și să adăugim încă o știre. Arta noastră populară abia a trezit, ici și colo, un oarecare interes. Arta populară a goralilor, «*de la Zakopane, vestita stație de aer*», a influențat în sfârșit pe artiștii poloni. Arhitecții se serviră de arhitectura rustică drept temă unică pentru vilele splendide care se găsesc la Zakopane... Sculptorii, inspirându-se de modelele nesfârșite ale mobilării rurale, creează mobiliere cu structuri inedite: săli de servit masa, saloane, odăi de fumat, etc. Olăria a inspirat fabricile de porțelan; argintarii creează potire care vin din donițele țărănești.”. (N. Iorga, *Polonia și România Asemănări culturale în viața poporului,* în „Neamul Românesc”, nr. 99, 01.11.1916, p. 2).

În urmă cu aproape un secol, în 1929, profesorul Alexandru Borza, fondatorul Muzeului Botanic din Cluj, a publicat un studiu esențial care a declanșat o discuție fascinantă despre originile goralilor, „muntenii” Poloniei. Lucrarea sa, „Prin Țara goralilor – Urme românești prin Tatra Polonă”, publicată în cunoscuta revistă interbelică „Transilvania”, a oferit o ipoteză convingătoare, deși controversată: sunt *goralii*, în esență, „*români de-ai noștri răzlețiți în iureșul vremurilor de demult*”?

Observațiile lui Borza, documentate meticulos în timpul unei șederi de o săptămână în Zakopane și împrejurimile sale pitorești, formează piatra de temelie a acestei investigații etnologice. Relatarea sa, un amestec de rigoare științifică și intuiție personală, oferă un instantaneu viu al vieții goralilor din districtul Nowy-Sacz, unde zeci

de mii dintre acești locuitori ai munților locuiesc la nord de înălțimile Tatra din Carpații Centrali.

Când i-a întâlnit pe gorali, Borza a fost frapat de un sentiment aproape natural de familiaritate. El a remarcat: „Instinctiv, am simțit acest lucru când le-am văzut fețele, îmbrăcămintea, obiceiurile, casele, bisericile". Acest sentiment profund de recunoaștere a fost atât de puternic încât s-a trezit adesea adresându-se ghidului său goral în limba română, doar pentru a fi întâmpinat cu un răspuns într-o limbă de neînțeles.

Din punct de vedere fizic, Borza i-a descris pe gorali ca indivizi robuști de o frumusețe rustică impunătoare, diferiți în mod constant de vecinii polonezi din jur. Bărbații, în special, erau remarcați pentru tenul brunet, ochii și părul închis la culoare, nasurile proeminente, frunți largi și mustăți. Studiul lui Borza a detaliat meticulos numeroase paralele cu populația românească din vatra carpato-danubiano-pontică. În primul rând, el abordează chestiunea ținutei tradiționale a bărbaților. Borza a observat cioareci din pânză de casă (care amintesc de zona etnografică Turda), împodobite cu broderii roșii largi la fante și de-a lungul cusăturii exterioare – articole de îmbrăcăminte numite „spodnie". Vestele lor scurte („camizelia" și „serdac") erau împodobite cu blană neagră, similară cu cele găsite în Bucovina. Pălăriile mici („capellus") asemănau izbitor cu cele purtate de Moții din Apuseni. Încălțămintea consta din „opinci" (chirote) fixate cu curele de piele („jamienie"). Bărbații purtau adesea un băț robust („iasca") sau un topor mic, cu mâner lung. O curea largă de piele („pas") era un ecou al celor purtate de români. În ceea ce privește îmbrăcămintea pentru femei, autorul observă că acele cămăși feminine aveau un „ciupag" larg (pieptar brodat) cu cusături roșii dense, completat de rochii țesute în casă, precum și un văl.

Profesorul Borza subliniază faptul că majoritatea așezărilor țărănești gorale erau împrăștiate, asemănător satelor de munte românești (de exemplu, Toplița). Casele sunt construite în întregime din lemn de brad, precum unele cabane de bușteni, netencuite la exterior. Borza a povestit că a vizitat case mai vechi, având doar două camere, care l-au transportat mental în inima Munților Apuseni.

O descoperire deosebit de izbitoare a fost biserica de lemn din Debno. Construită în secolul al XVI-lea, probabil fondată în secolul al XIII-lea, această biserică devenită acum romano-catolică, îmbrăcată în scânduri și șindrilă, inclusiv turnul său piramidal larg, deținea un secret uimitor în interior. Picturile sale murale străvechi, care decorau pereții și bolta de lemn, prezentau „motive românești, culori românești".

Czekanowski, profesor de antropologie, ghidul lui Borza, a subliniat continuu „originea românească" a specificului etnic admirat de toți străinii prezenți și caracterul „cu adevărat românesc" al ornamentației bisericii.

Borza și-a încheiat observațiile extinse cu un apel la un studiu etnografic cuprinzător și a prezentat două teorii principale cu privire la originile goralilor. Prima dintre ele acreditează Teoria migrației pastorale - o teorie favorizată de unii cercetători polonezi, postulând o migrație pastorală românească peste Carpați în teritoriul goral în secolele al X-XII-lea, distinct de valul migrator al vlahilor moravi. Biserica Dębno, cu „sfinții săi români" în aranjament și pictură, dă credibilitate acestei perspective. A doua ipoteză a lui Borza se referă la moștenirea dacică. Mai îndrăzneț, Borza s-a gândit la o explicație alternativă, un mediu etnico-folcloric comun între gorali și români, înrădăcinat într-o moștenire dacică antică. El a întreținut această idee ani de zile, influențat de studiul lui Lattyaki care sugera că numele plantelor din textul lui Dioscoride din secolul I d.Hr. ar putea fi explicate prin limba goralâ. Sub această premisă, goralii ar putea fi văzuți ca daci slavizați din punct de vedere lingvistic (dar neslavizați în straturile lor culturale mai profunde), în timp ce românii sunt daci romanizați.

Limba este un element etnic mai maleabil, dobândit mai târziu și pierdut mai repede, susținea Borza. În schimb, aspectele mai durabile ale vieții unui popor sunt îmbrăcămintea și locuința cu uneltele casnice, iar și mai permanente sunt obiceiurile, credințele și superstițiile. El s-a întrebat dacă aceste trăsături biologice, obiceiuri, îmbrăcăminte și locuințe dacice antice au fost păstrate atât la gorali, cât și la români, de la un trunchi comun, în ciuda divergenței lingvistice a acestor ramuri. Concluzia sa a fost un apel pentru continuarea cercetării.

Studiul profesorului Alexandru Borza din 1929 rămâne o mărturie puternică a complexității identității etnice și a influențelor culturale. Este o cercetare științifică timpurie esențială, îndemnând generațiile viitoare de etnografi să aprofundeze, pentru a dezvălui cu precizie asemănările și conexiunile folclorice și etnice dintre gorali și români. Într-adevăr, așa cum a concluzionat Borza, „Cei chemați au cuvântul, să stabilească adevărul!".

Misterul goralilor, văzut prin lentilă românească, continuă să invite la explorare și analiză academică.

Precum Borza, întâlnindu-mă cu gorali pe ulițele Muzeului Național al Satului „Dimitrie Gusti", și eu am fost surprinsă de un sentiment aproape natural de familiaritate.

Pentru cei care doresc să afle mai multe despre comunitatea *goralilor* din sudul Poloniei, menționăm că această expoziție va fi deschisă publicului până pe 10 ianuarie 2026.

Dan Toma DULCIU

Eminescu - „*Fiul lacrimelor*”: o investigație editologică

Opera poetului Mihai Eminescu, născută într-un grandios laborator de creație, reprezintă un fertil domeniu de analiză pluridisciplinară. În acest studiu ne propunem să abordăm un subiect de editologie eminesciană, folosind ca metodă de introspecție analiza presei din vremea *Luceafărului*, focalizând cercetarea pe perioada în care poetul se afla la Oberdőbling.

Am selectat un caz particular, și anume o creație de tinerețe, povestirea *Făt-Frumos din lacrimă*, mediatizat de data aceasta pentru cititorii de limbă germană.

Inițial, bucata literară cu acest titlu a fost trimisă de Eminescu din Viena, în toamna anului 1870, fiind publicată în două numere succesive ale *Convorbirilor Literare*.

În mod surprinzător, tânărul Eminescu îl autorizează pe Iacob Negruzzi să opereze modificări pe manuscrisul său[2], dovadă a modestiei și spiritului de perfecțiune înnăscut, în pofida faptului că existau certe semne ale genialității sale unice, vizibile în formă incipientă. Tenta filozofică și reflexivă, caracteristici de neconfundat ale creației eminesciene, au creat mari dileme unor exegeți, aflați în situația de a decide includerea textului *Făt-Frumos din lacrimă*, fie între bucățile de *literatură populară*, fie în categoria creațiilor de *proză literară*. Astfel, în ediția Perpessicius, basmul figurează în vol. VI (Literatura populară), și nu în vol. VII (Proză literară), așa cum ar fi fost firesc.

Cei ce au analizat creația eminesciană afirmă în unanimitate că *„Făt Frumos din lacrimă*” a fost retipărit postum, abia în anul 1890, iar ulterior în numeroase ediții, din rândul cărora am selectat câteva mai reprezentative[3].

Atenția criticilor față de valențele literare incontestabile ale acestei veritabile capodopere de tinerețe cunoaște un reviriment, în contextul apariției unei controverse în chestiunea paternității eminesciene, aspect pus în discuție, în anul 1926, de poetul Adolf de Herz. Acesta a exprimat anumite îndoieli cu privire la adevăratul autor al poveștii, într-un foileton publicat în ziarul *Adevărul*[4], conform căruia „*Făt - Frumos din lacrimă a fost scris de Slavici şi (pentru că la 1870 acesta încă nu știa să scrie bine românește) textul a fost corectat de Eminescu; că apoi, cei care au scos în volum proza lui Eminescu, neștiind cum stă lucrul, au pus în acel volum şi povestea aceasta; şi că, din delicateță, Slavici nu şi-a revendicat niciodată paternitatea. Toate aceste lucruri domnul A. de Herz le deține de la însuşi Slavici şi d-sa acum se simte dator să comită indiscreția“*[5].

Revista *Viața Românească* a reacționat prompt, pentru a demonstra falsitatea acestei ipoteze, selectând citate extrem de elocvente din textul poveștii amintite, concluzionând că scrierea a cărei paternitate este contestată poartă indiscutabil amprenta geniului eminescian, al cărui stil nu putea fi nici pe departe al lui I. Slavici.

Un alt aspect, foarte convingător, care demonstrează grava eroare a semnatarului foiletonului, este afirmația potrivit căreia <<*Făt frumos din lacrimă este iscălit în „Convorbiri” cu un X*>>, ca dovadă a faptului că tânărul Eminescu nu dorea să-și asume paternitatea acestei scrieri.

Articolul din *Viața Românească* demontează și acuza de mai sus: „*Acest lucru nu este adevărat. Povestea poartă iscălitura lui Eminescu. Şi Eminescu nu putea să iscălească o bucată, care nu ar fi fost a sa! Argumentul cu „X” (argumentul cel mare) este un neadevăr*.”[6]

În acest mediu efervescent al studiilor tot mai profunde dedicate cunoașterii universului creației poetului, au apărut discuții interesante cu privire la izvorul acestui basm, Perpessicius considerând că tânărul Mihai Eminescu, deși se afla la Viena, dar având în folclor o preocupare de căpetenie a sa, este de presupus să se fi inspirat dintr-un oarecare prototip popular, însă dovezi documentare lipseau.

Lacuna aceasta - considera marele critic - a fost elucidată însă de lucrarea lui Teofil Teaha care, publicând între textele dialectale și povestea *Sfăt frumos crescut din lacrimă,* a demonstrat existența în această poveste a aproape „*tuturor elementele brute ale basmului eminescian*”[7].

Textul cules de cercetătorul Teofil Teaha[8] provine din Știei, așezare bihoreană unde s-a născut scriitorul și folcloristul Miron Pompiliu, prieten al lui Mihai Eminescu, detaliu care ar *deschide noi perspective*, fiindcă arată *puterea de transfigurare a poetului* (Perpessicius).

La rândul său, criticul I. Rotaru își punea o întrebare, rămasă din păcate fără răspuns, referitoare la sursa acestui basm: *De la cine l-a auzit Eminescu* ? *De la I. Slavici, de la Miron Pompiliu sau de la o cătană din cazarma unde poetul îl vizita adesea pe prietenul său* ?[9]

Sunt însă alte voci care susțin că varianta populară, dată la iveală acum mai bine de șase decenii de Teofil Teaha, reprezintă de fapt capodopera de tinerețe a lui Mihai Eminescu asimilată de folclorul bihorean și nu invers.

Aflându-ne pe tărâmul ipotezelor trebuie să amintim și pe aceea emisă de Gh. Sbârcea într-un număr din *Tribuna Ardealului* [10] în care autorul presupune că povestea *Făt Frumos din lacrimă* a fost culeasă cu prilejul plimbărilor prin satele din jurul Blajului (în Câmpia Târnavelor mai stăruie o legendă cu un ucigător de balauri, născut din lacrimile unei fecioare!)

Un text înșelător

În acest context general am cercetat, în special în ziarele de epocă, ecouri ale creației sus-amintite, ignorând desigur chestiuni ce țin de domeniul criticii literare.

Ca urmare, am reluat analiza surselor de presă, cu precădere a acelora care au publicat creațiile poetului, în special cele din perioada atât de grea în care Eminescu urma un tratament medical în Sanatoriul din Oberdőbling. Atenția ne-a fost atrasă de un anunț apărut în ziarul *Românul*, de la începutul anului 1884.

Sub titlul „*Buletin Bibliografic*” ziarul amintit anunța cititorii săi: „*A apărut a IX-a fasciculă a Revistei Române Ilustrate. Pe pagina întâia este fotografia d-lui I. C. Brătianu, la vârsta în care se află astăzi. Ea cuprinde apoi: „Două cântece“ de d. Schuster, „Ziua de onoare a două surori“ de d. Wilh. Schmidt, „Elena Taceanu“ de d. I. Bettelheim, „Fiul lacrimelor“ de d. M. Eminescu (s.n), „Borszek“ de d. V. Alecsandri și „Șireata Ileana“ de I. Slavici.”*[11]

Am bănuit din start că această publicație este o revistă prestigioasă, ținând cont că în cuprinsul ei erau găzduite creații semnate de V. Alecsandri, câteva traduceri precum și povești scrise de M. Eminescu și I. Slavici.

De ce am zăbovit asupra acestui succint anunț de presă?

În primul rând, titlul *Fiul lacrimelor* semnala ipotetic o variantă eminesciană inedită, ce lipsea în vasta bibliografie eminesciană. Dacă s-ar dovedi adevărată, aceasta ar demonstra faptul că povestea *Făt-Frumos din lacrimi* a fost tipărită, din nou, în 1884, și abia ulterior cuprinsă în volumul editat în 1890 de V.G. Morțun.

Evident, mi-am pus întrebarea legitimă: de ce această antumă a basmului eminescian, apărută în 1884, precum și așa zisa *Revistă Română Ilustrată*, nu sunt menționate în nici o bibliografie a operelor eminesciene[12], deși textul poartă semnătura lui Mihai Eminescu.

În al doilea rând, apărând într-o revistă din timpul vieții lui Slavici, mă întrebam de ce scriitorul născut la Șiria nu a contestat pe cel ce a fost în mod eronat acreditat ca autor al textului - Mihai Eminescu - indicat atât în *Convorbiri Literare* cât și în această enigmatică *Revistă Română Ilustrată* ?

Imposibil de crezut că Slavici, căruia îi este publicată în același număr al *Revistei Române Ilustrate* creația sa, intitulată *Șireata Ileana*, să nu fi observat că povestea *Făt-Frumos din lacrimă* a reapărut cu titlu modificat, dar sub semnătura Mihai Eminescu deși, potrivit dezvăluirii făcute de A. de Herz, i-ar fi aparținut scriitorului ardelean.

Într-adevăr, Slavici a debutat în tinerețe ca autor de povești. *Șireata Ileana*, creație tipărită în zilele noastre cu titlul *Ileana cea șireată*, face parte din repertoriul de povești și basme scrise de Slavici (*Doi feți cu stea în frunte, Boierul și Păcală, Păcală în satul lui, Spaima zmeilor, Florița din codru, Limir-Împărat, Zâna Zorilor, Stan Bolovan, Rodul tainic, Petrea Prostul*, *Băiet sărac, Împăratul șerpilor, Doi frați buni, Băiat sărac și horopsit, Nărodul curții, Negru Împărat, Ioanea mamei ș.a).*

Un alt argument de luat în seamă este faptul că, în anul 1921, a apărut la București, la *Cartea Românească*, o frumoasă culegere, cu titlul *Povești*, sub semnătura lui I. Slavici, în care însă nu este inclusă creația *„Făt Frumos din lacrimă*". Aceasta dovedește faptul că autorul, aflat în viață, nu a revendicat această poveste ca aparținându-i[13].

Este știut că scriitorul ardelean a fost, alături de Mihai Eminescu, dar și de alți scriitori din generația sa, atras de folclor, culegând și prelucrând asemenea creații populare. Din conținutul scrisorii adresate lui Iacob Negruzzi, la începuturile carierei sale de scriitor, rezultă că prima încercare literară al lui Slavici a fost un basm, *Zâna Zorilor*, scris la sfârșitul anului 1870, citit la *Junimea*, în două ședințe succesive, prima în aceeași seară cu *Ileana Cosânzeana* a lui Miron Pompiliu. Ambele povești au fost foarte bine apreciate de către junimiști[14].

De asemenea, este cunoscut faptul că Mihai Eminescu este cel care îl îndeamnă pe Slavici[15] să trimită spre publicare din creațiile sale în *Convorbiri Literare*, că îi copia și corecta manuscrisele ce urmau să apară la revista *Junimii*.

O surpriză neașteptată

În ceea ce privește existența acestei *Reviste Române Ilustrate,* titlu de publicație care mi-a atras atenția atunci când m-am decis să cercetez ecourile în presa românească a capodoperelor eminesciene, cu precădere asupra genezei și destinului în timp a acestui basm cult, am constatat cu mirare că ea nu apare în nici un fișier de bibliotecă!

Aceasta ar explica faptul că numele revistei amintite nu figurează în amplele, aproape exhaustivele referințe bibliografice ale lui Perpessicius, care nu amintește această variantă tipărită în 1884. Totuși, anunțul ziarului *Românul* este destul de explicit, conținând nume de autori, de creații, inclusiv se menționează că este vorba de fascicula a IX-a a revistei.

Prezența numelui Bettelheim, precum și a celorlalți autori cu nume nemțesc m-au îndemnat să verific dacă nu cumva este vorba de cititorii de limbă germană iar numele *Revista Română Ilustrată* să fie traducerea făcută din limba germană a sintagmei *Illustrirte Rumänische Rundschau.*

În momentul în care am făcut această corelație, imediat am ajuns la concluzia că așa zisa *Revistă Română Ilustrată* este de fapt publicația *Der Bukarester Salon*: *Illustrirte Rumänische Rundschau,* înființată și condusă de Jacob (Iacob) Bettelheim[16].

Ilustrul eminescolog N. Georgescu ne dezvăluie câteva detalii privitoare la această publicație: în anul 1883, *Bukarester Salon* apărea la București și Leipzig (apoi la Viena), sub forma unui periodic de mare lux, în limba germană, la finanțarea căruia a participat și T. Maiorescu[17].

Revista va găzdui prestigioase nume, precum cele ale lui Mihai Eminescu, T. Maiorescu, V. Alecsandri, I. Slavici, I. Negruzzi, Regina Carmen Sylva, Moses Gaster, Gr. G. Tocilescu, Eudoxiu Hurmuzaki, R. Kunisch, F. Damé, precum și Jacob Bettelheim, Mitte Kremnitz, W. Schmidt ș.a.

Se știe că redactorul acestei reviste, Jacob Bettelheim, a făcut parte din lotul de jurnaliști expulzați din România în toamna anului 1885, din dispoziția guvernului liberal, în care ministrul de interne era D. Sturza, invocându-se Art. 1 din *Legea asupra străinilor*. Împreună cu dr. M. Gaster, acesta urma să părăsească imediat țara, alături de o serie de ziariști incomozi: dr. E. Schwarzfeld (redactor șef al ziarului *Fraternitatea*), dr. M. Brociner (redactor șef al ziarului *Bukarester Tageblatt*), Hanz Kraus (redactor șef al ziarului *Bukarester Freie Press*), Schlessinger (redactor al ziarului *Bukarester Freie Press*) ș.a.

Totuși, având în vedere starea de sănătate a redactorului șef Jacob Bettelheim, al cărui ziar *Bukarester Tagblatt* îndeplinea și funcția unui oficios guvernamental, în plus îl avea drept colaborator pe Mitiță Sturza, ministrul de interne, expulzarea sa a fost amânată.

Este stranie această decizie, cel puțin în privința lui J. Bettelheim, cel care iubea imens țara noastră și poporul ei, așa cum declara în ziarul *Românul*, cu numai două luni înaintea expulzării sale: *Una din frumoasele calități care am constatat la Români este aceea de a se da drept ce sunt, cu o francheță admirabilă. Ei recunosc slăbiciunea lor; departe de ei orice ipocrizie, departe sunt ei de orice slugărnicii, de defăimare, ei nu calcă totul în picioare spre a ajunge la onoruri. Fie ca în curând să găsești un apărător mai demn, mai în cunoștință de cauză decât cel care a întreprins, prin aceste câteva rânduri, să-ți recunoască dreptatea, dulcea mea Românie, pentru ca să tacă calomniatorii tăi![18]*

În cele din urmă, pe la 1890, Jacob Bettelheim va ajunge secretar literar la *Residenz Theater* din Berlin, apoi la *Neuen Theater*, publicând în Germania un roman destul de interesant, *Elena*[19].

La rândul său, dr. M. Brociner, se va stabili la Viena, unde tipărește un roman inspirat din realitățile românești[20]. Eminescu spune explicit, pe când se afla la Iași, că îl apreciază pe Brociner, „om cu știință de carte".[21] Era vorba de fratele lui Marco, avocatul H. Brociner.

Dar să revenim la prezența poetului Mihai Eminescu în revista fondată de Iacob Bettelheim. Prin urmare, la începutul anului 1884, pe când poetul se afla încă la Sanatoriul din Oberdőbling, creațiile acestuia apar în numerele din ianuarie și februarie 1884 ale *Bukarester Salon.*

În numărul pe ianuarie povestea *Făt Frumos din lacrimă* este tipărită sub titlul „*Fiul lacrimelor*", în traducerea în limba germană făcută de Moses Gaster, cu titlul *Held Tränensohn*, după textul apărut în *Convorbiri Literare* în noiembrie 1870[22].

În același număr de revistă apare povestea *Șireata Ileana,* traducerea în limba germană a poveștii fiind făcută de dr. Adolf Stern[23].

În luna următoare, avem din nou numele lui Eminescu ca autor al materialului „*O poveste*" (în februarie[24]).

Revista *Bukarester Salon*, destinată vorbitorilor de limbă germană, deci și cu distribuire în străinătate, va publica de asemenea o traducere din opera poetului: Sonetul *Venedig* (Veneţia), autorul acesteia fiind chiar fondatorul revistei, care va semna traducerea cu pseudonimul J. Bm (J. Bettelheim)[25].

1889 - Încă o revistă publică „*Făt Frumos din lacrimă*”

Textul poveștii *Făt-Frumos din lacrimă* va apărea din nou într-o revistă românească – *Comoara Literară* – în anul 1889[26]. Această publicație apărea săptămânal, la București, începând cu luna mai 1889, reproducând cele mai bune poezii, schițe şi anecdote apărute în revistele din toată ţara. Editor: librarul Pinath. Din păcate, revista a sucombat în anul 1890.

Aceasta a fost o revistă a tinerei generații, al cărei program editorial a stat încă de la început sub semnul spiritual al *Luceafărului.*

Aproape în fiecare număr din *Comoara Literară* se publică nestemate din creațiile poetului: *Kamadeva, Ce te legeni codrule, Dalila, De ce nu-mi vii, Sara pe deal, Mai am un singur dor, Stelele-n cer, Adio, Nu mă-nţelegi, Ce e amorul, Şi dacă*, alături de câteva postume precum şi două capodopere eminesciene în proză: *Făt Frumos din lacrimă* şi *Sărmanul Dionisie* (nr. 3 și nr.10).

Prin urmare, această creație genială a lui Mihai Eminescu are ca momente de referință anii 1884, 1889, care trebuie adăugați în vasta bibliografie dedicată *Luceafărului*.

De asemenea, la începutul secolului XX, revista *Bunul econom* din Orăştie oferă cititorilor basmul *Făt Frumos din lacrimă* (nr. 41 din 1903) şi nuvela *Sărmanul Dionisie* (nr. 3—13/1904), deschizând apetitul cititorilor pentru mai buna cunoaștere a operei marelui nostru liric.

În loc de concluzii

Studiul de mai sus și-a propus un fir tematic limpede: demontarea confuziilor editologice și reconstituirea traseului editorial al basmului eminescian *Făt-Frumos din lacrimă*, cu accent pe aparițiile mai puțin cunoscute și pe relația Eminescu–Slavici în contextul presei din epocă.

Se pot formula câteva concluzii, pe trei niveluri de interpretare: documentar, critic, cultural.

Astfel, în ceea ce privește aspectul documentar, subliniem faptul că basmul *Făt-Frumos din lacrimă* a circulat în timpul vieții autorului nu doar în *Convorbiri Literare* (1870), ci și în 1884, în revista germană *Der Bukarester Salon*, sub titlul *Held Tränensohn* (*Fiul lacrimelor*), în traducerea lui Moses Gaster.

Această republicare antumă, neconsemnată în bibliografiile tradiționale, trebuie integrată în traseul editorial al operei eminesciene.

Un al doilea segment al studiului abordează chestiunea privind controversa paternității acestei creații. Ipoteza atribuirii poveștii lui Ioan Slavici (A. de Herz, 1926) este infirmată de câteva elemente concludente: semnătura explicită a lui Eminescu în textele tipărite în 1870 și 1884, tăcerea autorului Slavici, care nu a revendicat textul, analiza comparativă a stilului, absența textului în volumele de povești ale lui Slavici. În concluzie, controversa a fost alimentată mai degrabă de contextul polemic al epocii și nu de dovezi filologice.

În final, putem evidenția și câteva ținte culturale și critice ale acestui studiu: Reamintirea aparițiilor din *Bukarester Salon* și *Comoara literară* (1889) îmbogățește tabloul receptării eminesciene. De asemenea, această cercetare confirmă receptarea europeană timpurie a operei lui Eminescu, încă înainte de consacrarea postumă. Și nu în ultimul rând, contribuie la rectificarea și completarea unui domeniu istoric și filologic insuficient explorat.

Reconstituirea istoriei editoriale a basmului *Făt-Frumos din lacrimă* evidențiază atât soliditatea paternității eminesciene, cât și prezența sa culturală în spațiul de limbă germană, reafirmând statutul poetului ca autor modern european, cu deschidere spre publicul internațional și integrat în rețelele literare ale timpului.

---

[1] „*Convorbiri Literare*”, an 4, nr. 17-18, din data de 1 și 15 noiembrie 1870.

[2] *„De-aceea, vă rog, mai citiți-l dv. și ștergeți ce veți crede că nu se potrivește, că eu nici nu mai știu ce se potrivește și ce nu !*”

[3] *Povestiri* de Mihail Eminescu*, „Făt-Frumos din lacrimă. La aniversara. Cezara. Sărmanul Dionis”,* București, Editura Librăriei Socec & Co., Societate Anonimă, 1908; Mihai Eminescu, „*Proză Literară”*, Editura Minerva, București, 1908; Mihai Eminescu, „*Făt Frumos din lacrimă; Finul lui Dumnezeu”*, Cartea Românească, 1921; Mihai Eminescu, „*Proză Literară”, Ediție îngrijită după izvoare, cu o introducere de I. Scurtu*, Cartea Românească, București, 1922; „Mihai Eminescu, „*Făt Frumos din lacrimă, La aniversară, Cezara, Sărmanul Dionis*”, cu un studiu de E. Lovinescu, Ancora, 1928; „*Eminescu povestind copiilor*” de Octav Minar, Socec, 1928, idem 1930; Mihai Eminescu, „*Făt Frumos din lacrimă*”, Editura Fundației Culturale Principele Carol, București, 1928; Mihai Eminescu „*Făt Frumos din Lacrimă. Povești*”, Papetăria Românească, București, 1936; Mihai Eminescu, „*Făt Frumos din lacrimă, Frumoasa Lunii, Finul lui Dumnezeu, Borta Vântului, Sărmanul Dionis, La Aniversară, Cezara*”, București, Universala-Alcalay, 1938; Mihai Eminescu, „*Scrieri Literare”, comentate de M. Murărașu*, Scrisul Românesc, Craiova, 1939; Mihai Eminescu, „*Proză literară. Ediție Îngrijită de Eugen Simion și Flora Șuteu. Cu un studiu introductiv de Eugen Simion”*, București, Editura pentru Literatură, București, 1964. La rândul său, Perpessicius, în *Schiţa bibliografică* a vol. VI, *Eminescu, Opere* subliniază următoarele ediții care au cuprins „*Făt Frumos din lacrimă*”:1890, 1893, 1902, 1907, 1908 (patru ediţii), 1910, 1914, 1922, 1928, 1931,1934, 1936, 1939, 1940, 1943, 1948, 1950, 1957, 1958 şi încă două ediţii fără an.

[4] A de Herz, „*Scrisorile lui Slavici*”, în „*Adevărul*”, nr.12928, din 06.02.1926, p. 2

[5] Cf. Nicannor et Co (Ibrăileanu), Miscellanea, „*Făt Frumos din lacrimă*”, în „*Viața Românească*”, XVIII, nr. 1/1926, p. 126.

[6] op.cit., p. 128

[7] Perpessicius, *M. Eminescu, Opere*, vol. VI, p. 615.

[8] Teofil Teaha, *Graiul din Valea Crişului Negru*, Monografie, Bucureşti, 1961, p. 187—190.

[9] I. Rotaru, *Eminescu şi poezia populară*, Bucureşti,1965, *Făt-Frumos din lacrimă* (p. 128 ş. u.).

[10] G. Sbârcea, *M. Eminescu și Ardealul*, în *Tribuna Ardealului*, nr. 797, din 29.06.1943, p. 2

[11] *Buletin Bibliografic, Românul*, 9 ianuarie 1884, p. 27

[12] Mihai Eminescu, *Proză și Versuri*, Iași, 1890 (Ediția V.G. Morțun). Creația eminesciană poartă titlul: *Făt frumos din lacrimă (Poveste)*, p. 3-44. Culegerea amintită trebuia să apară mai devreme, fiind anunțată în data de 1/13 septembrie 1888, în ziarul *Universul,* p. 4

[13] În anul 1908, I. Slavici publică două volume de „*Povești”.*

[14] Povestirea a fost publicată în *Convorbiri literare* în luna iunie 1872. Tot în același an îi sunt publicate poveștile: „*Ileana cea șireată”*, „*Peștele pe brazdă”*, „*Floriţa din codru*” și „*Doi feți cu stea în frunte”.*

[15] Eminescu a fost acela care l-ar fi îndemnat pe Slavici să scrie și prima poveste, intitulată *Tata bătrân*.

[16] Această revistă se găsește la Biblioteca Academiei Române, în colecție completă pentru anii 1883,1884 și câteva numere din 1885.

[17] N. Georgescu, *Maiorescu și Eminescu*, în *Luceafărul*, nr. 43, 24.10.1987, p. 6.

[18] J. Bettelheim, *Românul*, 25.08.1885, p. 754

[19] idem, „*Elena”, Roman aus der Bukarester Gesellschaft, von Bettelheim,(Roman din societatea bucureșteană,) Dresden und Leipzig, E. Pierson's Verlag.*

[20] Marco Brociner, (20 octombrie 1852 Iași-12 aprilie 1942), ziarist, scriitor, critic de teatru. A locuit în Viena 9, Rögergasse 36. A studiat în România și străinătate. În 1888 este redactor la *Neues Wiener* Tagblatt și critic de teatru; începând cu 1890 este angajat al *Wiener Literatur Zeitung*. A publicat romane, nuvele și piese de teatru.
M. Brociner, „*Istorioare românești*”, *Aus der Tragikomödie des Lebens. Deutsche und Rumänische Geschicten von Marco Brociner*, Stuttgart 1890, Verlag von Adolf Bonz & Comp.

[21] Mihai Eminescu, *O reflectare*, Vol. 1, *Publicistică,* 7 iulie 1876.

[22] *Held Thränensohn (Făt-Frumos din lacrimă) deutsch von dr. M. Gaster* . Basmul apare în paginile 264—269, 316—320, 367—373, 407—415 şi 467—474 ale susnumitei reviste.

[23] *Bukarester Salon* 1 (1883/4) p. 333-336, 379-381, 426-431.

[24] *A apărut de curând numărul pe Februarie al Revistei germană Der Bukarester Salon, supt direcțiunea d-lui J. Bettelheim: Cuprinsul acestui număr: 1. Vasile Alecsandri: Spune-mi mândră copiliță. 2. Carmen Sylva: Fericiții. 3. W. Schmidt: O nuvelă. 4. J. Bettelheim: Elena Taceanu. 5. B. Kunisch: Amza. 6. M. Eminescu: O poveste. 7. F. v. E.: Iancu Negru. Revista conține și fotografia Palatului de Justiție Bucureșci, astfel cum este proiectat*. (cf. *Românul*, din 11.02.1984, p. 135)

[25] Jacob Bettelheim (pseudonim, Karl Tellheim): născut la Viena, la 26 octombrie 1841, dar de origine germană. A devenit cunoscut prin prima sa încercare în domeniul literaturii, *Elena Taceano*, o poveste de dragoste, reprodusă în serial, începând cu anul 1883, în ziarul *Românul*. O activitate literară prolifică. A scris **nuvele**: *Intime Geschichten*; **drame**: *Nero,* în colaborare cu Von Schönthan,1889, *Ehelüge*, *Sein Bester Freund*, *Der Millionenbauer*, în colaborare cu M. Kretzer; *Verklärung*, 1897, *Onkel Jonas*, în colaborare cu O. Klein, 1898 **farse**: Die *Praktische Frau*, *Doamna Kukuk*, *Seine Gewesene*, *Aus der Elite*, 1894, *Verklärung*, 1898; **comedii**: *Der Retter*, 1898; **piese populare**: *Giftmischer, Vater Morin*, *Syrenen*; *Hochzeit al lui Victorinen* (tradus după piesa lui George Sand), 1879; *Marguerite* (din Sardou), 1886; *Der Erbe* (din De Maupassant), 1894; și *Im Verdacht* (din Labiche). Bibliografie*: Kürschner, Deutscher Literatur-Kalender, 1901, p. 98.*

[26] *Făt Frumos din lacrimă*, în *Comoara Literară*, 1889, p.57-58, 66, 78-79, 85-86, 95, 114 -115, 131.

Tanța TĂNĂSESCU

„Jurnalismul cultural ocupă un loc de frunte în cultura diasporei.”

Interviu de colecție cu prof.dr. Theodor DAMIAN

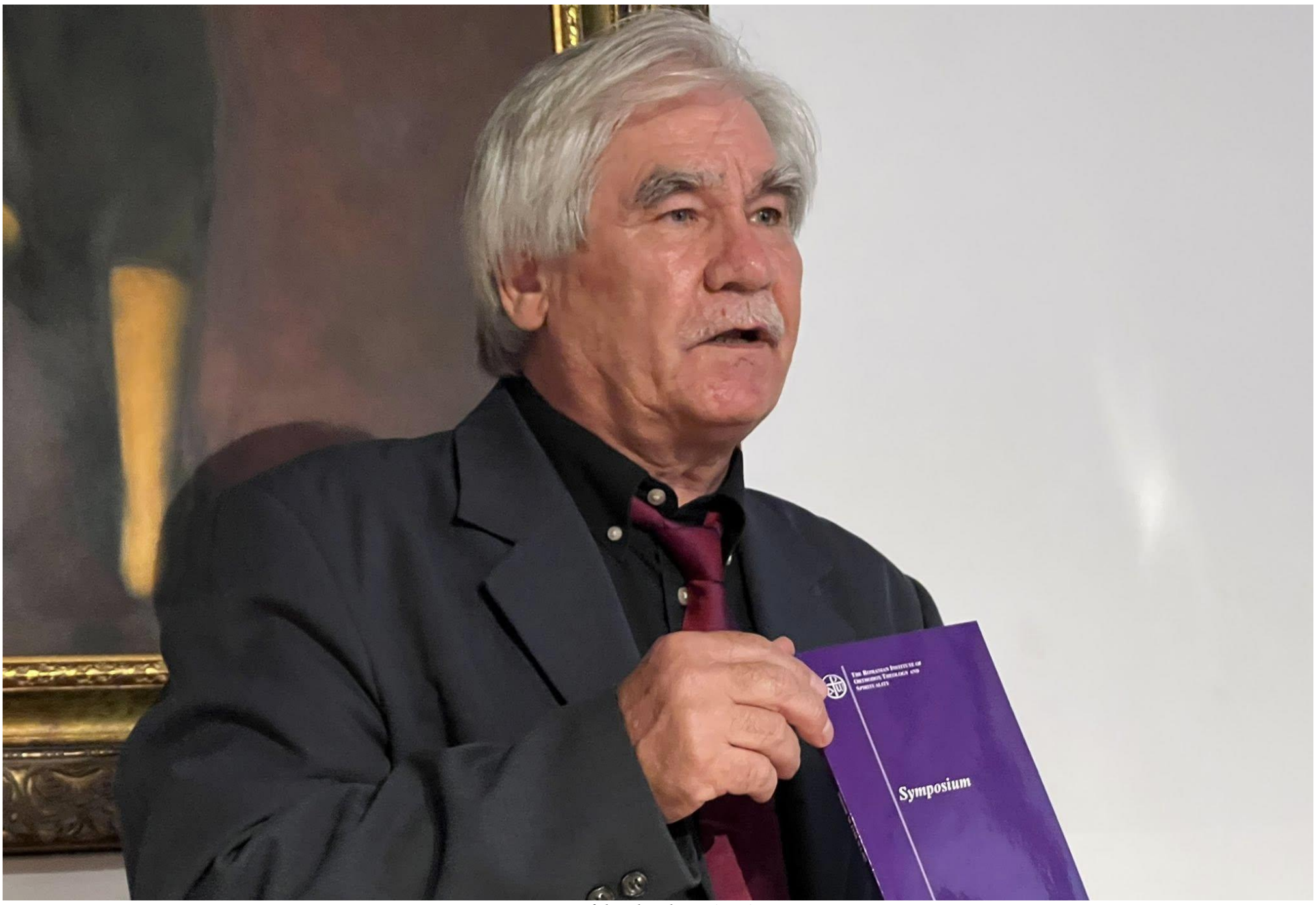

Prof.dr. Theodor DAMIAN

Prof.dr. Theodor Damian, teolog, profesor universitar, jurnalist, poet și eseist, una dintre vocile care au reușit să ducă mai departe, în Statele Unite ale Americii, spiritul culturii și al spiritualității românești, trăiește la confluența dintre credință și cultură, dintre liturghie și cuvânt scris.

Pentru mulți români din diaspora, dar și pentru cititorii din țară, revista *Lumina Lină*, pe care a fondat-o și o conduce cu devotament de exact trei decenii, a devenit un adevărat „acasă” cultural și spiritual pentru românii de pretutindeni.

Autor a numeroase articole și volume, membru al *Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România* și al *Uniunii Scriitorilor*, promotor neobosit al dialogului dintre oameni și idei, Theodor Damian rămâne un reper al românității trăite cu demnitate.

Născut la 28 decembrie 1951, la Botoșani, își îndreaptă pașii spre altarul Bisericii, absolvind strălucit *Institutul Teologic* București (1975), continuându-și apoi pregătirea prin studii teologice și doctorale la Bossey și Lausanne, în Elveția (1979-1983).

Ascensiunea spre desăvârșirea pregătirii academice debutează printr-un master în teologie la *Princeton Theological Seminary*, urmat de obținerea titlului de Doctor în teologie la *Fordham University*, New York (1993), însoțit cu brio de un altul susținut la *Universitatea București* (1999).

Pe lângă vocația profesorală, căreia i-a dedicat o bună parte din viață, predând la catedre ale unor prestigioase instituții de învățământ din America, prezintă numeroase înfăptuiri memorabile, dintre care vom pune în prim plan câteva dintre acelea săvârșite în calitate de ctitor.

Astfel, prof. dr. Theodor Damian este fondatorul Parohiei Ortodoxe Române „*Sfinții Trei Ierarhi*” din Lausanne (1980-1983). Stabilindu-se în 1988 în Statele Unite, a pus bazele *Institutului Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă*, unicat în peisajul variat și complex al diasporei, apoi a dat viață *Parohiei Ortodoxe Române „Sfinții Apostoli Petru și Pavel*”, din Astoria, New York, precum și *Cenaclului Literar „Mihai Eminescu”* din același oraș (toate trei au fost create în 1993).

Pe acest postament solid de profundă și rodnică trăire spirituală, omul de știință, teologul și omul de cultură Theodor Damian a scos la lumină valoroase reviste de nivel academic.

În perioada 1986-1988 a îndeplinit funcția de secretar de redacție al *Editurii Arhiepiscopiei* din Sibiu (unde a diortosit revistele *Telegraful român, Mitropolia Ardealului, Îndrumătorul bisericesc*), fiind și preot slujitor la *Catedrala Mitropolitană*. Începând cu 1994, a editat revista *Symposium;* 2000-2017, *Romanian Medievalia*; 1993-1996, *Buletinul Institutului Român de Teologie și Spiritualitate*

Ortodoxă, New York; 1996 *Lumină Lină / Gracious Light* – revistă de spiritualitate și de cultură românească, ediție bilingvă, română-engleză, care sărbătorește anul acesta trei decenii de existență neîntreruptă. La aceasta adăugăm o publicație tipărită în Elveția: *Adusu-mi-am aminte,* Lausanne (1982-1983).

Spațiul nu ne permite să enumerăm cele peste 100 de titluri de carte și publicații tipărite de-a lungul anilor, ceea ce dovedește intensa trudă pe tărâmul scrisului, nesecatul izvor de inspirație și dăruirea cu care a înavuțit cultura română cu opere ce vor rămâne pentru totdeauna.

Aflat în România cu prilejul lansării revistei *Lumină Lină,* a revistei *Symposium,* şi a recentelor sale cărți la *Muzeul Literaturii Române,* am profitat de ocazie pentru a-i adresa câteva întrebări.

Vă invităm să descoperiți prin acest interviu un om al cuvântului și al faptei, un slujitor al Bisericii și al culturii, care ne vorbește cu sinceritate despre misiunea intelectualului creștin în lumea de astăzi.

Tanța Tănăsescu: Stimate Părinte profesor dr. Theodor Damian, iată, ne bucurăm din nou de prezența dumneavoastră în România, de data aceasta putând fi martori la lansarea revistei „Lumină Lină", a revistei „Symposium" şi a patru volume în cadrul generos al Muzeului Literaturii Române din Bucureşti, în data de 4 septembrie 2025. Vă invităm să ne vorbiți despre acest eveniment aşteptat.

Prof.dr. Theodor Damian: Iniţial nu m-am gândit să lansez cărţile la Bucureşti. Consideram că lansarea lor în Cenaclul literar „M. Eminescu" de la New York ar fi suficientă pentru a saluta publicarea lor. Dar faptul că revista de cultură şi spiritualitate românească *Lumină Lină / Gracious Light* a ajuns în al 30-lea an de apariţie a făcut să consider o lansare, mai degrabă celebrare a evenimentului alături de prietenii mei din capitala ţării. După Bucureşti, aceste lansări au fost făcute şi în Cenaclul literar de la Botoşani condus de scriitorul Gellu Dorian.

Așadar, m-am consultat cu câţiva prieteni din Bucureşti, scriitorii Marian Nencescu, cel care a şi moderat evenimentul de la Muzeul Naţional al Literaturii Române, Mihaela Albu (redactorul şef al revistei), Florentin Popescu, Ioan N. Roşca, Nicolae Georgescu, Dan Anghelescu, şi cu ajutorul organizatoric al Domnului Nencescu şi generozitatea şi prietenia directorului MNLR, Profesorul Ioan Cristescu şi al Doamnei Loreta Popa, am petrecut acolo momente înălţătoare, încununate şi de prezenţa semnificativă a Prof. univ. Dr. Doina Banciu, preşedinte al Academiei Oamenilor de Ştiinţă din România, mai ales că a fost prezentată şi revista *Symposium,* care se publică în limba engleză, ajunsă şi ea în anul 32 de apariţie, revistă publicată sub egida AOSR.

Dar iată și cărțile lansate: *A sosit clipa* (poezie), Editura Limes, Cluj, 2025; *Cuvânt însetat de tăcere / Words longing for silence* (poezie, traducere de Lidia Vianu, advisor Anne Stewart), Editura Eikon, București, 2025; *Glose literare* (comentariu literar), Editura Timpul, Iași, 2025; *Semnale literare* (comentariu literar), prefaţă de Ioan N. Roşca, Editura UZPR, București, 2025.

Cu acest prilej doresc să aduc un cuvânt de mulţumire colegilor care au prezentat publicaţiile precum şi tuturor prietenilor care au venit din Bucureşti dar şi din alte locuri la frumoasa noastră întâlnire.

T.T.: Vă mulțumesc că acceptați să ne acordați acest interviu prin care să parcurgem marile chemări ale vieții dumneavoastră, curiozitățile creative, creațiile înălțătoare, căutările și regăsirile unei viețuiri pe două continente, mereu printre români. Cum ați descoperit chemarea spre teologie și cultură, și ce rol au avut familia și mediul spiritual din România în formarea dumneavoastră?

T.D.: Chemarea spre teologie a venit (am auzit-o) târziu, în timpul studiilor la Seminarul Teologic de la Mănăstirea Neamţ – în special în anul IV. Spun aceasta pentru că nu am vrut să merg la Seminar. A fost

Imagini de la lansarea de cărți și reviste, ce a avut loc pe 4 septembrie 2025 în spațiul generos al *Muzeului Literaturii Române* din București

însă voinţa fermă, de nezdruncinat, a mamei care mă promisese lui Dumnezeu dacă mă scapă din ghearele morţii în care eram, la câteva luni după naştere, eu şi sora mea geamănă. Aceasta a murit şi eu am scăpat. Deci contrar voinţei mele, după ce am terminat clasa a opta, împrejurările au fost de aşa natură (e o poveste lungă aici) că aproape am fost „canalizat" spre Seminar.

Învățam foarte bine, dar de citit citeam numai literatură laică. În anul III şi mai ales IV de studii, când am avut şi filosofia în programa şcolară, am început să citesc mult în domeniu. Biblioteca Seminarului avea tot ce trebuie în acest sens. Şi aşa, progresiv, prin literatură şi filosofie am ajuns la teologie. Aşa s-a dezvoltat dragostea şi pasiunea pentru teologie când am aflat în ea atât frumuseţea literaturii, cât şi reflecţia filosofiei, încununate însă de ceva mai mult, ceea ce nici unul din cele două domenii nu le avea: rostul revelației și puterea credinței.

T.T.: Ce a însemnat pentru dumneavoastră contactul cu școala teologică românească și care au fost modelele spirituale sau intelectuale care v-au marcat?

T.D.: Şcoala teologică românească a însemnat pentru mine totul: descoperirea vocaţiei preoţeşti, deschiderea drumului spre studiu şi cercetare academică, inclusiv spre filosofie şi literatură, şi de aici deschiderea altor drumuri spre publicistică şi în mod direct şi concret spre toate realizările de care am avut parte în viaţă.

Modelele mele spirituale au fost profesorii mei de la Seminarul Teologic de la Mănăstirea Neamţ (Părintele profesor Ioan Ivan, pentru a numi unul) şi de la Facultatea de Teologie din Bucureşti (Părintele profesor Dumitru Stăniloae, azi canonizat în rândul sfinţilor, pentru a numi unul şi de aici).

Au fost şi alţii din ambele şcoli, dar ne-ar lua foarte mult timp să povestim despre toţi.

T.T.: Cum s-au împletit, în parcursul vieții dumneavoastră, teologia cu literatura și filosofia?

T.D.: Aceasta este întrebare de o carte, dar pe scurt: în primul rând preotul (încep cu prima mea vocație, cea preoțească) este un om al spiritului; cultura (vorbim de scriitură) este de asemenea o activitate și o latură a spiritului și după aceea, predatul unei anumite materii la catedră, de asemenea ține de spiritualitate, de spirit. Și mai ales în cazul meu, unde am predat în toți anii aceștia filosofie și etică, acestea sunt surori cu teologia sau parte din teologie, morala, în special. E atât de frumos să împletești ceea ce spui duminica la predică, cu ceea ce spui în clasă, la studenți, într-un anumit context, sau cu ceea ce scrii în poezie sau într-o carte de proză. Pentru că, de fapt, în cazul meu, mesajul este întotdeauna același: Dumnezeu. Și când predau filosofie o predau tot teologic. Și când sunt în Biserică sunt în slujba lui Dumnezeu. Și când citesc o carte a cuiva, ce caut eu acolo? Caut ideile religioase, teologice; și când fac o cronică de carte, asta de obicei scot în evidență. Deci aceste trei laturi ale vieții mele se completează una pe alta, se armonizează una pe alta, se întregesc. Aşadar există compatibilitate totală, 100% între ele. Rezultatul este bucuria întreită, deci nu o bucurie venită dintr-o singură direcție, nici din două, ci o bucurie întreită prin harul lui Dumnezeu, bineînțeles.

Faptul că sunt și preot și scriitor este o problemă interesantă şi filosofică în acelaşi timp. Sigur, eu văd cea mai mare compatibilitate între vocaţia preoţească şi cea literară dar şi cea filosofică, pentru că toate trei vin de la Dumnezeu. Preoţia este o chemare specială, dar şi chemarea literară este specială, ambele propovăduiesc Cuvântul. Ambele au de-a face cu Logosul divin. Inspiraţia literară, poetică, vine de la Dumnezeu, iar filosofia intervine când apare gândirea critică. Cred că preotul trebuie în mod permanent să interpreteze textele Sfintei Scripturi, să vadă legătura dintre mesajul textului şi contextul mereu nou în care trăieşte. Nu-şi poate citi predica de anul trecut. Eu, personal, nici nu le am scrise. Uneori, le mai scriu după reportofon, *post factum,* ca să le public. Nu poţi lua o hârtie îngălbenită de vreme şi să o citeşti an de an. În fiecare an te laşi

provocat şi interpelat de textul respectiv şi atunci eşti într-o stare de permanentă gândire critică, analiză şi interpretare, ceea ce este comun cu poezia.

Poezia, în alt fel, face acelaşi lucru. Pentru că poetul vede realitatea într-un fel în care alţii n-o văd şi atunci trebuie s-o interpreteze. Poezia, chiar prin metaforă, este o interpretare a realităţii din jur şi în acelaşi timp este un dialog cu Absolutul, cu Dumnezeu, pe care tu Îl percepi ca Absolut în felul tău. Scriem poezie pentru a-L găsi pe Dumnezeu, spunea Maura Reichner, poet american. Transmiţi căutarea lui Dumnezeu tot în felul tău. Uneori într-o formă directă, iar alteori în formă indirectă. Pentru că şi aici problema este a educaţiei minţii. Dacă tu eşti un gânditor critic, atunci şi acela care te va citi, când transmiţi interpretarea ta, indirect, este şi el obligat să gândească critic şi să-şi dezvolte imaginaţia. Cum spunea Mântuitorul în pilda semănătorului. El a spus pilda cu sămânţa şi pe urmă a atenționat: „Cel ce are urechi de auzit să audă”; dar cei din audiență n-au înțeles ce a spus Iisus, şi nici apostolii. Apostolii s-au apropiat de El şi L-au întrebat ce înseamnă pilda aceasta. Şi lor le-a spus Mântuitorul, dar celorlalţi nu le-a spus. I-a lăsat să descifreze singuri, ca şi cum ar citi semnele timpului, cum sună, indirect, un alt îndemn al Noului Testament, adică citiţi semnele timpului, citiţi şi descifraţi. Nu considerați că trebuie să primiți totul de-a gata.

Aici văd o foarte interesantă legătură între predică şi literatură, între teologie, filosofie şi cultură, mai ales că un scriitor nu numai că scrie, ci şi citeşte enorm. Şi atunci, citind enorm, trebuie să fii la curent cu ceea ce se scrie şi e normal că ai o mulţime de posibilităţi de a face conexiuni între felul cum interpretezi un text evanghelic şi mulţimea de informaţii pe care le ai din cititul operelor colegilor sau ale clasicilor. Un scriitor, aşadar, nu este numai un scriitor, mai întâi este un cititor şi abia pe urmă un scriitor.

T.T.: În Statele Unite v-ați remarcat și printr-o asiduă activitate universitară. Vă invităm să ne vorbiți despre principalele direcții de cercetare și de reflecție pe care le-ați dezvoltat la catedră.

T.D.: În studiile mele de masterat la Princeton Theological Seminary şi de doctorat la Fordham University dar şi la cele privind doctoratul din România, centrul preocupărilor mele a fost spiritualitatea patristică din Tradiţia ortodoxă. Cu teologia icoanei la Sf. Teodor Studitul mi-am dat teza de doctorat din New York. Dar alte teme în lucrări publicate în reviste de profil din America şi România au inclus aspecte din viaţa sau teologia unor sfinţi, teologi sau filosofi precum Ioan Gură de Aur, Grigore de Nisa, Grigorie de Nazians, Ciprian al Cartaginei, Casian Dobrogeanul, Sinesius de Cirene, Irineu de Lion, Pseudo-Dionysius, Grigore Palamas, Meister Eckhart, Nicolae Berdiaev, Dumitru Stăniloae.

Cât priveşte preocuparea teologică am abordat în publicaţiile mele teme precum icoana, conceptul de mântuire în ortodoxie, valenţele spirituale ale liturghiei ortodoxe, sensul tăcerii în asceza monastică, mistica pustiei, exegeza psalmilor, relaţia spiritualitate – moralitate, teama şi iubirea de Dumnezeu, Sf. Treime ca model al relaţiilor inter-umane, ş.a.

Iată şi câteva teme din Filosofie abordate în alte lucrări publicate: Transcendenţă şi sine, sens – destin, ordinea universală, Ştiinţă – religie, Logos – univers, adevăr şi relativism, cunoaşterea de sine, vocaţia metafizică a demnităţii umane, timp şi transcendenţă, încântarea şi descântarea lumii, tehnologia digitală, apofatism şi catafatism în comunicare, identitate şi demnitate, globalizare şi secularizare, postmodernism şi tradiţie, dar şi mai multe aspecte religioase în poezia lui Eminescu.

Toate aceste preocupări au constituit baza, substratul cursurilor mele ca profesor titular la catedra de Filosofie şi Etică, cursuri numite şi „Valori”, de la Facultatea de Științe Sociale şi Educaţie, de la Metropolitan College of New York, dar şi la cele de Filosofie şi Literatură unde am fost profesor titular la Facultatea de Jurnalism la Universitatea Spiru Haret din Bucureşti pe parcursul câtorva ani.

Referitor la cursurile de Filosofie şi Etică predate la New York timp de aproape 30 de ani câteva direcţii de cercetare şi studiu au fost după cum urmează: cunoaşterea de sine, etica în relaţiile profesionale, arta lucrării în grupuri, arta predării şi a comunicării, etică în consiliere, filosofie comparată, etică în supravegherea profesională, arta administrării schimbării, valori şi precepte etice în luarea deciziilor administrative, gândirea critică şi tehnica scrierii, sociologia sistemelor, sociologia comportamentului de grup ş.a.

Aceste tematici au fost bazate pe o gamă largă de opere şi autori, de la Heraclit din Efes, Parmenide Eleatul, Herodot, Platon, Aristotel, neoplatoniștii, stoicii la Emil Cioran, Sartre, Nietzsche, de la *Cartea morţilor egipteni* la Biblie, de la Mary Wollstonecraft şi Peter Kropotkin la J.S. Mill, Rousseau, Kant, de la J. Dewey, W. E. Du Bois şi Booker T. Washington, la Chinua Achebe, ş.a., bazate însă şi pe manuale ori texte de referinţă cum ar fi *Exploring Psychology* (David Meyers), *Teaching in Practice* (Andy Farquharson), *Ethics* (Lawrence Hinman), *Lying* (Sissela Bok), *Bowling Alone* (Robert Putnam), şi multe altele.

În toate aceste cursuri pregătirea mea anterioară, pasiunea pentru teologie şi filosofie a însemnat un fel de „pâinea noastră cea de toate zilele”, căci teologia, filosofia şi etica sunt împletite armonios ca într-o treime unde fiecare domeniu este prezent şi lucrează în celălalt.

T.T.: Cum reușiți să integrați tradiția ortodoxă românească în dialogul academic și spiritual internațional?

T.D.: Prezentarea valorilor culturii şi spiritualităţii româneşti în mediile americane dar şi între români, a constituit scopul principal pentru care am fondat la New York, în 1993, Institutul Român de Teologie şi Spiritualitate Ortodoxă sub egida căruia am organizat anual simpozioane teologice, literare, interdisciplinare, în engleză şi română, şi am publicat în engleză revistele *Symposium* (ajunsă acum la 32 de ani de apariţie) şi *Romanian Medievalia* (timp de 17 ani), alături de revista de cultură şi spiritualitate ortodoxă *Lumină Lină / Gracious Light* (ajunsă acum în anul 30 de apariţie).

Sub egida Institutului a funcţionat şi funcţionează de peste 30 de ani Cenaclul literar „Mihai Eminescu” unde la fiecare două săptămâni, cu excepția vacanţelor de vară, Paşti, Crăciun (mai puţin în timpul pandemiei şi apoi de la pensionarea mea), am ţinut întruniri cu numeroşi scriitori, profesori universitari, ziarişti veniţi din ţară, invitaţi să îşi prezinte lucrările lor şi situaţia din ţară la nivel cultural în general.

Şi tot sub egida Institutului am organizat anual simpozioane în română legate de evenimente majore din istoria românilor (simpozioanele dedicate lui Eminescu, Unirii Principatelor, Zilei Independenței şi Monarhiei, Zilei naţionale a României, ş.a.), dar şi în engleză pe teme interdisciplinare menite să afirme valorile noastre către americani.

Desigur, Biserica „Sf. Ap. Petru şi Pavel” pe care am fondat-o în acelaşi an, 1993, a jucat un rol fundamental în organizarea şi desfășurarea tuturor acestor activități.

Așadar am integrat valorile spiritualității românești atât între românii din America, New York în special, prin cele câteva sute (peste 500) de întruniri ale cenaclului literar „Mihai Eminescu”, prin prezentări, conferinţe, discuţii pe marginea unor semnificative evenimente naţionale precum cele menționate anterior, dar şi ziua mamei, ziua tatei, ziua recoltei ş.a., vreo zece în fiecare din cei 30 de ani în cadrul parohiei „Sf. Ap. Petru şi Pavel”, dar această promovare a valorilor spiritualităţii româneşti am făcut-o şi în mediile americane, de exemplu în cursurile mele, fie direct (studierea lui Emil Cioran) sau indirect prin dese referinţe la Mircea Eliade, Eugen Ionesco, Eminescu, Stăniloae, la tradiţii bisericeşti şi concepte teologice, precum şi prin organizarea simpozionului teologic anual, de câteva ori, în mediile americane, la Metropolitan College din New York, dar şi la Harvard University.

Pe de altă parte, același proces de integrare l-am făcut 17 ani

la rând prin organizarea de conferinţe în cadrul Congresului Internaţional de Studii Medievale de la Western Michigan University (Kalamazoo) unde nu doar am promovat teme ce ţin de istoria şi spiritualitatea românească, dar am invitat şi profesori şi cercetători din România să prezinte lucrări pe astfel de teme, publicând apoi lucrările lor în revistele de limbă engleză *Symposium* şi *Romanian Medievalia*.

Tot aici trebuie să menționez și faptul că la alte conferinţe internaţionale pe care le-am organizat în contextul altor congrese (The International Society for the Study of European Ideas), ţinute la universităţi europene cum ar fi în Helsinki, Malta, Nicosia, Zaragoza, Porto, ş.a., am invitat profesori din România care, desigur, au prezentat lucrări pe teme de cultură românească.

T.T.: Sunteți preot de peste o jumătate de veac. Ce provocări ați întâlnit în misiunea pastorală în diaspora românească și cum le-ați transformat în oportunități?

T.D.: Una dintre provocările pe care le-am avut în ceea ce priveşte misiunea pastorală la New York a fost legată de faptul că neavând biserică proprie a trebuit să închiriez spaţiu pentru slujbe şi pentru socializare de la americani. Am găsit această posibilitate şi am închiriat aceste spaţii la Biserica episcopaliană (anglicană) „Sf. Andrei" din Astoria, Queens, făcând slujbele la amiază, după ce americanii terminaseră slujba lor (aşa cum este cazul cu majoritatea parohiilor noastre din întreaga diasporă); iar după ce am stat acolo zece ani iar biserica episcopaliană s-a închis, a trebuit să caut în altă parte şi cu mare greu am găsit într-un loc mai îndepărtat, în cartierul College Point, unde am funcţionat aproape trei ani până ce am găsit din nou un locaş în Astoria unde am stat până la ieşirea mea la pensie în mai 2023. Dificultatea a fost că după prima mutare într-o zonă mai îndepărtată a New York-ului mulţi dintre credincioşii care umpleau biserica în primii zece ani au început să meargă la alte biserici (noroc că în acele timpuri în zona New York, per total, funcționau zece biserici românești). A fost foarte greu să adun înapoi o parte din vechii enoriaşi, mai ales că și noua locație nu mai era centrală, ca prima, ci tot întrucâtva marginală.

Aici, în diaspora în general, există şi o altă provocare, anume aceea de a cultiva şi a menţine relaţiile cu românii, de a-i atrage om cu om, de a te face tuturor toate ca pe cât mai mulți să-i mântuiești, vorba Sf. Pavel (I Corinteni 9, 19-22). În România parohiile sunt compacte, delimitate geografic şi chiar dacă enoriaşii merg unde vor, ca peste tot, în principal la slujbe numărul de enoriaşi este mare.

O altă provocare pe care am avut-o şi care există în general în multe parohii din diaspora, a fost lipsa unei salarizări din partea parohiei, căci din banii care se strângeau de la lumânări, pomelnice, diferite contribuţii, trebuia plătită chiria lunară a bisericii. De aceea foarte mulţi preoţi din diaspora sunt nevoiți să aibă altceva de lucru, alt serviciu în timpul săptămânii. Eu am avut noroc, prin harul lui Dumnezeu, că după ce mi-am luat doctoratul la New York în 1993, în acea primăvară am şi înființat parohia, iar din 1992 deja predam cursuri la Metropolitan College of New York. Aici, apoi, prin concurs, am obţinut postul de profesor titular la Catedra de Filosofie şi Etică, de la care am şi ieşit la pensie în vara anului 2019.

Am transformat aceste provocări în oportunități în sensul că prin parohie mi-am putut continua pasiunea mea, vocaţia trebuie să zic, pentru slujbă şi slujire, pentru pastoraţie, parohia devenind şi o tribună pentru îndrumare catehetică şi omiletică, dar şi un centru al numeroaselor activități culturale menționate anterior, deci de slujire constantă şi intensă a Bisericii şi neamului nostru.

T.T.: Vă este recunoscut talentul de poet, poezia dumneavoastră fiind marcată de o puternică dimensiune spirituală. Cum se nasc poemele pe care le scrieți și cum se raportează ele la experiența religioasă?

T.D.: Poezia mea este rodul formării mele intelectuale din toate fazele educaţiei de care am avut parte, căci sufletul meu, mintea, inima sunt pătrunse total de duhul credinţei creştine ca şi cum ar fi fost botezate, nu prin stropire, ci prin afundare în apele teologiei și spiritualității creștine.

Poemele mele se nasc din inspiraţie şi reflecţie, probabil ca în cazul celor mai mulţi poeţi. Universul reflecţiei mele este însă cel teologic, sau mai bine zis mistico-teologic, pătruns însă şi de duhul filosofiei care se împleteşte armonios cu gândirea teologică, împletire ce stă la baza unei trăiri, unei experienţe de viaţă care nu poate fi decât o binecuvântare cerească.

T.T.: Eseurile și studiile dumneavoastră îmbină reflecția teologică cu analiza culturală. Care considerați că este rolul intelectualului creștin astăzi?

T.D.: Pentru mine, rolul primordial al intelectualului creştin este acela de a se face slujitor al Cuvântului, misionar al valorilor culturii şi spiritualităţii creştine, de a purta sămânţa Cuvântului, a credinţei în toate buzunarele sale şi în geantă şi de a o arunca peste tot, ca în pilda semănătorului, în ideea că cele mai multe vor da rod.

De exemplu, în comentariile mele literare (în vara aceasta am publicat al patrulea volum de acest profil), când citesc o carte încerc să descopăr acolo raza de lumină, perla, sămânţa care, scoasă la suprafaţă şi udată, îngrijită, poate aduce rod. Mă interesează mai puţin canonul şi canoanele care de multe ori nu sunt decât un pat procustian în care încerci să înghesui pe cineva, ca într-un final, să-i tai picioarele sau capul (depinde de canon şi de critic).

T.T.: Există un fir roșu care leagă imensul număr de cărți publicate? Cum l-ați defini? Și, revenind la prezent, ne-ați putea dezvălui care este subiectul celei mai recente lucrări de pe biroul dumneavoastră?

T.D.: Firul roşu al tuturor cărţilor mele este mesajul religios, teologic, mistic. Acest lucru se vede atât în volumele de poezie, cât şi în cele de critică literară şi în cele de eseistică teologico-filosofică. Cele mai recente cărţi ale mele, cele lansate la Muzeul Naţional al Literaturii Române, menționate anterior, au ca subiect poezia (două) şi critica sau comentariul literar (două), iar pe masa de lucru, deci în proiect am un nou volum de predici, unul de poezie şi unul reprezentând o colecţie de eseuri în limbă română publicate de-a lungul timpului în diverse reviste de specialitate din ţară. Ar fi şi un volum cu eseurile în limba engleză, dar totul rămâne de văzut.

T.T.: Sunteți fondator al revistei „Lumina Lină", un reper al culturii românești din exil. Cum ați reușit să mențineți această publicație vie și actuală de-a lungul timpului?

T.D.: Revista *Lumină Lină* reprezintă o pasiune de-a mea şi totodată a soţiei mele, Claudia (ce noroc, pentru că ea face partea cea mai grea a revistei. culegere de texte – în special ale mele – tehnoredactare, operează câteva runde de corectură, ilustrarea, ş.a.). Fiind pasiune, am făcut aceasta muncă în mod perseverent, cu plăcere, şi bucurie.

Tot datorită pasiunii am investit în ea fonduri personale, pentru că revista nu este finanţată de nimeni. O flacără care menţine interesul pentru revistă o reprezintă recunoaşterea ei în România şi în străinătate, faptul că este căutată, dovadă numărul mereu mare de materiale ce îmi sosesc spre publicare.

T.T.: Ce loc are jurnalismul cultural în diaspora românească și ce misiune credeți că are presa scrisă într-o lume dominată de mediul digital?

T.D.: Rolul jurnalismului cultural în diaspora este acela de promovare, descoperire şi menţinere a valorilor noastre identitare: limba, credinţa, cultura şi spiritualitatea, deci cultivarea conştiinţei apartenenței românilor la vatra strămoşească, indiferent unde şi de cât timp s-ar afla printre străini.

În acest context jurnalismul cultural ocupă un loc de frunte în cultura diasporei, chiar dacă trăim într-un mediu digital dominant, sau, cu atât mai mult, pentru acest motiv.

Ideal ar fi ca presa scrisă să nu scadă ci să crească, ziarele şi revistele să fie susţinute financiar de sponsori privaţi şi de instituţii de stat şi totodată, tot ideal ar fi, să se dezvolte şi jurnalismul digital, astfel ca ambele categorii de cititori, de presă pe hârtie sau în format

electronic, să aibă la îndemână multiple izvoare de adăpare în ceea ce priveşte valorile noastre naţionale.

T.T.: Ce poate oferi cultura românească spațiului american și, invers, ce putem învăța noi din contactul cu societatea americană?

T.D.: Aceasta este o întrebare complicată. Dacă ar fi să vorbim foarte pe scurt, ceea ce am putea şi putem oferi noi spaţiului american, dar occidental, în general, este Ortodoxia. Credinţa, tradiţiile creştine, Sf. Tradiţie, respectul pentru valorile identitare străvechi, spiritualitatea misticii deşertului, dumnezeiasca liturghie cântată după instrucţiunile autorilor ei, fără forme adăugate, viaţa monastică de înaltă frumuseţe duhovnicească, ş.a.

Această contribuție poate veni din cultura ortodoxă în general, dar şi din felurile în care aceasta se manifestă cu ale ei caracteristici în cultura spirituală românească în special.

Putem și învăța, desigur, din cultura americană multe lucruri. Respectul pentru diversitate, felurile libertăţii de exprimare şi de propovăduire a Cuvântului, investiţia în misiunea creştină pe multiple planuri și multe altele.

T.T.: Ne întrebăm cum este dialogul interreligios în lumea de astăzi. Ne puteți spune ce rol are și cum se raportează Ortodoxia la acest dialog?

T.D.: Dialogul interconfesional azi există şi se desfăşoară după programe bine stabilite de către conducerile bisericilor creştine. Ortodocşii sunt de ani de zile în dialog cu romano-catolicii, cu vechii catolici, cu anglicanii, cu protestanţii tradiţionali dar şi cu neoprotestanţii, după cum şi în dialogul interreligios cu evreii şi musulmanii dacă ne referim doar la aceste două religii. Există o tradiţie îndelungată a implicării Ortodoxiei în acest fel de relaţii, şi mai evident şi mai cunoscut, din 1961 încoace, de când bisericile ortodoxe au intrat în Consiliul Ecumenic al Bisericilor cu ocazia celei de-a treia întruniri a acestui for la New Delhi, India.

Rolul acestui multiplu dialog este de a crea poduri peste rupturi şi râpe, de a facilita cunoaşterea reciprocă şi promova astfel respectul reciproc, de a învăţa unii de la alţii ceea ce fiecare crede că are de învăţat, de a contribui împreună la opera de binefacere socială, de a elimina din minţile multora ideea de dezbinare şi a o înlocui cu aceea de colaborare.

Ortodoxia se raportează la acest dialog arătând deschidere spre fraţi în credinţa creştină dar totodată aducând mărturie valorile sale caracteristice.

T.T.: Privind în urmă, acum, în al optulea deceniu de existență, care considerați că sunt momentele definitorii ale vieții și activității dumneavoastră?

T.D.: În mod clar şi neîndoielnic, cel mai important moment din întreaga mea viaţă a fost acela când mama mea m-a „împins” să merg la Seminar. La cei 14 ani pe care-i aveam atunci, în 1966, voiam cu totul altceva. Ea însă mi-a intuit destinul, devenirea, direcţia şi ţinta. Şi sunt sigur că ea mi-a fost îngerul păzitor, cu rugăciunile sale, şi cât timp a fost în viaţă şi după ce a trecut la Domnul Dumnezeu.

Alte momente definitorii, dar nu intru în detalii, au fost hirotonia în 1973, numirea ca Protopop al Protopopiatului Dorohoi în 1978, plecarea în Elveţia în 1979, venirea mea la Sibiu în 1986 ca secretar de redacţie la revistele *Telegraful Român* şi *Mitropolia Ardealului,* adus de la Dorohoi la Sibiu de către vrednicul de pomenire mitropolitul cărturar Antonie Plămădeală, plecarea în America în 1988, doctoratul la Fordham University în 1993 şi în acelaşi an înfiinţarea Institutului Român de Teologie şi Spiritualitate Ortodoxă, a Bisericii „Sf. Ap. Petru şi Pavel”, a Cenaclului literar „M. Eminescu” şi obţinerea postului de profesor titular de Filosofie şi Etică la Facultatea de Științe Sociale şi Educaţie la Metropolitan College of New York. Alt moment definitoriu a fost ieşirea mea la pensie (în 2019 de la Facultate şi în 2023 de la parohie).

T.T.: Cum vedeți viitorul Bisericii Ortodoxe Române în diaspora și care ar fi pașii necesari pentru a păstra identitatea, dar și deschiderea?

T.D.: Viitorul Bisericii Ortodoxe Române în diasporă este asigurat, ca să spun aşa. Acest lucru se datorează nu numai faptului că Occidentul s-a „umplut” de români, dar mai ales pentru că Patriarhul nostru Daniel Ciobotea a organizat diaspora, la nivel de Biserică, instituind structuri ecleziale stabile și puternice, mitropolii, episcopii, vicariate şi numind în fruntea lor oameni tineri, aleşi, capabili, dăruiţi unei astfel de misiuni. Această organizare, aceşti ierarhi reprezintă temelia păstrării identităţii noastre naţionale în diasporă, pe de o parte, iar pe de altă parte, deschiderea ecumenică în relaţiile cu celelalte confesiuni creștine.

T.T.: Sunt voci care afirmă că odată plecat de pe meleagul natal, din cultura în care te-ai născut şi crescut, trăind într-o altă cultură, ai putea ajunge să simți că acel acasă al sufletului tău nu mai este nicăieri. Dacă ar fi să adresați un mesaj tinerilor români care trăiesc astăzi între două culturi, care ar fi acela?

T.D.: Un scriitor american (John Ed. Pearce) spunea că „acasă” este locul de unde, când eşti mic, vrei să pleci, şi unde, pe măsură ce îmbătrâneşti, vrei să revii.

Cu excepţiile posibile, desigur, în marea majoritate, covârşitoarea majoritate a cazurilor, românii nu-şi uită locul de obârşie. Amintirea acestui loc se concretizează în multe feluri: prin revenirea periodică în ţară, la unii prin repatriere, prin diverse feluri de investiţii, prin creaţii artistice, prin conversaţii şi luări de atitudine (mai ales pe platforme electronice, cu cei din ţară), dar mai ales, aş zice, prin participarea la slujbele şi activităţile cultural-sociale din Bisericile noastre din diasporă.

Mesajul meu în acest context pentru tinerii noştri din Occident este acesta: mergeţi la Biserică, implicaţi-vă în viaţa spirituală, culturală şi socială a Bisericii române locale căci Biserica reprezintă *in nuce* o mică Românie, oriunde ai fi în lume.

T.T.: Ați revenit de curând, pentru un timp, în Europa. În perioada în care ați locuit la New York, până la începutul acestui an, ați fost președintele filialei UZPR din Statele Unite. Fiind un membru deosebit de activ și creator în cadrul Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, vă invităm respectuos să adresați un mesaj colegilor noștri din Uniune.

T.D.: În toţi anii de când sunt membru al Uniunii Ziariştilor Profesionişti din România am avut relaţii admirabile cu toţi colegii pe care i-am întâlnit, am colaborat eficient cu administraţia, m-am bucurat de foarte prietenoase primiri la sediul central din Bucureşti.

Tuturor colegilor din Uniune le doresc să continue să-şi îndeplinească vocaţia şi menirea, să fie pe mai departe implicaţi plenar în viaţa naţiunii, să aibă sentimentul că aportul lor în lucrarea binelui comun aduce roade şi, desigur, să trăiască bucuria unei misiuni împlinite.

Tanța TĂNĂSESCU alături de Theodor DAMIAN

GAUDEAMUS

Regal al Creativității la Târgul de Carte

George APOSTOIU și Tanța TĂNĂSESCU

„Buongiorno, Italia!”, de George APOSTOIU

Târgul de Carte GAUDEAMUS - Radio România, s-a desfășurat la București în perioada 3-7 decembrie 2025, în Pavilionul B2 al Complexului Expozițional Romexpo iar anul acesta a ajuns la ediția cu numărul 32. Acest proiect este finanțat de Ministerul Culturii, având ca organizator Radio România, serviciu public național de radio din țara noastră.

Programul de vizitare a facilitat publicului larg ocazia de a se întâlni cu scriitorii preferați, de a descoperi recente apariții editoriale, de a identifica titlurile căutate. Spațiul expozițional generos a găzduit numeroase lansări de carte, interviuri, dezbateri, prezentări de produse și servicii, concursuri și alte manifestări culturale.

Pe parcursul acestui eveniment, am avut bucuria și onoarea de a participa la o serie de lansări de carte, printre care și cea a diplomatului, publicistului şi scriitorului George Apostoiu.

Domnul Apostoiu și-a prezentat vineri, 5 decembrie a.c., la standul Editurii Eikon, volumul intitulat „Buongiorno, Italia!”, având alături invitați de seamă, precum și un public bucuros să le asculte relatările.

Așa cum ne-a mărturisit în prezentarea evenimentului: „Pentru români, Italia și Roma nu sunt repere sentimentale ci fundamentale, ale genezei lor, românii nu sunt legați de o Italie imaginară sau ideală, ci de una istorică și culturală.”

Tanța Tănăsescu: Domnule George Apostoiu, vă invităm să ne împărtășiți din subiectul volumului lansat cu acest prilej, din istoria acestei apariții editoriale.

George Apostoiu: Proiectul unei cărți despre Italia este vechi, din vremea în care am fost diplomat la Roma, în anii '90. O primă ediție a cărții *Buongiorno, Italia!* a apărut în 2002 [...]. Reeditarea cărții la prestigioasa Editură Eikon mi-a permis să valorific o bună parte din amintirile mele despre țara pe care noi, românii, o socotim a doua patrie.

Nu este vorba de un jurnal și, în nici un caz, nu este un ghid turistic, deși poate face serviciul amândurora acestor genuri de literatură pe care, de altfel, le prețuiesc. Ar fi putut fi o carte de memorialistică, dar confesiunilor personale le-am preferat cunoașterea unor remarcabile valori umaniste, circumstanțial a puterii creatoare a

unui popor în mijlocul căruia am trăit o vreme. *Buongiorno, Italia!* este o carte cu un minimum de informații istorice și de cultură și, cum sunt un nostalgic, despre firea poporului italian. Romanii antici au salvat o civilizație, cea a Eladei, și au adus-o în mijlocul Europei pentru ca de iradierea ei să beneficieze popoarele celui mai mic continent. Sufletul acestei civilizații a inspirat Umanismul și Renașterea, două mari perioade ale istoriei care au adus în conștiința omului credința și nevoia de înțelegere, acest tezaur de înțelegere, de înțelepciune, de speranțe și de iubire.

Am regăsit această stare de înălțare a omului în civilizația și farmecul Romei, Florenței, Veneției, în *Curtea miracolelor* din Pisa, în modernitatea unui oraș ca Milano și am rămas dator cu prețuirea pentru italienii din Neapole, din Sardinia, din Sicilia lui Lampeduza, de fapt din toată Italia, care și-au risipit cu generozitate și discreție darurile firii lor de o aleasă noblețe.

T.T.: Care sunt mesajele principale pe care doriți să le transmiteți cititorilor prin scrierile dumneavoastră recente?

G.A.: Nu trăim vremuri de liniște și împăcare, iar lecția italiană - cu excepția perioadei mussoliniene, în principal - ar putea să fie de folos celor care își propun să ne ofere o nouă ordine mondială. Istoria și-a accelerat ritmul peste puterile de asimilare de către generații întregi a logicii schimbărilor. *Pax romana* a durat două secole. Ne întrebăm adesea dacă istoria se repetă. Sigur că se repetă, dar merită să nu-i repetăm erorile. Sunt dintre cei care cred că salvarea vine din lecția de umanism pe care o moștenim de la marii creatori de cultură ai Evului Mediu european, în special cel italian. Italienii au conservat până astăzi înțelepciunea strămoșilor lor care spuneau că trebuie să te bucuri de ziua de azi: *Carpe diem!* Horațiu dezvoltă ideea, dar adăugând un pic de pesimism atunci când scrie *„Bucură-te de ziua de azi și încrede-te prea puțin în cea de mâine !”.* Mi-ar conveni, chiar și acum târziu, să mă încred în ziua de mâine.

T.T.: În articolele și eseurile dumneavoastră se simte adesea o perspectivă istorică solidă. Cum se împletesc formarea diplomatică și vocația literară în modul în care interpretați evenimentele internaționale?

G.A.: Mi s-a pus adesea această întrebare și răspunsul meu este acesta: am intrat în diplomație din întâmplare - preferam cariera didactică - dar odată ce destinul mi-a schimbat „proiectul”, am înțeles că trebuie să răspund cât mai adecvat în noua profesie și să depășesc inconvenientele de formare. O misiune diplomatică presupune o datorie pe care nu o poți împlini în afara cunoașterii istoriei naționale și a ideilor politice ale vremii, ceea ce presupune o bună introducere în cultură și în civilizația lumii. În plus, pe plan personal, ca filolog, mi-am dorit să nu părăsesc cultura în nici o împrejurare.

T.T.: Privind retrospectiv anii petrecuți în diplomație, care considerați că este cea mai valoroasă lecție pe care v-au oferit-o experiențele din serviciul extern?

G.A.: Aparent, răspunsul este simplu și el vine din credința, pe care mi-am însușit-o, că diplomația trebuie să înlăture, sau măcar să limiteze, soluțiile militare. Cred că perioada de diplomație culturală la Bruxelles și Luxemburg, apoi participarea la reuniuni internaționale, în special la conferințe ale UNESCO și Uniunii Latine, mi-au permis să nu mă îndepărtez de cultură. Apoi, experiențele diplomatice de la Moscova și Havana mi-au fost necesare pentru a evalua, cu rigoare, riscurile ignorării diplomației în relațiile dintre state.

T.T.: Din experiența dumneavoastră, ce trăsături ar trebui să definească un diplomat român în secolul XXI, într-o lume tot mai volatilă și polarizată?

G.A.: Nu sunt multe de spus. Simplu: fidelitatea față de patrie, respectul și devotamentul față de poporul pe care îl reprezintă. Nu este puțin, vă asigur.

Domnul Apostoiu a avut ca invitați pentru a vorbi despre această carte pe Angela Martin (scriitoare, „descendentă directă din marea literatură a lui Slavici”, cu merite deosebite legate de apariția revistei *Cultura*, a cărui director a fost scriitorul Augustin Buzura), prof. Nicolae I. Nicolae (scriitor, eseist, autor de manuale, fost coleg de grupă cu autorul), Vasile Grigore (istoric, redactor-șef Revista *Sud* din Bolintin Vale), acad. Dumitru Preda (istoric).

S-a celebrat cu acest prilej „un autor, o carte și o călătorie”. Este o carte elogioasă, scrisă cu foarte multă admirație pentru Italia din motive istorice și culturale.

Italia merită să fie cunoscută!

Prof.univ.dr. Ioan N. ROȘCA și două noi lansări editoriale la GAUDEAMUS

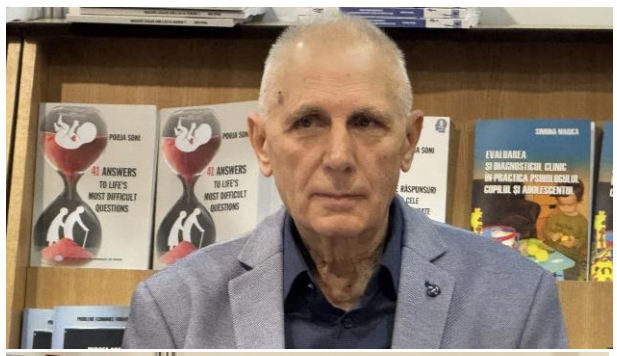

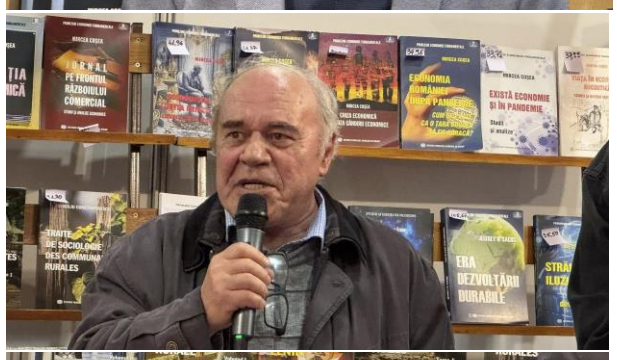

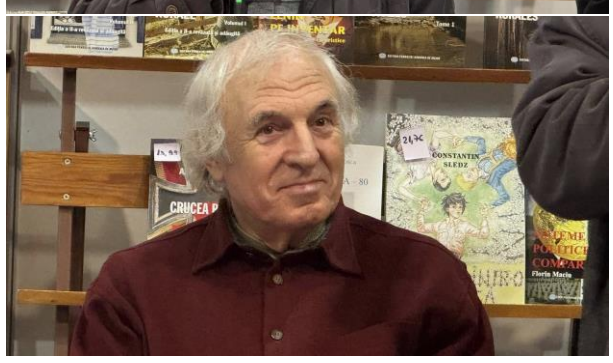

Noi lansări de carte la Gaudeamus, ediția a 32-a din anul 2025:

Ioan N. Roșca, „O constelație stilistică, literară și jurnalistică”, vol.II, Editura UZP;

„Ioan N. Roșca - 80. Scrieri și ecouri filosofice, literare, jurnalistice”, volum ce îl are coordonator pe dr. Dan I. Roșca, apărut la Editura Fundației România de Mâine.

În prezentarea cărților domnului prof. univ. dr. Ioan N. Roșca, câțiva invitați de marcă au subliniat valoarea lucrărilor sale, dintre care amintim pe cunoscutul și talentatul scriitor Florentin Popescu, conf. univ. Aurelian Băluță și jurnalistul și scriitorul av. George Vlaicu.

Lucrarea „O constelație stilistică, literară și jurnalistică”, ajunsă la al II-lea volum, include cronici, eseuri și articole la cărți de poezie, proză sau jurnalism cultural. Domnul profesor Roșca, fin observator al evoluției stlistice a creațiilor scriitorilor despre care face consemnări, își propune să sporească prestigiul culturii române contemporane.

Reținem declarația autorului: „Intenția prezentului volum a fost aceea de a descifra înțelesul și stilul unor cărți demne de a fi citite, pentru a vi le propune, împreună cu autorii acestora, pentru că și cărțile, și autorii merită să ne rețină atenția în continuare.“

Apariția editorială „Ioan N. Roșca - 80. Scrieri și ecouri filosofice, literare, jurnalistice”, evocă faptul că, în cursul acestui an, autorul a împlinit frumoasa vârstă de 80 de ani. Lucrarea conține cronicile de specialitate privind cărțile scrise și publicate de Ioan N. Roșca, *in extenso* pentru publicațiile din ultimii ani și, fragmentar, pentru cele apărute înainte de 2020.

Apreciem în mod deosebit calitatea cărților de filosofie, literatură (poezie și proză) sau de critică literară scrise de acest publicist neobosit, lucrări aflate în sfera jurnalismului cultural, iar aceste ecouri publicistice vin să sublinieze, odată în plus, aprecierea deosebită de care se bucură scrierile lui Ioan N. Roșca, un colaborator valoros și apreciat al Revistei „Muzeul Presei Românești”.

Menționăm că Ioan N. Roșca este membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România și membru de onoare al Academiei Oamenilor de Știință din România, iar ca profesor universitar a contribuit la formarea multor generații de jurnaliști.

„Mitologie” și „Timpul ancorat în presă – interviuri, cronici, articole”, volume de referință semnate de Victoria FONARI

Un eveniment de excepție a marcat agenda culturală a Târgului de carte Gaudeamus din București. Pe 6 decembrie, conf. univ. dr. Victoria Fonari, cadru didactic la Universitatea de Stat din Moldova, președinte al Filialei Chișinău a UZPR, și-a prezentat lucrarea „Mitologie”, un studiu științifico-didactic de o importanță majoră pentru mediul academic.

Cartea, apărută la Editura Lexon (Chișinău), reprezintă un suport de curs esențial și a fost apreciată în unanimitate pentru abordarea sa metodologică inovatoare. Lansarea s-a bucurat de prezența unui public numeros, pasionat de hermeneutica și interpretarea miturilor, și a fost susținută de personalități marcante din lumea presei și universitară.

Elogii la scenă deschisă

Victoria Fonari, care îndeplinește și funcția de președinte a Filialei Chișinău din cadrul Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România (UZPR), a fost elogiată de colegi și colaboratori. Printre cei care au realizat prezentări s-au numărat: Dan Constantin, jurnalist, președinte al UZPR; prof. univ. dr. Ramona Mihăilă, și conf. univ. dr. Maria Luiza Oancea.

Lucrarea, apreciată ca suport de curs în cadrul Departamentului Științe Socio-Umanistice și Limbi Moderne al Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice din Chișinău, explorează mitologia nu doar ca pe un ansamblu de povestiri tradiționale care explică originea lumii (din grecescul mythos – poveste/legendă, și logos – discurs), ci ca pe o resursă vastă de interpretare și analiză.

De la Haos la Gorgona: Structura inedită a volumului

Volumul *Mitologie* este structurat în șapte teme complexe, care invită cititorul la o analiză profundă, transdisciplinară. Printre capitolele care definesc noutatea științifică a lucrării se numără:

- Hermeneutica mitului antic și transdisciplinaritatea;
- Corelația haos-ordine: mitul antic elen la intersecția sec. XX-XXI;
- O hermeneutică a arhetipurilor: tăcerea Euridicei și împietrirea Gorgonei;
- Mito-foria – o componentă a imaginarului în studiul lui Jean-Jacques Wunenburger.

Autoarea subliniază că studiul său depășește granițele simplei istorii a credințelor, concentrându-se pe aplicabilitatea metodologică în artă.

„Noutatea și originalitatea metodico-științifică a lucrării constă în conceptualizarea modalităților de interpretare a operei de artă din perspectiva mitului antic. Prezentul studiu științifico-didactic oferă posibilitatea de a intra în labirintul imaginarului interpretativ, propunând mai multe metodici, inclusiv din practicile școlilor europene", a declarat Victoria Fonari.

În încheierea evenimentului, Dan Constantin, președintele UZPR, și-a exprimat încrederea în impactul pe care îl va avea lucrarea în mediul academic: „Sper ca această lucrare să aibă consistență și să-și găsească locul, evident, în bibliotecile universitare și în studiile în care urmează să fie citată".

Editura UZP:„ Timpul ancorat în presă – interviuri, cronici, articole"

Cu același prilej, președintele UZPR a adus în atenția publicului o altă veste editorială: pe 5 decembrie a ieșit de sub tipar o altă lucrare coordonată de Victoria Fonari, „Timpul ancorat în presă – interviuri, cronici, articole" (Editura UZP), un volum care reunește materiale de presă reprezentative ale membrilor UZPR din Republica Moldova, Filiala Chișinău, confirmând astfel efervescența și calitatea cercetării jurnalistice dincolo de Prut.

La sediul UZPR, cu ocazia apariției cărții „Timpul ancorat în presă – interviuri, cronici, articole", președintele UZPR, Dan Constantin, s-a întâlnit cu Victoria Fonari, președinte al Filialei Chișinău.

Volumul apărut la Editura UZP conține o prefață scrisă de președintele UZPR, Dan Constantin, și un articol-argument în care este prezentată Filiala Chișinău, semnat de Victoria Fonari.

În carte sunt incluse 53 de materiale jurnalistice semnate de 26 de membri ai Filialei Chișinău a UZPR. Prefața argumentează susținerea colegială și faptul că sunt multe aspecte importante de elucidat de către jurnaliști. În echipă se pot realiza lucruri fundamentale.

Victoria FONARI și Tanța TĂNĂSESCU

Teodora MARIN și Victoria FONARI

Dan CONSTANTIN și Victoria FONARI

O carte document – „Povești din Cartierul Primăverii”, de Lavinia BETEA

În 6 decembrie a.c., la cea de–a 32-a ediție a Târgului de carte Gaudeamus din București, istoricul Lavinia Betea, profesor de psihologie socială, membru în Consiliul Director al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România (UZPR), a lansat la standul Editurii Corint a treia ediție a volumului „Povești din Cartierul Primăverii”, având ca invitați pe Dan Constantin – jurnalist și președinte UZPR, Florin-Răzvan Mihai - istoric, actualul redactor al volumului și John Florescu – jurnalist american, producător și regizor, cu moderator Simona Preda –istoric și brand manager Editura Corint.

Prin acest volum, Lavinia Betea ne prezintă dialoguri despre fața nevăzută a puterii comuniste din România precum și cartierul demnitarilor comuniști, totul oferind o incursiune detaliată în viața privată și publică a liderilor comuniști români care au locuit în Cartierul Primăverii din sectorul 1, București, într-un timp nu prea îndepărtat.

Sunt 17 interviuri aduse în atenția cititorului, realizate cu foști demnitari, apropiați ai puterii de vârf, copii și nepoți ai liderilor politici comuniști. Lavinia Betea: „Am intervievat foști oameni de decizie, soții, fiice și fii de ilegaliști și nomenclaturiști, cu obiectivul recompunerii și arhivării unor fețe ascunse ale puterii.”

Față de edițiile anterioare, versiunea actuală restituie interviurile în formă integrală, cu note suplimentare, referințe istorice și trei documente edificatoare despre personalitatea lui Foriș, Gheorghe Gheorghiu-Dej și Ceaușescu. Actuala ediție aduce și trei mărturii noi, ale lui Ion Stănescu – fost șef al Securității, Ion Stoian – ultimul ministru de Externe comunist și Paul Sfetcu – șeful de cabinet al lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, cel care a petrecut 13 ani în anticamera lui. În realizarea acestui volum, pentru care au fost accesate și numeroase documente de arhivă, sunt analizate, prin instrumente psihologice sociale de mare finețe, comportamentele și motivațiile nomenclaturii comuniste românești.

La începutul sec. XX, Cartierul Primăverii se numea Grădina Bordei. După 1944, acest cartier a devenit cartierul demnitarilor comuniști, a nomenclaturii de partid, *Cartierul Interzis* sau *Cartierul Roșu*, construcțiile fiind repartizate demnitarilor de partid și de stat precum și unor personalități culturale sau științifice agreate pe linie politică. Tot aici era și Palatul Primăverii – reședința privată a soților Nicolae și Elena Ceaușescu în perioada 1965 – 1989, clădire care din 2016 funcționează ca muzeu, deschis vizitatorilor.

Publicul prezent la acest vernisaj a apreciat calitatea informațiilor oferite de doamna Lavinia Betea, mărturie fiind numărul foarte mare al celor care au așteptat în rând obținerea unui autograf pe prima pagină a cărții „Povești din Cartierul Primăverii”.

Cultură și diplomație cu Nicolae MAREȘ, la Târgul de Carte Gaudeamus

Editura Jumimea a adus în atenția cititorilor prezenți la Gaudeamus, în data de 7 decembrie a.c., cartea „Nicolae Titulescu”, volum semnat de Nicolae Mareș (n. 1938), diplomat de carieră, scriitor și publicist român. Autorul a dedicat timp semnificativ din viața sa studiului personalității și operei lui Nicolae Titulescu, contribuind astfel la înțelegerea mai profundă a celui care a fost cel mai mare diplomat român al tuturor timpurilor, un om de stat ce a marcat decisiv politica internațională a perioadei interbelice.

În 1966, N. Mareș a debutat în presă, la București și Varșovia. A fost primul director al Bibliotecii Române de la Paris și șeful misiunii diplomatice la Skopje. Sunt sute și mii de materiale publicate în presa culturală românească și străină sub semnătura lui Nicolae Mareș. A scris peste 130 de cărți cu precădere din domeniul istoric, diplomatic și literar, fiind și un excepțional traducător din limba polonă.

La această lansare a unui volum relevant din multe puncte de vedere, eveniment apreciat chiar ca o sărbătoare diplomatică, domnul ambasador Mareș l-a avut ca invitat pentru a vorbi despre lucrare pe domnul Ion Constantin – diplomat, istoric, cercetător la INST (Academia Română).

Am aflat astfel date inedite depre preocupările autorului pentru personalitatea lui Nicolae Titulescu, de ce și cum a ajuns la acest volum monografic. Despre marele diplomat s-au scris mii de pagini de către diverși autori dar aceasta este o lucrare amplă dedicată unuia dintre cei mai străluciți juriști ai secolului XX, apreciat pentru activitatea didactică la catedră, participant la forumuri internaționale pe subiectul justiției, strălucit orator în viața parlamentară și cea publică – atât românească cât și internațională, iscusit diplomat și negociator.

Nicolae Titulescu (4 mart.1882 – 17 mart.1941) și-a pus talentul în slujba nației noastre, ca membru al mai multor Guverne ale României Mari, și a fost denumit „pelerin al păcii și concordiei dintre popoare” deoare se pronunța mereu ferm împotriva oricăror războaie de agresiune, solicâtând soluționare imediată a tuturor conflictelor pe cale politică, prin concilieri directe între participanții la conflict. Cunoașterea diplomației este esențială, deoarece oferă instrumente pentru rezolvarea pașnică a conflictelor și promovarea cooperării.

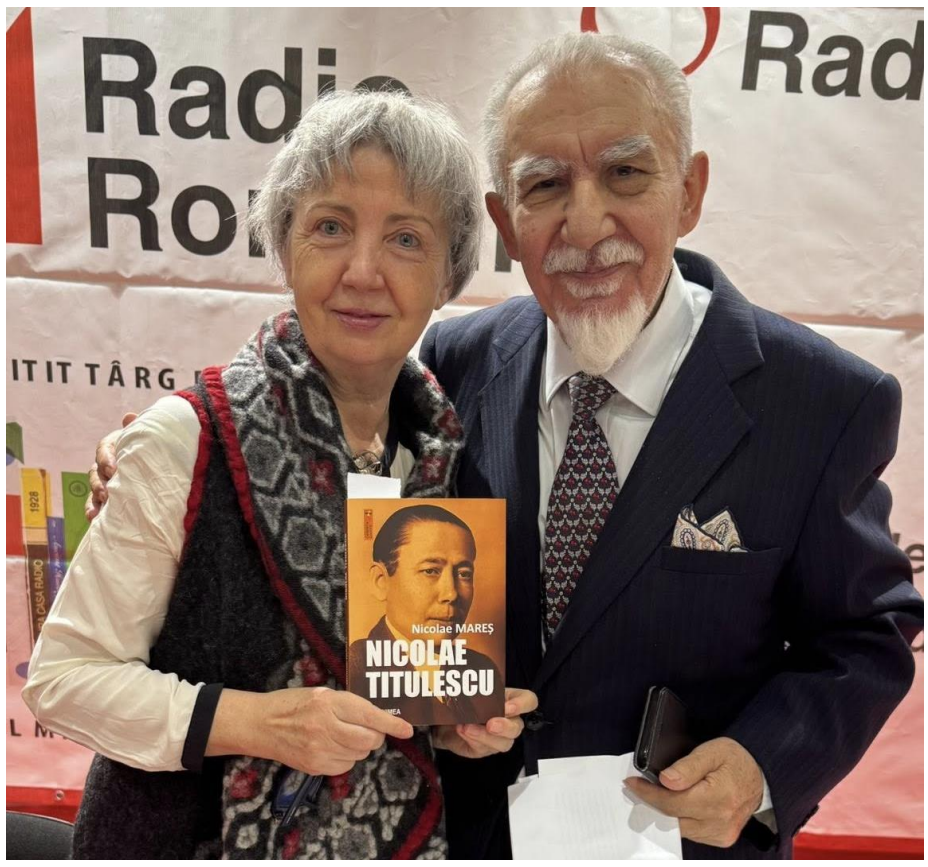

Tanța TĂNĂSESCU

Marilena GRIGORE

Rotterdam – orașul care a învățat să se reinventeze

Rotterdam nu este un oraș care trăiește din amintiri. E un oraș care a învățat să se reinventeze, să se ridice și să-și construiască identitatea din nou, bucată cu bucată. Privit astăzi, pare desprins dintr-un film despre viitor: clădiri îndrăznețe, poduri sculpturale, linii geometrice și culori intense. Însă puțini știu că această modernitate s-a născut dintr-o tragedie.

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, Rotterdam a fost aproape complet distrus. Când războiul s-a încheiat, autoritățile au luat o decizie radicală: în loc să reconstruiască orașul vechi, asemănător Amsterdamului, au ales să-l refacă în spiritul timpului — modern, inovator, plin de energie. Așa au apărut reperele moderne care definesc astăzi orașul – Casele Cubice ale lui Piet Blom, Podul Erasmus și, desigur, Markthal, hala-piață spectaculoasă care reușește să transforme un gest cotidian – cumpărarea de fructe sau pâine – într-o experiență estetică.

La sfârșitul anilor ’70, Piet Blom a primit provocarea de a crea un ansamblu de locuințe deasupra unei pasarele pietonale din zona Blaak, un loc aglomerat și plin de mișcare. În loc să gândească o soluție convențională, Blom a venit cu o idee poetică: „Dacă orașul este o junglă de beton, atunci casele pot fi copacii.” Așa a luat naștere conceptul de „pădure urbană”, unde fiecare locuință este un „copac”, iar împreună formează o pădure suspendată, o oază geometrică de lumină și culoare. Fiecare cub, rotit la 45 de grade și sprijinit pe o coloană hexagonală din beton, pare să sfideze gravitația. Construcția a fost finalizată în 1984, iar proiectul cuprinde 38 de case cubice și două „super-cuburi” interconectate. Privite de jos, cuburile par desprinse dintr-o pictură în 3D – o explozie de galben și forme imposibile, care atrage anual mii de vizitatori. Fiecare casă cubică are o suprafață de aproximativ 100 m², distribuită pe trei etaje. Parterul găzduiește zona de zi și bucătăria, etajul mijlociu este rezervat dormitoarelor și băii, iar la ultimul nivel se află o mică mansardă triunghiulară, adesea folosită ca birou sau terasă. Pereții și tavanele sunt înclinate, iar mobilierul trebuie adaptat cu ingeniozitate. Nimic nu este convențional, dar totul are farmec. Locuitorii acestor case spun că, odată ce te obișnuiești cu unghiurile neașteptate, începi să simți energia locului – o combinație de libertate și creativitate care nu se regăsește nicăieri altundeva. Deoarece oamenii erau fascinați de designul neobișnuit, una dintre case a fost transformată într-un „cub demonstrativ”, deschis publicului. Vizitatorii pot păși în interior pentru a vedea cum este gândit spațiul și cum poate fi locuit un astfel de loc. Mai multe dintre cuburi au fost transformate într-un hostel, numit Stayokay Rotterdam, care le oferă turiștilor experiența unică de a dormi într-o casă cubică. Este imposibil să nu te simți, măcar pentru o noapte, parte dintr-o poveste despre viitor. Astăzi, Casele Cubice sunt un simbol al Rotterdamului și al spiritului său inovator. Ele nu sunt doar o curiozitate arhitecturală, ci o declarație despre puterea de a reconstrui altfel – cu mult curaj, imaginație și un strop de nebunie frumoasă.

Piet Blom spunea cândva că „arhitectura trebuie să fie un dialog între om și spațiu”. În Rotterdam, acest dialog continuă zi de zi, printre umbrele galbene ale cuburilor care plutesc deasupra străzii Blaak.

Privindu-le, ai sentimentul că nu te afli doar într-un cartier, ci într-o idee devenită realitate – o dovadă că orașele pot renaște nu doar din beton, ci și din vis.

Situată vizavi de Casele Cubice, în inima cartierului Blaak, Markthal (sau „Hala Pieței”) a fost inaugurată în 2014 și poartă semnătura firmei de arhitectură MVRDV. Proiectul pornește de la o idee simplă și profund urbană: cum poate o inițiativă privată să creeze un spațiu public autentic? Răspunsul este o clădire în formă de potcoavă, de 40 de metri înălțime, care îmbină într-o singură structură viața, mâncarea și timpul liber.

La nivelul solului se întinde prima piață interioară de alimente proaspete din Olanda, cu peste 80 de tarabe, restaurante și un supermarket. Deasupra, arcuite peste acest univers vibrant, se ridică 228 de apartamente, cu ferestre care oferă o perspectivă directă asupra pieței de dedesubt. Astfel, clădirea devine un organism viu, în care zgomotul străzii și mirosul de pâine caldă se împletesc cu viața cotidiană a locuitorilor. Privind în sus, vizitatorul este copleșit de una dintre cele mai mari opere de artă 2D din lume: „Cornul Abundenței”, realizată de artiștii Arno Coenen și Iris Roskam. Această instalație monumentală, care se întinde pe 11.000 de metri pătrați, transformă tavanul halei într-o explozie de culoare. Fructe, legume, flori și insecte gigantice plutesc într-un cer artificial, ca o celebrare a naturii și a vitalității orașului. Lucrarea a fost realizată printr-un proces complex de fotografie digitală și grafică computerizată, imprimată pe 4.000 de plăci de aluminiu, instalate în doar o lună.

Rezultatul este o „catedrală alimentară” a secolului XXI – o simbioză între artă, arhitectură și viață cotidiană, care te face să ridici privirea dincolo de lista de cumpărături. Locul pe care se ridică Markthal are o semnificație istorică aparte. El se află pe vechiul curs al râului Rotte – cel care a dat numele orașului – și în vecinătatea bisericii Laurens, una dintre puținele clădiri care au supraviețuit bombardamentelor din 1940. În anii ’90, zona Binnenrotte a fost reamenajată, iar proiectul Markthal a devenit piatra de temelie a regenerării urbane. Astăzi, hala este mai mult decât o clădire – este o poveste despre reconectare. Prin combinația dintre piață, locuințe, restaurante și spații publice, ea aduce oamenii împreună, într-un loc în care orașul respiră la propriu. În timpul zilei, Markthal este o forfotă de culori și arome; seara, tarabele se închid, dar viața continuă la etajele inferioare, unde restaurantele rămân animate până târziu. Markthal este o clădire hibridă, dar și un manifest pentru arhitectura sustenabilă. Fațadele din sticlă transparentă de la ambele capete permit luminii naturale să inunde spațiul interior, reducând nevoia de iluminat artificial.

Structura integrează eficient funcțiile de locuit și comerciale, oferind locuitorilor un microcosmos urban în care pot trăi, munci și consuma local.

De la deschiderea sa, Markthal a devenit nu doar un succes arhitectural, ci și un catalizator economic și social pentru zonă. Piața zilnică, magazinele și restaurantele contribuie la revitalizarea cartierului, transformându-l într-un punct central al vieții comunitare. Într-o epocă în care multe orașe își pierd identitatea în uniformitatea globală, Rotterdam continuă să inoveze fără să-și uite trecutul. Markthal nu este doar o clădire despre mâncare; este o declarație despre viață urbană, despre cum arhitectura poate transforma un gest banal într-o experiență colectivă. Sub arcul ei de sticlă, între culori, mirosuri și voci, se simte pulsul orașului – viu, divers, neobosit. Markthal nu e doar o hală. Este inima care bate sub cerul de sticlă al Rotterdamului.

Când te gândești la Rotterdam, silueta elegantă și amplă a Podului Erasmusbrug îți revine invariabil în minte. Dominând grațios râul Nieuwe Maas, acest pod nu este doar o minune arhitecturală, ci și un simbol, o emblemă a spiritului progresist al Rotterdamului. Totuși, în spatele acestui design modern și al strălucirii arhitecturale se află o poveste, o poveste încărcată de istorie și omagiu. Deschis în 1996, Podul Erasmus este o capodoperă de inginerie și simbolism. Cu o linie grațioasă, aproape sculpturală, el a fost rapid poreclit „Lebăda", datorită pilonului său asimetric de 139 de metri, care pare că se arcuiește în zbor peste oraș. Pentru locuitorii Rotterdamului, acest pod este mai mult decât o structură – este o declarație de identitate.

Numele său este un omagiu adus celui mai celebru fiu al orașului, Desiderius Erasmus (1466–1536), marele umanist renascentist, teolog și gânditor care a crezut în puterea educației, a rațiunii și a toleranței. Într-o epocă marcată de dogme, Erasmus a adus lumina criticii și a reflecției profunde asupra condiției umane. Opera sa, *În lauda nebuniei*, rămâne una dintre cele mai strălucite pledoarii pentru spiritul critic și curajul intelectual. Ca un arc peste timp, podul care îi poartă numele întruchipează tocmai aceste valori: curajul de a inova, libertatea gândirii și deschiderea către nou. Faptul că Rotterdam și-a botezat cel mai modern reper după un gânditor umanist nu e o simplă coincidență – este un gest de recunoaștere a propriilor rădăcini culturale, transpus în oțel, sticlă și cabluri. Proiectat de arhitectul Ben van Berkel, Erasmusbrug a fost conceput între 1989 și 1996 ca un pod hobanat și basculant, menit să lege nordul istoric al orașului de sudul industrial – două lumi distincte, acum unite printr-o linie albă, elegantă, care domină orizontul.

Podul măsoară 802 metri în lungime, iar secțiunea sa basculantă de 89 de metri este considerată cea mai mare și mai grea din Europa. Grația formei ascunde o structură extrem de complexă: pilonul asimetric din oțel, înclinat cu o delicatețe calculată, susține o rețea de cabluri care par să danseze în aer. Este o demonstrație a modului în care ingineria poate deveni poezie vizuală. Ziua, „Lebăda" pare un arc luminos peste ape; noaptea, luminile care o conturează o transformă într-o sculptură plutitoare, un punct de reper vizual și emoțional pentru oricine traversează orașul. Ceea ce Erasmusbrug reușește, poate mai mult decât orice altă construcție din Rotterdam, este să reconcilieze contrastele: istoria și modernitatea, rigoarea tehnică și eleganța estetică, utilitatea și visul.

Pentru locuitorii orașului, traversarea podului este un gest zilnic, aproape banal. Dar pentru vizitatorul atent, fiecare pas pe acest arc de oțel este o călătorie simbolică – dinspre vechiul Rotterdam, cu biserica Laurens și clădirile postbelice, spre sudul nou, al zgârie-norilor și al cartierului Wilhelminapier, un laborator de arhitectură contemporană. Erasmusbrug devine, astfel, o metaforă a renașterii urbane. Într-un oraș distrus în 1940 și reconstruit din temelii, acest pod reprezintă legătura fizică și emoțională dintre un trecut asumat și un viitor în permanentă construcție. Privit din depărtare, Erasmusbrug pare o pasăre uriașă pregătită de zbor. În apropiere, cablurile tensionate și liniile sale curate te fac să te gândești la forță, echilibru și armonie – aceleași calități care definesc spiritul Rotterdamului.

Într-o lume în care multe orașe tind să se confunde în peisaje de sticlă și beton, Rotterdam continuă să-și spună propria poveste prin arhitectură. Iar Erasmusbrug nu este doar un obiect de design sau un triumf tehnologic; este un simbol vizual al orașului care a ales, după ruină, nu doar să se reconstruiască, ci să se reinventeze. Pe malurile râului Nieuwe Maas, acolo unde vântul adie mereu și apa reflectă cerul, Lebăda albă a Rotterdamului continuă să unească – oameni, timpuri, idealuri.

Privind Rotterdamul de astăzi, ai impresia că te afli într-un oraș care respiră arhitectură. De la cuburile galbene ale lui Piet Blom, care transformă locuirea într-un exercițiu de imaginație, la Markthal, unde viața cotidiană pulsează sub o boltă monumentală de culoare, și până la Lebăda albă a lui Ben van Berkel, care unește malurile orașului într-un gest de grație și forță, fiecare colț al Rotterdamului poartă amprenta curajului de a gândi altfel. Aici, modernitatea nu este un capriciu estetic, ci o formă de supraviețuire, un dialog continuu între trecut și viitor. Rotterdam este orașul care, din ruinele războiului, și-a reconstruit nu doar clădirile, ci și identitatea. Este dovada vie că arhitectura poate deveni o expresie a vindecării colective și a speranței. În fața apelor line ale râului Nieuwe Maas, printre formele îndrăznețe și fațadele din sticlă, descoperi un oraș care nu se teme să se reinventeze, să provoace, să inspire. Rotterdamul de astăzi este mai mult decât o hartă de clădiri spectaculoase — este un testament al rezilienței umane, al creativității și al bucuriei de a construi din nou.

Dr. Marian NENCESCU

Mark Twain și triumful spiritului yankeu în literatură și jurnalism

Cuvântul yankeu, folosit azi ca o denumire generică acordată locuitorilor de pe coasta de nord-est a SUA, și, prin extindere, americanilor, în general, a fost inițial un termen peiorativ, o poreclă acordată de nativii amerindieni coloniștilor englezi, la fel ca și denumirea ținutului „de lângă ape”, respectiv Connecticut, locul unde s-au așezat în număr mare acești coloniști, uzurpând pământurile triburilor locale, și sfârșind chiar prin a-i extermina. Dincolo de aceste aspecte istorice, încă sângerânde în memoria locală, yankeu înseamnă și o stare de spirit, un concept moral. Yankeul este omul simplu, colonistul dispus să-și ia destinul în propriile mâini, să cucerească Lumea Nouă, să trăiască doar din roadele muncii sale, și, mai presus de toate, să-și pună ingeniozitatea la treabă în folosul propriei prosperități. De-a lungul istoriei recente, yankeii din Connecticut au strălucit prin spirit inventiv și prin deplina libertate religioasă, politică, și socială. Urmași ai celor mai umili creștini de pe vechiul continent, persecutați pentru ideile lor egalitariste și umaniste, yankeii au sfârșit prin a deveni, pe continentul cucerit cu arma într-o mână și cu Biblia în cealaltă, campionii libertăților și ai toleranței, primii coloniști care au desființat sclavia, și care i-au primit pe negrii fugari de pe plantațiile din sud ca pe oameni liberi, și odată cu ei, pe toți idealiștii și umaniștii persecutați pentru ideile lor. Inteligenți, puternici, inventivi, yankeii au dat lumii pistolul Colt și Mașina de scris, au fost campionii industrializării americane din veacul trecut, iar azi domină lumea prin societățile de asigurare, o afacere supra-mondială ce le asigură supraviețuirea în era tehnologiei A.I.

Unul dintre americanii atrași de spiritul yankeu, născut, în 1835, spune legenda, într-un hambar din Missouri, pe malul fluviului Missisippi, al șaselea din cei șapte copii ai familiei, pe numele său Samuel Clemens, și care cunoscuse, din copilărie, sărăcia, dar și urmările sclaviei și ale intoleranței religioase, avea să devină, prin adopție, un adevărat om liber, cetățean al Connecticului, și totodată cel mai cunoscut scriitor american din toate timpurile, sub numele, inventat de el, de Mark Twain, aluzie la fratele lui geamăn, mort de timpuriu și al cărui destin a jurat să-l continue prin strădania sa literară. Rând pe rând, ucenic tipograf la 17 ani, apoi „pilot” pe un vapor cu zbaturi, pe Missippi, miner în Nevada, unde plecase să caute argint, viitorul scriitor și jurnalist Mark Twain va acumula de timpuriu o experiență bogată de viață, pe care o va exploata ingenios atât în presă, unde a debutat după eșecul ca miner, cât și în literatură, al doilea roman al său având chiar un titlu predestinat, „Sub cerul liber” („Roughing It”). Au urmat ani de peregrinări, de călătorii emblematice, în Orientul Apropiat și în Europa, toate redate publicistic în Note de călătorie risipite în presa locală, pentru ca, după 1870 să se stabilească în nordul țării, inițial la Buffalo, la granița cu Canada, cândva ținut amerindian, ulterior la Hartford, capitala Statului Connecticut, unde va trăi perioada cea mai fastă a vieții sale de scriitor, de cap de familie, dar și de întreprinzător, semn că spiritul yankeu este molipsitor pe acele meleaguri. În locuința sa dintr-un cartier select al Hartfordului, azi muzeu, pot fi văzute, alături de opera literară, și o parte din invențiile lui Mark Twan, utilaje de tipărit, mașinării diverse, inovații privind confortul casnic, toate indicând un spirit anticipativ și vizionar. A fost primul american care a introdus în casa proiectată de el încălzirea prin pardoseală, și-a instalat unul dintre primele 30 de telefoane din America, avea un lift interior cu care i se aducea mâncarea în turnul unde se izolase ca să scrie, și în care nu avea acces decât valetul său personal, un negru care îi prepara coktailurile și îi servea trabucele, și care, culmea toleranței, dormea chiar în încăperea alăturată, semn că și în cea mai mare îndestulare, Mark Twain nu uitase de unde plecase. Bonom, îngăduitor și generos, veritabil gentelman din sud transplantat în nordul auster, Mark Twain a fost totodată omul cel mai risipitor cu opera sa, cu talentul său, dar și cu averea acumulată cu greu, sfârșind falit și dezamăgit. Casa sa, scoasă la mezat, a fost răscumpărată de stat abia după 30 de ani de la moartea sa, astfel încât azi avem doar o imagine reconstituită despre ce a însemnat cu adevărat influența lui Mark Twain asupra spiritului american din vremea Golden Age, pe care a redat-o cu atâta realism în opera sa.

Creația literară și publicistică, imensă, a lui Mark Twain cuprinde numeroase trimiteri la modul de viață și la condiția yankeilor în mijlocul cărora a trăit și care l-au asimilat definitiv, cel mai cunoscut roman fiind chiar „Un yankeu la curtea Regelui Arthur” (cu titlul original „A Connecticut yankee at the King`s Arthur Court”), dar și alte romane, între care seria „Aventurilor lui Tom Sawyer” și a prietenului său, copilul negru Huckleberrry Finn, apoi seria autobiografică, Notele de călătorie și, în fine, „Prinț și cerșetor”, un roman care inițial nu a fost bine primit de critică, dar care, cu timpul, a devenit cartea școlară cea mai popularizată în America. Străbătute de un fior de umanism și de o undă de umor, adesea de auto-ironie, romanele lui Mark Twain sintetizează exemplar literatura de tip yankeu, adevărată, fără fard și prejudecăți, ruptă din viață și scrisă pentru popor. Ernest Hemingway, un alt mare scriitor american spunea cândva despre romanul „Hucklebery Finn” că ar trebui să te oprești din citit înainte de episodul când Nigger Jim este răpit. „Restul e magie”, spunea Hemingway.

Romanul care a rescris conceptul de literatură pentru copii și care rezistă și azi rămâne „Prinț și cerșetor”, compus în perioada de glorie de la Hartford, între 1876-1884, anume pentru fiica sa, Susie, care îl acuza că dă prea multă atenție literaturii umoristice, în dauna altor genuri literare, mult mai încărcate de o morală sănătoasă. Pasionat de istoria Angliei, Twain a ales un episod destul de discutabil din domnia Regelui Edward al VI-lea, din dinastia Tudorilor, anume substituirea sa temporară cu un copil sărman din mahalalele Londrei. Episodul, desigur imaginar, se încadrează bine în atmosfera epocii, în haloul de legendă folosit de Twain și în romanul „Un yankeu la curtea Regelui Arthur”. Dornic să cunoască viața adevărată din regatul său, Prințul de Wales, viitorul Rege îi propune unui copil cu care semăna fizic, din cartierul „Fundătura”, să facă schimb de identități, nu înainte de a lua cu el un obiect de mare preț, respectiv Marele Sigiliu al Angliei, ca să fie recunoscut. Cu totul, cartea este o poveste de viață, o pildă pentru oamenii de neam ca să cunoască și să prețuiască viața supușilor, o încercare de a arăta că adevăratele valori morale nu se nasc neapărat în palate, și că, oricând, un cap încoronat are ceva de învățat de la viață. Morala cărții e cu totul tolerantă, atunci când autorul precizează că, în realitate, Edward al VI-lea a fost un rege generos cu supușii săi, urmare poate a experienței lui ca „cerșetor”, chiar și numai temporară. Povestea a inspirat o întreagă generație de copii, aducând împăcare și duioșie. Peste ani, mai precis în 1902, când viața sa se schimbase, și după ce cunoscuse din plin dezamăgirea și declinul, Mark Twain avea să declare că „Prinț și cerșetor” nu e o carte pentru copii: „Este o carte pentru maturii care au fost cândva copii. Ca să o înțelegi ar trebui să ai inima unui copil și mintea unui înțelept.”

Postum, în 1930 (Mark Twain murise în 1910, la vârsta de 74 de ani) a fost publicată Biografia sa, o carte voit auto-ironică în care scriitorul mărturisea că viața a fost generoasă cu el, a cunoscut sărăcia, dar și bogăția, a stat de vorbă cu capete încoronate, dar și cu simpli muncitori, a brevetat câteva invenții și a finanțat promovarea unor leacuri miraculoase care mai degrabă l-au ruinat decât să-l îmbogățească, așa cum spera, ajungând la concluzia că destinul „este o oglindă în care fiecare trebuie să-și descifreze existența”. Opera sa, imensă, de veritabil „părinte” al scrisului american, i-a adus faimă, i-a asigurat un trai îndestulat, dar nu i-a adus și liniște. A fost acuzat de rasism și de extremism, a pierdut procese importante, iar „Aventurile lui Hucklebery Finn” a fost și cea mai interzisă carte din America. Cu totul, Mark Twain rămâne yankeul cel mai celebru, omul care a dus spiritul local la rang de filosofie de viață.

George ROCA

Oradea, mon amour!

Nu aş vrea să copiez sintagma „mon amour” adăugând-o la numele oraşului unde mi-am petrecut copilăria dar, sincer, am iubit şi voi iubi întotdeauna această urbe de pe malul Crişului Repede. Aşa că, să mă ierte regizorul francez Alain Resnais, creatorul faimosului film „Hiroşima mon amour” dar îmi asum toate consecinţele şi „plagiez” puţintel… doar titlul acestui articol, desigur.

Anual vizitez Oradea, oraşul copilăriei mele. Îl găsesc pe zi ce trece mai curat, mai vesel şi mai emancipat. Oamenii locului se bucură în continuare de accesul la cultură, reprezentat prin aşezăminte de tradiţie, precum trei teatre, o filarmonică, nenumărate cinematografe, muzee, galerii de artă, biblioteci. Universitatea din Oradea este binecunoscută atât în ţară cât şi dincolo de hotarele perimetrului național, unde mulţi tineri vin să studieze. Pe stradă se vorbeşte frecvent nu numai româna şi maghiara, ci şi germana, engleza şi franceza, subliniind tradiţionala imagine cosmoplită a vechiului târg. De asemenea, în oraş funcţionează o mulţime de asociații literare, artistice și culturale care au o armată de membri de valoare, literaţi, artişti, oameni de ştiinţă, dascăli universitari, personalităţi marcante... Pe parcursul istoriei, oraşul a fost cunoscut sub mai multe nume, precum Varadinum – denumire latină rămasă încă din 1584, care mai apoi s-a transformat ba în Oradea Mare, ba Grosswardein, ba Nagyvárad, ca apoi să se oprească la toponimul simplificat, Oradea.

Am ţinut să subliniez calităţile culturale ale acestei urbi deoarece, încă din vechi timpuri, în creuzetul acesteia s-a produs o cultură de calitate. Pe aici s-au perindat mulţi oameni de seamă, care şi-au însemnat trecerea cu urme de aur pe *floasterul* (caldarâmul) oraşului de pe malul Crişului Repede. Pe aici şi-a *primblat* paşii debutului Mihai Eminovoci, un tânăr poet de 16 ani care mai târziu a devenit Luceafărul poeziei româneşti. Abia sub poezia „De-aş avea”, publicată în revista locală „Familia” (nr. 6, la 25 februarie 1866), semnătura acestuia devine „Mihai Eminescu”, primind astfel botezul literar al directorului revistei, orădeanul Iosif Vulcan, persoană cunoscută în epocă pentru actele de mecenat şi pentru ataşamentul la idealurile naţionale ale românilor din Austro-Ungaria.

Mulţi poeţii şi scriitori români au fost promovaţi şi ajutaţi de marele Vulcan, la rândul său un mare producător de literatură de calitate. Printre aceştia Vasile Alecsandri şi George Coşbuc. Revista „Familia” a fost mărturie a unor evenimente importante: războiul pentru independenţă şi mişcarea memorandistă. Pentru meritele sale, Iosif Vulcan a rămas înscris în Cartea de Aur a oraşului Oradea, fiind cinstit precum se cuvine, cu o statuie, o stradă şi un muzeu care îi poartă numele. Revista „Familia” mai dăinuie și în zilele noastre în orașul de pe Crișul Repede, avându-i în colegiul de redacție pe distinșii oameni de litere: Mircea Pricăjan, Miron Beteg și Tamaș Mihok.

Plecând de la Sydney, Australia, după aproximativ 36 de ore pe drum ajung „acasă”, acasă la mine… în casa în care mi-am petrecut o parte din copilărie. Ieșind la plimbare nu mă pot abţine să nu admir clădirile din centrul oraşului – bine-cunoscute de mine de mulţi zeci de ani. Faţadele renovate scot în evidenţă valoarea stilului arhitectonic. Admir oamenii – aceeaşi orădeni robuşti, sănătoşi şi veseli… apoi limbajul ardelenesc care mă încântă şi mă amuză desigur. Clădirile din Piaţa Regele Ferdinand îmi fac cu ochiul: Hotel Transilvania, Hotel Astoria, Casa Poynár şi alte palate-pălăţele… Stilul *art nouveau* de influenţă austriacă, numit şi *secession*, prevalează prin două mari perioade de execuţie, cea curbilinie şi florală şi cea geometrică cu forme epurate. Văd teatrul, numit acum

„Regina Maria”, cu faţada sa în stil neoclasic, magazinele moderne, pompoase, înfipte în clădirile vechi… ca o proteză de plastic în gura unei bătrâne. La intersecţia străzilor Republicii cu Roman Ciorogariu mă opresc şi fac o escală. O cunosc ca pe buzunarele mele. Strada *Roman Ciorogariu*, fostă *Porțile de Fier*, sau *Iosif Attila* pe vremea copilăriei mele, strada pe care mi-am plimbat de zeci de mii de ori pașii, îmi dă parcă bună ziua. Văd în stânga *Palatul Poştei*, o clădire minunată care a fost odată casa mea… Acolo am locuit în primii ani de viață. Prin 1960 am părăsit clădirea Poștei și ne-am mutat la o aruncătură de băț, pe prima stradă paralelă, pe strada *Mihai Eminescu*. Alte amintiri, alte sentimente de dor... Închid ochii şi cad pentru câteva momente pe gânduri. Amintirile mă copleşesc. Consider că aparţin acestei urbe mai mult decât tuturor oraşelor prin care mi-am dus viaţa: Bucureşti, New York, Sydney… Deseori îmi aduc aminte cu drag și dor de acest oraș minunat, de strada unde mai dăinuie casa părintească.

Urbei orădene i-am scris și o poezie numită „Mi-e dor”:

mi-e dor de anii copilăriei,
de strada cu nume sonor,
de numărul 9, Mihai Eminescu,
de toate acestea mi-e dor...
de curtea cu vişini,
de florile albe,
de clipele-acelea,
mi-e dor...

mi-e dor de un zâmbet
mi-e dor de o poveste
mi-e dorul în suflet
mi-e dor...
mi-e dor de Oradea
De-mi vine să mor!

Oradea-Sydney
Octombrie 2025

Dr. Ist. Ion CONSTATIN

O valoroasă lucrare despre Regina Maria – Steaua de pe cerul românesc

Anul 2025 marchează 150 de ani de la nașterea Reginei Maria (1875 - 1938), soţia regelui Ferdinand I, supranumită Regina soldat, în timpul Primului Război Mondial, și Regina tuturor românilor, după terminarea războiului. Ea a fost una dintre personalitățile cele mai de seamă ale istoriei noastre, care a înțeles locul României – ca țară – și aspirațiile ei naționale în toată profunzimea.

Născută în Anglia, regina Maria provenea din cele mai ilustre familii domnitoare europene de la aceea vreme. Mai precis, era nepoata reginei Victoria a Marii Britanii, dar şi a ţarului Alexandru al II-lea al Rusiei. S-a căsătorit la 17 ani cu principele Ferdinand de Hohenzollern, ajungând regină a României. Şi-a luat în serios misiunea, a fost cap de afiș pe front în războiul balcanic şi în cel de întregire a neamului, mereu alături de soldații răniți în spitalele de campanie; a reprezentat interesele țării în momente critice, acționând pentru rezolvarea favorabilă – și demnă – a problemelor apărute, în ciuda argumentației șubrede a aripii conservatoare, care l-a înconjurat pe Carol și ulterior pe Ferdinand. Regina Maria a fost cea care a intuit că situarea României de partea Antantei, și nu a puterilor centrale, va putea asigura – în ciuda oricăror opreliști – constituirea unui stat național românesc unitar.

După intrarea României în Primul Război Mondial (august 1916), Regina Maria a organizat, printre altele, spitale de campanie pentru tratarea soldaţilor răniţi pe front şi mai apoi a bolnavilor de tifos, a înfiinţat un serviciu de ambulanţă şi a reuşit să obţină donaţii, prin cunoştinţele sale din străinătate, pentru ajutorarea militarilor români de pe front. Purtând haine de soră medicală, s-a implicat activ în ajutorarea acestora, cărora le aducea şi mici daruri pentru a le alina suferinţa. În schimb, unii dintre ei nutreau să o vadă „împărăteasa tuturor românilor”. Emoţionantă în acest sens este mărturia adnotată în Însemnările ei din ziua de 30 august/12 septembrie 1916: „Toţi mă salută cu o bucurie aproape emoţionantă, de aceea cred că vizitele mele nu sunt inutile. Le aduc flori, dulciuri, ţigări. Cu cei mai grav răniţi stau ceva mai mult. Nu se plâng mai deloc. Un lucru mă zguduie mai mult decât aş putea spune şi îmi aduce lacrimi în ochi: când îi întreb dacă suferă, îmi spun «Da, sufăr, dar nu contează – fie să ajungi Domnia Ta împărăteasa tuturor românilor», acesta e refrenul etern, fiecare viaţă măruntă şi umilă e gata să-şi dea şi ultima picătură de sânge, numai să ajung eu «Împărăteasa tuturor românilor.» [...] De ce trebuie să se lase ei uciși ca să-i cârmuiesc eu pe cei mulţi, într-o zi pe care oamenii aceştia simpli, probabil, nu vor trăi s-o vadă? De ce?” („Jurnal de război. 1916-1917”, Editura Humanitas, 2014).

Regina Maria a jucat un rol decisiv în recunoaşterea constituirii României Mari, după Primul Război Mondial. Pentru mulţi contemporani, fără intervenţia diplomatică a reginei Maria, România Mare ar fi rămas doar un vis, implicit şi unirea cu Transilvania. Sunt numeroase aprecierile contemporanilor și ale posterității cu privire la personalitatea și manifestările Reginei Maria. Ion Gh. Duca, fost prim-ministru al României avea să scrie în Memoriile sale că „Regina este strălucitoare, fizic ca și moral – „încât îți ia văzul, nimeni nu o poate întrece. Frumoasă, de o frumusețe încântătoare”. Și mai departe: „Nu cred să fi fost în Europa multe femei care să se fi putut asemui cu dânsa. Inteligentă, fermecătoare, plină de talent pentru pictură, pentru călărie, pentru scris... Avea /Regina Maria/conversație sclipitoare, vervă, umor, spontaneitate în gândire, originalitate de expresie, curaj – cine n-a văzut-o la Iași în mijlocul epidemiilor mergând acolo unde primejdia era mai mare? Dragostea de adevăr, de frumos, de bine – nimic nu i-a lipsit. Adăugați la aceasta, împinsă până la cinism, o hotărâre nesovăielnică, o bunătate izvorâtă dintr-o reală pricepere a naturii omenești și o indulgență caracteristică tuturor sufletelor alese”(I. G. Duca, Memorii, vol. I, Editura Expres, București 1992, p. 141 și în continuare). La rândul său, omul politic Constantin Argetoianu în elogiile aduse suveranei române spunea că „orice i se poate reproşa Reginei Maria, dar nimeni nu poate să conteste că, dacă politicienii români şi soldaţii români au rezistat efortului moral extraordinar pe care l-a impus războiul, acesta se datorează curajului şi energiei Reginei Maria”. Iar marele nostru istoric Nicolae Iorga declara că „Niciodată, o Regină n-a impus mai mult în afară de rangul ei suprem. Regalitatea vitejiei şi milei de oameni o fac să poarte totdeauna o coroană nevăzută care e mai scumpă decât toate juvaierele lumii”.

Despre Regina Maria s-a scris mult, și totuși prea puțin, pentru a înfățișa și, pentru a oglindi - la adevărata valoare - personalitatea sa complexă, plină de afecțiune, de dăruire și dragoste față de poporul român, față de cauza istorică a națiunii române. Dintre lucrările publicate în ultima perioadă remarcăm cele patru florilegii ale istoricului și diplomatului Dr. Nicolae Mareș, cea mai recentă apărută fiind *Regina Maria a României Zece Schiţe*, Editura Fundației România de Mâine, 2025.

„Regina Maria - arată Nicolae Mareș - a fost nu doar mirifică, ci un vector de imagine rar întâlnit. Nu doar în spațiul românesc. Dacă nu era această distinsă ființă, n-ar fi existat România Mare. Puțini știu azi că Regina Maria a înfruntat toată camarila și chiar pe rege, imputându-le tuturor că au fost prinși în plasa dezonoarei. A scris negru pe alb: «I-am spus Regelui că își vinde sufletul și onoarea și, odată cu acestea, onoarea familiei și țării sale». Ambasadorul Franței în România, istoricul și contele Saint Aulaire, un fin observator al realităților românești, avea să constate că Regina Maria reprezenta de fapt spiritul și coroana României. «În acel moment al istoriei țării/, Maria a fost singurul bărbat al României»”.

Pe 1 decembrie 1918, Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia proclama unirea Transilvaniei cu Regatul României. Hotărâri similare fuseseră luate anterior, pe parcursul aceluiaşi an, în cadrul unor adunări cu caracter plebiscitar din Basarabia şi Bucovina. După un război greu, epuizant şi plin de încercări din toate punctele de vedere, visul României Mari părea deja împlinit. Pentru ca dorinţa românilor să devină realitate, trecerea acestor teritorii către România trebuia acceptată de Marile Puteri învingătoare în cadrul Conferinţei de Pace de la Paris, ale cărei lucrări au început în luna ianuarie a anului 1919.

Poziţia României era însă deosebit de şubredă în cadrul acestei întâlniri care urma să reconfigureze harta Europei. Ţara noastră nu era văzută cu ochi buni nici de Anglia, nici de Franţa după pacea separată încheiată la Buftea în 1918. Mai precis, epuizată după bătăliile teribile din anul 1917 şi rămasă fără aportul Rusiei, care a ieşit din război după revoluţia bolşevică, România a încheiat, cu Germania, Pacea de la Buftea-Bucureşti. Era un tratat care asigura supravieţuirea României ca stat.

Pacea nu a fost însă semnată niciodată de Ferdinand I, doar de reprezentanţii Guvernului Argetoianu. Pentru Marile Puteri, acest acord separat a însemnat însă un soi de act de trădare, de încălcare a alianţei cu Antanta. Chiar dacă România s-a întors la momentul

oportun în tabăra învingătorilor, Marile Puteri nu erau dispuse să-i acorde prea mare atenţie la împărţirea teritoriilor, nici măcar în cazul Transilvaniei.

Ion I.C. Brătianu, șeful delegației României la Conferința de Pace de la Paris nu a reuşit să obţină nici măcar o concesie din partea „greilor" momentului, adică primul-ministru al Franţei Clemenceau, preşedintelui american Woodrow Wilson sau prim-ministrului britanic Lloyd George. Pe scurt, Marile Puteri nu recunoşteau România Mare. Situaţia era disperată. În acel moment dificil a intervenit Regina Maria. Ea era deja o personalitate foarte populară în Europa, grație activității neobosite desfășurate pe front în timpul războiului, a muncii depuse pentru organizarea serviciului sanitar, ridicarea moralului soldaților, strângerea de fonduri pentru văduve şi orfani dar şi înfiinţarea de asociaţii de sprijin. Datorită popularităţii şi carismei reginei, la care se adăugau şi ilustrele legături de rudenie cu mai marii Europei, Maria a României a fost trimisă ca ambasador, să încerce să facă ceea ce nu reuşiseră politicienii cu mari experienţă şi marii bărbaţi de stat. O englezoaică era trimisă să salveze România Mare. Atât prinţul Barbu Ştirbei, dar şi Ion I.C. Brătianu sau ambasadorul Franţei, Contele de Saint-Aulaire, au insistat pe lângă regele Ferdinand I să o trimită pe regina Maria la Paris. La rugămintea regelui, Maria a acceptat imediat această misiune dificilă.

Regina a ajuns la Paris pe 5 martie 1919, într-o vizită neoficială şi cu o misiune secretă. Contele de Saint-Aulaire a avut grijă să mediatizeze prezenţa reginei la Paris, să transforme prezenţa ei într-un eveniment care să atragă atenţia marilor oameni politici dar şi simpatia publicului. De altfel, ajunsă în capitala Franţei, regina a fost asaltată de jurnalişti şi simpatizanţi, prezenţa ei fiind bine reprezentantă în presa vremii.

Poate cea mai grea întânire pe care a avut-o la Paris a fost cea din 7 martie 1919, cu primul ministru francez Georges Clemenceau, în faţa căruia a pledat pentru integrarea în România, după Primul Război Mondial, a Transilvaniei până la Tisa şi a Banatului, în întregimea lui. În cadrul întâlnirii, Clemenceau a criticat încheierea păcii separate cu Germania, pe care România a fost nevoită să o facă în primăvara anului 1918, pe fondul ieşirii Rusiei din război şi a epidemiei de tifos care a decimat soldaţii şi populaţia. Totodată, potrivit cronicilor vremii, Clemenceau, supranumit „Tigrul", i-ar fi spus, atunci, legat de recunoaşterea graniţelor României: „Madame, ceea ce cereţi este partea leului!". Răspunsul Reginei Maria a fost prompt: „Este ceea ce leoaica cere tigrului!". Clemenceau avea să fie impresionat de ea, rămânând antologică afirmaţia acestuia: „O regină ca aceasta trebuie primită cu onor militar, cu generalul Foch (mareşalul Ferdinand Foch, unul dintre principalii comandanţi militari francezi din timpul Primului Război Mondial n.n.) în frunte!". A doua zi, Regina Maria a luat prânzul cu Raymond Poincaré, preşedintele Franţei, care a invitat-o apoi să treacă în revistă garda de onoare de la Palatul Elysée, o onoare ce nu i se mai făcuse niciodată până atunci unei regine prin căsătorie. În aceeaşi zi, Regina Maria a fost primită în mod oficial ca membru corespondent al Academiei de Arte Frumoase din Paris, fiind singura femeie printre bărbaţii acestei instituţii.

La Paris, Regina a participat la mai multe recepţii, prilej cu care a discutat cu personalităţi marcante precum americanul Herbert Clark Hoover – viitorul preşedinte al SUA, francezii Aristide Briand – fost şi viitor prim-ministru, Stephen Pichon – ministrul de externe, mareşalii Henri-Philippe Pétain şi Ferdinand Foch ş.a.

După o săptămână petrecută la Paris, regina s-a deplasat în Anglia, unde a fost găzduită în Palatul Buckingham. A reuşit să aranjeze o întrevedere a lui Ion I.C. Brătianu, venit de la Paris, cu regele George, care în ziua de 18 martie a oferit un prânz privat în onoarea oaspetelui său. „Brătianu şi-a arătat toată buna dispoziţie, dar George nu mai era fluent în franceză, aşa încât am făcut destul de multă traducere ca să păstrez cursivitatea conversaţiei". Brătianu a vorbit despre România, participarea la război alături de Antanta, necesitatea ca cele prevăzute în Convenţia politică din august 1916 să fie respectate. După această întâlnie, Brătianu părea „satisfăcut. El consideră că cea mai bună muncă a mea aici este de a fi în termeni excelenţi cu familia regală".

Vizita reginei la Londra s-a încheiat în ziua de 30 martie, ea revenind la Paris, pentru a discuta cu preşedintele SUA, Woodrow Wilson, cea mai prestigioasă personalitate de la Conferinţa păcii. Regina aprecia: „Omenirea era în căutarea unui supraom care ar fi capabil să ţină în frâu spiritele rele eliberate de cei patru ani de război îngrozitori, aşa că i-a grăbit speranţa şi iluziile spre faţa lungă a acelui om cu înfăţişare sobră de peste ocean". Faptul că nu era european a sădit încrederea că „putea fi un arbitru imparţial, judecând toate chestiunile cu obiectivitate şi fără pasiune". Regina Maria şi-a exprimat dorinţa de a-l vedea, dar preşedintele, urmărind să o refuze politicos, i-a comunicat că după ora nouă dimineaţa era foarte ocupat. Maria i-a răspuns că ar fi fericită să-l primească „chiar şi la şapte dimineaţa, dacă aceasta îi convenea. Nemaiavând încotro, a făcut un compromis şi acompaniat de doamna Wilson a venit să mă vadă la opt şi jumătate". În acea zi de 10 aprilie 1919, regina României şi preşedintele SUA au discutat despre „pericolul bolşevismului", Maria relatând despre acţiunea agresivă a guvernului de la Budapesta şi insistând asupra speranţelor puse de ţările mici, între care şi România, că vor fi apărate de SUA. Preşedintele a abordat subiectul său favorit – crearea Ligii Naţiunilor, care urma să protejeze statele mici. Discuţia a durat o jumătate de oră, regina fiind invitată de preşedinte la un prânz, prilej de aprofundare a problemelor bilaterale şi internaţionale. A doua zi, discuţia a fost „foarte animată", preşedintele dezvoltând ideile sale privind rolul Societăţii Naţiunilor. „L-am făcut să promită că-l va căuta pe Brătianu pentru a-i da şansa de a expune situaţia noastră în faţa sa". Într-adevăr, la 31 mai 1919, şeful delegaţiei României a expus pe larg, în faţa Consiliului Suprem punctele sale de vedere.

În toate întâlnirile şi interviurile sale, regina a ţinut să precizeze că „România nu cerşeşte", ci îşi revendică drepturile. A fost ascultată cu interes şi privită cu simpatie, reuşind să creeeze o imagine favorabilă României. Vizita s-a încheiat în ziua de 16 aprilie 1919, când regina a fost condusă la gară de preşedintele Franţei, Raymond Poincaré, mareşalul Foch şi alte personalităţi. La trenul regal erau ataşate câteva vagoane cu provizii pentru bolnavi şi nevoiaşi (medicamente şi alimente), obţinute prin donaţii făcute în timpul vizitei sale. După cum ea însăşi aprecia la sfârşitul vizitei, Regina a reuşit să creeze „o atmosferă cât se poate de bună pentru România". Practic, niciodată până în martie-aprilie 1919, România nu a fost mai prezentă în mas-media europeană şi americană, niciodată un reprezentant al acestei ţări nu a avut întâniri cu toţi marii lideri politici ai lumii.

După încoronarea din 15 octombrie 1922 de la Alba Iulia, Regina Maria va participa la o campanie diplomatică de anvergură pentru recunoașterea internațională a statului român reîntregit; a avut întrevederi oficiale sau informale cu suveranul englez, cu președintele Statelor Unite ale Americii, Woodrow Wilson, cel pe care îl întâlnise și la Paris, cu reprezentanții de marcă ai mass-media europene.

Nu în ultimul rând, la Sinaia, în 1922, îl va cunoaște pe liderul Poloniei renăscute, pe mareșalul Józef Piłsudski, personalitate cu care Regina va întreține relații de colaborare vreme îndelungată. Mai mult, la invitația Părții Polone, cuplul regal va da curs, în iunie 1923, efectuând o vizită istorică în această țară. Periplul va fi descris în cele mai frumoase culori în memoriile sale.

Prin întreaga sa viață și activitate, Regina Maria rămâne o personalitate cu un rol marcant în memoria noastră colectivă, a identității culturale și istorice a românilor. Actuala clasă politică a noastră, dar și întreg poporul român ar trebui să nu uite statura morală a înaintașilor, între care la loc de frunte se situează și Regina Maria a României, și să construiască demn viitorul unei națiuni care așteaptă să-și reocupe locul binemeritat în Europa și în lume.

O viață de curaj, credință și iubire de neam

Simpozion omagial „Maria, o regină în slujba țării și a armatei ei”

Organizat de Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria” (ANCE „RM”), Simpozionul omagial „Maria, o regină în slujba țării și a armatei ei”, și-a desfășurat manifestările în ziua de 31 octombrie 2025, la Sala de Marmură a Palatului Cercului Militar Național din București. Evenimentul este parte a proiectului cultural-omagial al anului în curs - „150 de ani de la naşterea Reginei Maria a României”-, reunind militari și civili, reprezentanți din domeniul istoriei, culturii și vieții publice, care s-au adunat întru cinstirea memoriei Reginei Maria, patroana spirituală a Cultului Eroilor, simbol al curajului, al iubirii de țară și al sacrificiului în slujba națiunii române.

În cuvântul de bun venit din deschidere, general-locotenent(r) Corneliu Postu, Președintele ANCE „RM”, a exprimat gratitudinea pentru prezența însemnată la evenimentul omagial dedicat Reginei Maria, o personalitate remarcabilă din istoria noastră, menționând că obișnuim să spunem: „oamenii sunt măsura faptelor lor”. Domnia sa a vorbit în termeni elogioși și plini de emoție despre Regina Maria, cea care a iubit imens de mult România, poporul român și armata română.

Printre invitații speciali ai Simpozionului, care au evocat personalitatea și realizările Reginei Maria, s-au numărat: Alteța Sa Regală, Principele Radu al României; Șeful Statului Major al Apărării, generalul Gheorghiță Vlad; general (r) Mircia Chelaru, fost șef al Statului Major al Apărării; conf. univ. dr. Florian Bichir, prodecan al Facultății de Securitate și Apărare din cadrul Universității Naționale de Apărare.

Ample comunicări au adus în atenția celor prezenți pagini din viața și activitatea Reginei Maria, cea care a avut un rol fundamental în momente definitorii ale istoriei României moderne.

Dintre expuneri amintim: „Regina Maria și corpul ofițeresc român în Primul Război Mondial”, în prezentarea prof.univ.dr. Petre Otu, președinte de onoare al Comisiei Române de Istorie Militară; „Regina Maria și tezaurul României evacuat la Moscova”, comunicare susținută de col.(r) dr. Ilie Schipor, vicepreședinte ANCE „RM”; „Vizita Reginei Maria în SUA”, prezentată de dr. Adrian-Silvan Ionescu, director al Institutului de Istoria Artei „George Oprescu”; „Lucrări de artă plastică dedicate Reginei Maria în perioada 2009-2025”, în expunerea prof. Eugen Petrescu, președintele filialei Vâlcea a ANCE „RM”.

Simpozionul omagial a inclus de asemenea în program o expoziție tematică, intitulată sugestiv „Regina Maria – o memorie vie”, curator Cristina Mavrodin; un moment artistic susținut de actrița Bianca Brad; proiecția filmului evocativ „Maria - inima României” ce îl are ca producător asociat pe Dan Drăghicescu.

Momente interesante au fost oferite de *Asociația Tradiția Militară* iar elevi de la Colegiul Național de Arte „Dinu Lipatti” au prezentat publicului piese muzicale în note tinerești.

Organizatorul evenimentului a fost *Asociaţia Naţională Cultul Eroilor „Regina Maria*”, organizaţie neguvernamentală, apolitică şi non-profit, ce a apărut din necesitatea de a întreprinde măsuri urgente de stopare a degradării operelor comemorative de război, de refacere şi îngrijire a acestora. Principalele sale obiective sunt: identificarea, restaurarea, îngrijirea şi protejarea operelor comemorative de război ridicate întru cinstirea românilor căzuţi la datorie pentru ţară; participarea la realizarea de noi monumente, troiţe, plăci comemorative, în ţară şi în străinătate, menite să eternizeze memoria eroilor neamului românesc; atragerea tinerei generaţii la activitatea de îngrijire a cimitirelor şi operelor comemorative de război; organizarea şi participarea la activităţile închinate Zilei Eroilor, care se comemorează în fiecare an de „Ziua Înălțării Domnului”, declarată,

potrivit legii, sărbătoare națională.

Palatul Cercului Militar Național din centrul Bucureștiului, locul de desfășurare al simpozionului omagial, a fost construit între anii 1911-1923.

Făcând un mic excurs în trecutul acestuia, să ne amintim că la data de 15 decembrie 1876 ia ființă „Cercul Militar”, ale cărui statute sunt un fel de certificat de naștere al acestei clădiri, ca simbol al identității și demnității militare.

Conform prevederilor acestor acte de fundație, Cercul Militar asigura „strângerea legăturilor de camaraderie între ofiţerii de toate armele şi de toate gradele, între ofiţerii activi şi cei în rezervă; stabilirea legăturilor între familiile ofiţerilor, precum şi între acestea şi societatea civilă din garnizoană; punerea la dispoziţia ofiţerilor şi a membrilor de familie a unui local propriu în care aceştia să-şi poată dezvolta educaţia cultural-artistică, să-şi îmbogăţească cunoştinţele generale şi de specialitate sau să-şi poată petrece, în mod util, plăcut şi reconfortant, timpul liber”.

Palatul Cercului Militar, prin valoarea sa excepțională, este considerat monument istoric, de importanță națională.

Sala de Marmură, locul desfășurării evenimentului, a strâns între zidurile sale, de-a lungul timpului, multe pagini de istorie diplomatică, fiind destinată de la început celor mai importante ceremonii, primirii de înalţi demnitari, întâlniri protocolare şi loc de organizare a faimoaselor baluri de altădată.

Este apreciată ca una dintre cele mai reuşite realizări ale arhitecturii româneşti a interioarelor, o capodoperă în stil clasic, împodobită cu vitralii, ferestre, arcade, oglinzi din cristal, lampadare şi basoreliefuri.

În sală se poate ajunge pe impunătoarea Scara de Onoare care e străjuită de o impresionată lucrare de artă, „Gornistul”, o reproducere după Nicolae Grigorescu, realizată de Bella Kromer.

Referindu-ne la simpozionul amintit, participanții au adus un pios omagiu și au exprimat o adâncă recunoștință, marcând, într-o atmosferă solemnă, 150 de ani de la nașterea uneia dintre cele mai remarcabile personalități din istoria României: Regina Maria (29 octombrie 1875 – 18 iulie 1938).

De la prințesă britanică la regina românilor, iată pe scurt destinul unei regine. Născută la Eastwell Park, în comitatul Kent din Anglia, în anul 1875, Principesa Maria Alexandra Victoria a avut un arbore genealogic ilustru. Era fiica Ducelui Alfred al Marii Britanii și Irlandei (Principe de Saxa-Coburg-Gotha, Duce de Edinburgh) și a Marii Ducese Maria Alexandrovna a Rusiei. Descendentă directă a unor case regale de prestigiu, nepoată a legendarei Regine Victoria a Marii Britanii și a Țarului Alexandru al II-lea al Rusiei, destinul ei era să devină o figură importantă pe scena europeană.

La vârsta de 17 ani, Prințesa Maria se căsătorește cu Principele Ferdinand, moștenitorul tronului României. În 1914, la 39 de ani, visele ei și ale poporului român s-au contopit, iar ea a devenit Regina Maria – regina românilor, o suverană care avea să-și dedice viața prosperității și unității țării adoptive.

O figură luminoasă, un simbol al curajului, credinței și al iubirii de țară, Regina Maria a fost mult mai mult decât o suverană – a fost o mamă pentru o națiune aflată la răscruce de drumuri.

Fiind alături de armata română, în fapt alături de poporul său, pe fronturile Primului Război Mondial, suverana a fost supranumită „Regina Soldat” și „Mama Răniților”. Imaginați-vă o regină, nepoata Reginei Victoria a Marii Britanii și a Țarului Alexandru al II-lea al Rusiei, părăsind confortul palatului pentru a ajunge în mijlocul ororilor Primului Război Mondial. Acesta este portretul aureolat de glorie al Reginei Maria.

În timpul conflagrației, Majestatea Sa s-a aflat pe front, nu ca

un observator, ci ca un participant activ. A îmbrăcat uniforma de soră medicală, a îngrijit răniți și bolnavi în spitalele de campanie, a vizitat tranșeele din prima linie și posturile de observație, aducând o rază de speranță și sprijinind moralul soldaților.

Prezența ei, curajul ei, empatia ei au fost un balsam pentru sufletele zdrobite ale celor care luptau pentru România. Gesturile sale nu au rămas neobservate și au consolidat o legătură profundă între suverană și poporul său.

Rolul Reginei Maria nu s-a limitat la câmpurile de bătălie. Arhitectă a unității statale, jucând un rol crucial în discuțiile postbelice privind făurirea României Mari, aceasta a fost o voce puternică pe scena internațională. Caz aproape unic, aceasta a fost una dintre cele mai influente femei ale epocii sale, cu o viziune clară și o determinare de fier în ceea ce privește viitorul României.

Cu o inteligență sclipitoare și un farmec personal irezistibil, Regina Maria a întreprins acțiuni diplomatice strălucite și inspirate, călătorind în capitalele europene pentru a câștiga sprijin pentru cauza românească. La Conferința de Pace de la Paris din anul 1919, vocea ei a fost puternică, convingătoare și esențială în recunoașterea aspirațiilor naționale ale românilor și în trasarea granițelor României Mari, visul de secole al poporului român.

Astăzi, când privim înapoi la cei 150 de ani scurși de la nașterea sa, imaginea Reginei Maria rămâne la fel de vie și inspiratoare. O moștenire vie al cărei curaj ne amintește de forța spiritului uman.

Credința ei în idealurile naționale ne învață despre puterea viziunii. Iubirea ei de țară ne arată ce înseamnă dăruirea totală. Regina Maria nu a fost doar o figură istorică; a fost o forță a naturii, o suverană a inimilor, o arhitectă a unității și o mamă pentru toți românii.

Exemplul ei continuă să ne ocrotească și să ne inspire, un far de lumină în Panteonul eroilor națiunii.

Redacția

Dr. Ist. Ion CONSTATIN

O carte de referință închinată eroilor români căzuți în timpul Primului Război Mondial pe teritoriul actual al Poloniei

Sub semnătura distinsului diplomat și publicist Dr. Nicolae Mareș, a apărut de curând la Editura Fundației Culturale Memoria volumul *Eroi veșnic vii. Tragedia a peste 10.000 de eroi români morți în Primul Război Mondial pe teritoriul prusac și austro ungar, actualmente al Republicii Polone*, cu ilustrații de *Czesław Dźwigaj.*

Cartea reînvie epopeea dramatică prin care au trecut eroii români din timpul primei mari conflagrații mondiale care își dorm somnul de veci în aproape 40 de necropole risipite pe întreg teritoriul polonez, de la Marea Baltică până în Tatra. Aceste victime nevinovate moarte la datorie n-au fost cinstite așa cum se cuvenea o vreme îndelungată, motiv pentru care, începând din anul 2013, societatea civilă românească a inițiat prin Asociația *Eroii Neamului – Eroi veșnic vii* o serie de demersuri remarcabile pentru revigorarea memoriei acestor Eroi morți pentru Patrie.

Autorul investighează împrejurările în care, pe timpul Primului Război Mondial, armata austro-ungară și cea germană au trecut la deportarea masivă a militarilor din toate țările ocupate în locuri de detenție pentru muncă forțată, precum cele de la Łambowice (Lamsdorf), în Pomerania de Est, la *Gdańsk,* Tuchola, Czersk, în Vest, la Lidzbark Warmiński și în alte zeci de lagăre. În cazul României este vorba de circa 40.000 de prizonieri deportați în condiții deosebit de grele, cu încălcarea flagrantă a tuturor normelor de drept internațional cu privire la tratamentul prizonierilor, adoptate la Haga în anul 1907. Din perspectivă istorică, modul în care au fost tratați prizonierii de diferite naționalități în lagărele prusace amintite prevestesc crimele ce vor fi comise peste ani la Auschwitz – Birkenau (*Oświęcim), Maidanek și Dachau,* lucru recunoscut de mulți cercetători ai crimelor de război, cât și de Crucea Roșie internațională din acele timpuri.

Cu aceleași litere au rămas întiparite în conștiința umanității masacrele săvârșite în primăvara anului 1940, de agenții NKVD-ului sovietic, la ordinul lui Stalin, în pădurea de la la Katyń și în alte locuri, unde au fost uciși peste 23.000 de ofițeri și civili polonezi, oameni de știință, creatori, latifundiari, practic elita societății poloneze din acele timpuri. Începând cu anii `90, soarta ofiţerilor polonezi omorâţi de către NKVD şi, în sens mai larg, a populaţiei poloneze supuse represiunii în URSS, a reprezentat subiectul cercetărilor sistematice în arhivele ruseşti. Pe lângă volumele de documente, în ultimii ani au fost publicate mai multe lucrări şi studii de specialitate referitoare la masacrele de la Katyń, în primul rând în Republica Polonă, dar şi în alte ţări. Tema a fost abordată în diverse reuniuni internaţionale, dar și în lucrări științifice apărute inclusiv în România.

După o analiză critică minuțioasă a modului în care a fost tratată în decursul vremii chestiunea militarilor români căzuți pe câmpurile de luptă poloneze ale Primului Război Mondial, autorul constată nivelul scăzut al interesului autorităților române față de acest subiect, cât și faptul că timp de un secol istoriografia românească n-a pomenit despre Eroii români uitați pe meleagurile poloneze.

În Polonia cultul eroilor, cinstirea celor căzuți la datorie cunoaște o reliefare cu dimensiune de simbol național, până la nivel de șef al statului. Autoritățile de stat, Biserica și societatea civilă poloneză sunt implicate într-o multitudine de acțiuni comemorative, iar „creatori din toate domeniile s-au întrecut și concurează acerb în abordări diversificate și în viziuni artistice noi a tematicii respective,

inclusiv în plan internațional”. O întreagă literatură beletristică și documentară este consacrată evenimentelor tragice din istoria poloneză. Muzee de largă anvergură, unele inaugurate în ultimul deceniu, evocă martirajul eroilor din spațiul polonez. Franța, Rusia, Anglia, Italia și alte țări, de asemenea, n-au rămas indiferente față de proprii Eroi morți în Polonia.

Pe bună dreptate, Domnul Ambasador Nicolae Mareș apreciază că aceasta este „o temă prea nobilă pentru a fi lăsată uitării”, prezentând în partea finală a volumului de față o serie de demersuri pe care Domnia Sa și Asociația *Eroii Neamului – Eroi veșnic vii* le-au întreprins la nivelul forurilor competente din România, dar și din Republica Polonă, pentru cinstirea cuvenită și necesară a acestor Eroi.

Valoarea documentară a volumului este considerabil sporită de informațiile și datele rezultate ca urmare a cercetărilor făcute de autor cu privire la : cimitirele din *Gdańsk – Przeróbka (Troyl) – respectiv Brodnica,* lista eroilor români din Primul Război Mondial, identificați nominal și înhumați la *Gdańsk, lagărul de la Tuchola (Tuchel), lagărul de la Czersk, cimitirul din* Łambowice (Lamsdorf) și *evidența militarilor români care au murit în acest lagăr*, evidența militarilor români înhumați în Cimitirul din Myslowice, cimitirul din Markajmy (Markeim-Lidzbark Warminski), cimitirul militar nr. 384 din Łagiewniki – Cracovia, lista olografă cu datele celor 506 prizonieri români îngropați la Markajmy, întocmită de prof. *Sławomir* Skowronek și de elevii Școlii elementare nr. 1 din *Lidzbark Warmiński.*

Lucrarea are la bază o amplă bibliografie cuprinzând surse arhivistice, documente publicate și lucrări de referință precum studiul monografic socio-istoric privind orașul Potcoava, având coautor pe redactorul-șef al revistei noastre, Dl. Ioan C.Popa, care se referă, între altele, la eroii potcoveni căzuți în lagărul Tuchola din Polonia.

Apreciem ca bine venită și necesară cartea Domnului Nicolae Mareș, *Eroi veșnic vii. Tragedia a peste 10.000 de eroi români morți în Primul Război Mondial pe teritoriul prusac și austro ungar, actualmente al Republicii Polone*, ea fiind extrem de utilă pentru cunoașterea unui capitol dureros din istoria României de la care au trecut peste o sută de ani. Lectura cărții ar trebui să trezească pe toți cei responsabili cu privire la datoria sfântă de a conștientiza și cinsti așa cum se cuvine memoria și suferințele eroilor căzuți pentru Patrie.

Ion ANDREIȚĂ, pălmaș cu condeiul

Satul din colțul ochiului (3)

Noaptea cailor lunatici

Oamenii au auzit, în miezul nopții, niște bubuituri înfundate și un tropot de copite ce mărșăluia pe sub pământ. Unii chiar susțineau, a doua zi, că simțiseră cum li se clatină casele, fugeau pereții cu ei cu tot – și, până să se dumirească, să înțeleagă ce se întâmplă, erau aduși înapoi. Unii s-au pus la pândă, dar noaptea aceea a fost liniște, iar ziua, când s-au întâlnit, ca de obicei, la șandramaua lui Martică Țiganu, care le mai bătea câteo șaibă de fier, în plus, în copitele juncanior nedați bine la jug, tăceau rușinați. Dar venea iar o noapte, când nu se mai aștepta nimeni, și le zdruncina somnul, îngrozindu-i, tropotul acela surd, pe sub pământ.

În satul risipit printre Perii lui Ețu, pe un cot mai larg de Iminog, unde râușorul păstrează apă mai multă, se desprimăvăra greu. De-asta și adusese unul ideea că bubuitul venea de la mucenicii care băteau cu ciocanele pe sub pământ, să scoată primăvara mai repede. Mucenicii… – tot satul, până și copiii, știau că sunt niște pitici uriași, care trăiesc în adâncuri și tocmai cu asta se îndeletnicesc: bat cu ciocane și maiuri rădăcinile pământului să trimită primăvara mai repede, mai cu sârg acolo unde aceasta întârzia să-și arate fața. Gândul acesta liniști oarecum oamenii, țărani din tată-n fiu, care se pregăteau să înceapă muncile cerute de anotimp. Câțiva, nerăbdători, băgară plugul în brazdă și traseră câteva ocoluri. Despre uruitul de pe subpământ nu mai zise nimeni nimic – și chiar mulțumiră nevăzuților uriași care le aduseseră primăvara acasă. Crescuse și ziua, iar ei munceau câtu-i ziua de lungă, din roșeața zorilor până-n sclipătul stelelor. Îmbucau, dacă mai îmbucau, ceva, și cădeau frânți de oboseală, contopindu-se în somnul pământului. Până-ntr-o noapte…

Într-o noapte, bătrânul Ilie al lui Gheorghe al lui Ghimiș, din spița dintâi a Ghimișeștilor ziditori de sat, care-și avea casa chiar în cotul Iminogului, chinuit de o păcătoasă de reumă, avu un vis care nu fu vis. Se făcea, și el chiar vedea, cum o herghelie de cai, împinsă din spate de un călăreț, se adăpa în râu. Le auzea fornăitul nărilor și plescăitul apei sorbite. De marginea râului s-a apropiat și călărețul și, fără să descalece, și-a îndemnat calul să bea. Îl vedea bine în luciul lunii: niște haine mai mult militare decât țărănești, o flintă pe umăr, parcă și un pistol la brâu. Un pocnet sparse liniștea, bătrânul nu pricepu de era de pușcă sau de bici, și caii se strânseră nechezând, pe mal. La al douilea pocnet, porniră în goană după călăreț.

A doua zi, când le povesti celorlalți ciudatul său vis, oamenii nu se mai mirară. Într-un fel, aveau o confirmare. Unul spuse că auzise nechezat de cai dinspre Vedița, zărise și niște coame fluturând pe liziera pădurii; o fi fost așa… i s-o fi părut… – omul și-a văzut de treaba lui. Altul, care ara o sfoară de loc la Coada Oblegului, susținea c-a întâlnit un cârd de cai – să fi fost patru-cinci?… să fi fost șapte-opt? sau mai mulți, nu i-a putut număra, c-au dispărut repede în pădure. Veștile cu cai văzuți când colo, când colo, pe margini de pădure, s-au înmulțit, oamenii s-au obișnuit cu ele, aproape că nici nu le mai păsa, fiecare strâns de gât de grijile lui. Rămăsese doar o întrebare, căreia nu-i puteau da de urmă: De unde să fi apărut un *arghelar* aici, pe locurile lor? – unde toate muncile se făceau cu boi înjugați la căruță ori la plug. Din ce rază de lume să se fi ivit acești cai? – și nu puțini: un cârd, o herghelie, cu arghelar în regulă? Dar s-au depărtat și de această întrebare – deși misterul avea să se dezlege nu după multă întârziere.

X

…Cele spuse până aici ar putea fi o poveste; dar o poveste adevărată. De aici mai departe sunt mărturii: unele din carte, zapise întărite cu sigilii de ceară roșie, altele din salba de vorbe transmisă de oameni, moștenire de neuitat, de la o generație la alta. Acolo, în marginea moșiei lui Ioniță Bumbeș, în pădure, cu învoiala acestuia, își făcuse sălaș un venetic cu o herghelie de cai. E vorba de moșia devenită mai târziu a pitarului Ion Fântâneanu, căsătorit cu Elena, rămasă văduvă după moartea lui Ioniță. Alde Fântâneni, care mult bine au făcut țăranilor de la *Perii lui Ețu*, de i-au zugrăvit în interiorul bisericii cu hramul Sf. Dumitru din Perieți, ctitorită de acești boieri.

Dar noi să revenim la… herghelia noastră. Veneticul care poposise aici, împreună cu caii lui, le spuse autorității locale și boierului că îl cheamă Vasile al lui Andrei al lui Iță din Troiță, un cătun de sub Munții Gorjului. Că era adevărat – pe de-a-ntregul sau mai puțin – boierul, înțelegător, nu puse întrebări, iar omul cu catastiful, încurcat în pologhia numelui, se văită: „ce atâta *iță cu troiță*” – și notă, scurt: *Andreiță*; „ține minte, așa te cheamă”: „Andreiță – și cum vei mai vrea”. „Și Vasile”, adăugă necunoscutul. „Și Vasile”, întări slujbașul. Și *Andreiță* a rămas. Alte întrebări nu s-au mai pus.

Mult mai târziu, după niște săptămâni, plecând boierul într-o preumblare prin moșie, se opri anume la sălașul veneticului, încingându-se cu el la vorbă. Așa află boierul – spre liniștirea unei îndoieli neclare – că Vasile făcea parte din Oastea lui Tudor Vladimirescu, până nu de mult alături de el, dar, trimis chiar de Tudorin cu ceva taine spre Olteț, lipsise când acesta fusese săltat de la Golești și dus la Târgoviște, la căpeteniile Eteriei, pentru judecată. Când a ajuns el acolo, pandurii jeleau și fugeau care cum puteau.

Altceva – nu mai putea face nici el. A adunat în grabă vreo zece cai, dintre mulți roibi ce rătăceau, nedumeriți și ei, prin preajmă, a încălecat și-a plecat încotro o vedea cu ochii – iar ochii căutau tot spre Oltenia, spre locul de unde plecase la luptă. Mergea mai mult noaptea. Ziua se ascundea prin pădurile ce-i însoțeau calea. Câteva luni a tot mers, ferindu-se de poteră, dar mai temător de turci, că se zvonise c-au intrat în țară. Până a ajuns aici, la Perii lui Ețu, loc care i s-a părut bine ferit – și n-a mai plecat.

X

Acum ar trebui să urmeze o nemaipomenită poveste de dragoste, între Vasilica, o nebună de fată din neamul Ghimișeștilor, de pe care maică-sa, Fâșa, își luase mâna: nu putuse s-o dea pe brazdă, s-o aducă în rândul lumii, nici cu binele, nici cu rău, nici cu frumosul, nici cu urâtul. Vasilica umbla de nebună prin sat, pe bărbați nu-i băga în seamă, pe fetele de vârsta ei din „proaste” nu le scotea. Sta de vorbă doar cu babele, cărora le mărturisea din dorurile și visele ei; mai ales, visul că-i va ieși în cale un vânător cu alai de cai după el, și el îi va da un cal și ea va zbura călare alături de el. Visul acesta începuse s-o chinuie mai în fiecare noapte. „Ce ziceți, lelițelor, de așa vis? Are dreptate mama de zice că nu sunt întreagă la minte, ce ziceți?”. Și babele, deștepte sau prefăcute, dar cu siguranță înțelepte, îi întrețin focul și-i dau curaj: „Vezi-ți de teabă, Vasilico, nu te lua după lume, chiar dacă e mă-ta. Ești fată frumoasă și deșteaptă, ai grijă de visul tău, urmărește-l, trebuie să se petreacă oarece, nu se poate altfel, s-a copt timpul, totul pe lumea asta are un ceas, și visul tău are ceasul lui…”.

Și ceasul veni; pică într-o după-amiază cu umbra mică. Tot bătând câmpurile și pădurile, nimeri într-o poiană ascunsă de niște tufani falnici:

– Ce-i cu tine, căprioară, pe-aici, în bârlogul meu, se auzi un glas de după un stejar, și-n fața ei apăru *vânătorul din vis*: un bărbat înalt, viguros, în niște haine mai mult militare decât țărănești, fără pălărie, cu părul lung, lăsat pe umeri, înspicat ici-colo, cu o pușcă în mână. Te-ai rătăcit?

– Eu nu mă rătăcesc niciodată! Și nici căprioară pentru pușca ta nu sunt!

Bărbatul se veseli. Îi plăcu răspunsul fetei, deșteaptă și curajoasă, pe deasupra și foc de frumoasă – și încercă să lege vorbă:

– Cum te cheamă și de unde ești, din care lume?

– Mă cheamă Vasilica, sunt din satul de pe valea Iminogului, Perieți se numește, dacă n-ai auzit de el, și vin din lumea mea. Dar pe tine cum te cheamă?

– Vasile, răspunse acesta zâmbind.

– Îți bați joc de mine? se oțărî fata. Ia vezi, că acu-ntorc foaia și plec.

– Stai, nu pleca, se grăbi bărbatul. Așa mă cheamă. Vasile. Nu prea am acte la mine. Trebuie să mă crezi. Și-apoi, nici tu n-ai acte.

– Așa este, chibzui fata, și conchise, înțelegător. Nici eu n-am acte, dar de chemat, Vasilica mă cheamă. Te cred, dar prea mi s-a părut curioasă potriveala asta de nume.

Bărbatul tace întrebător.

– Dar poate așa a fost să fie, zise Vasilica liniștitor.

Urmă o tăcere lungă, care lungi și umbrele copacilor spre seară. Din desișul pădurii răsună nechezat de cai – și roibii răsăriră ca din pământ, înconjurându-i pe cei doi.

…Vasilica n-a mai plecat în seara aceea acasă; a înnoptat în sălașul lui Vasile. Și a doua zi, și a treia… Până au venit Ghimișeștii c-o falcă-n cer și cu una-n pământ, să vadă ce s-a întâmplat și să-și ia nebuna acasă. Dar n-au putut s-o desprindă de Vasile. Până într-un târziu de viață, când s-au mai limpezit și apele țării – iar Vasile a vândut trei cai și și-a cumpărt loc în vatra satului înălțându-și casă cât pentru șapte copii ce-aveau să vină. A mai vândut trei cai, bani cu care a cumpărat pământ. Ultimii doi cai i-a păstrat pentru muncă – și astfel s-a făcut agricultor, în rând cu ceilalți consăteani.

…Dar cuvântul din poveste înainte mult mai este. Despre el și alte întâmplări legate de Vasile al lui Andrei al lui Iță din Troiță și de Vasilica lui, într-o ocheadă viitoare.

Ion Andreiță

pălmaș cu condeiul

Imagine din Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”, București, Foto: Tanța Tănăsescu

Dr. Laurențiu-Ștefan SZEMKOVICS

Decorație conferită în 1930 lui Nicolae Iorga

Cel mai mare istoric al românilor, publicist, scriitor și om politic român, Nicolae Iorga s-a născut la 17 iunie 1871 în „perimetrul triunghiular al geniilor românești al Botoșanilor (Ipotești, Liveni, Botoșani), zonă mirifică a genialilor George Enescu, Mihai Eminescu și Nicolae Iorga” – așa cum scria Dan Smântânescu, secretarul particular al marelui savant. La 6 ani era elev al școlii lui Marchian Folescu, apoi la liceele din Botoșani și Iași (1885-1888). Licențiat al Facultății de Litere din Iași (1889), diplomat al École des Hautes Études din Paris (1892), Nicolae Iorga a făcut studii la Berlin și Leipzig, unde și-a luat doctoratul în filosofie (1893), cu teza *Thomas III Marquis de Saluces, études historique et littéraire*. În țară, la numai 23 de ani era profesor la Universitatea din București (1894), unde a ținut cursul inaugural *Despre concepția actuală a istoriei și geneza ei*. A fost membru corespondent (1897) și titular (1910) al Academiei Române, precum și al mai multor academii, societăți și instituții științifice din străinătate, fondator și conducător al unor instituții de cultură (Institutul de Studii Sud-Est Europene, Școala Română din Paris, Institutul de Studii Bizantine, Casa din Veneția, Institutul de Istorie Universală), rector al Universității din București. A fost doctor Honoris Causa al Universităților din Strasbourg (1919), Cernăuți (1920), Lyon (1923), Geneva (1926), Vilnius (1929), Oxford (1930), Paris (1931), Bratislava (1932), Roma (1933), Alger (1939) și al Facultății de Teologie Protestantă din Paris (1926). De asemenea, a fost membru corespondent al Academiei Sârbe (1908), membru corespondent la „Ateneo Veneta” (1912), corespondent al Institutului Franței (1919), al Academiei din Stockholm și al Academiei din Cracovia (1923), al Societății de Geografie din Lisabona (1926), la Institutul de Studii Bizantine din Atena (1933) și al altor instituții de prestigiu din lume. A fost ales vicepreședinte al Comitetului Internațional de Științe Istorice (Zürich, 1938) și președinte de onoare al Uniunii paneuropene românești. A întemeiat la Vălenii de Munte o Universitate populară, în anul 1908. A fost președinte al Consiliului de Miniștri, ministru al Instrucțiunii Publice și Cultelor (18 aprilie 1931 – 31 mai 1932), ministru secretar de stat (10 februarie – 30 martie 1938), consilier regal (10 martie 1938). Ca ministru al Instrucțiunii, Nicolae Iorga a inițiat și Parlamentul a adoptat *Legea privind organizarea învățământului universitar* (22 aprilie 1932), care asigura un cadru unitar, atât în ce privea organizarea și desfășurarea studiilor, cât și conducerea pe baza autonomiei universitare. Nicolae Iorga a avut interimatul la Interne în guvernul al cărui președinte era. Era un guvern de miniștri „descătușați” de apartenența la partidele politice, „dezlegați de orice interes, în afară de cel al binelui țării...”, așa cum îl aprecia Carol al II-lea. Tot în timpul ministeriatului său la Interne, au fost înființate trei subinspectorate generale cu reședințele în orașele Iași, Cluj și Ploiești. A fost președintele Adunării Deputaților (9 decembrie 1919 – 26 martie 1920) și al Senatului (9-13 iunie 1939). Când era în fruntea Parlamentului convocat imediat după Primul Război Mondial au fost votate legile de ratificare a unirii Transilvaniei, Crișanei, Maramureșului, Banatului, Bucovinei și Basarabiei cu România (29 decembrie 1919). A fost membru în Consiliile de Coroană (31 decembrie 1925, 9 aprilie 1937, 17 martie 1939, 27 iunie 1940) și a participat la Consiliile convocate de Carol al II-lea la 23 august 1940 și 30/31 august 1940. A fost asasinat la Strejnic (Prahova), la 27 noiembrie 1940. La aflarea tragicului eveniment, 47 de universități din întreaga lume au arborat drapelul în bernă; în Turcia s-a declarat doliu național. A lăsat în urma sa o operă monumentală în domeniul istoriei naționale și universale. A elaborat 1.003 volume, 12.775 articole și 4.963 recenzii care acoperă toate domeniile istoriei României și universale. A editat și condus numeroase publicații cu profil literar și istoric: „Buletin de la section historique de l’Académie Roumaine”, „Cuget clar”, „Drum drept”, „Neamul românesc”, „Revista istorică”, „Sămănătorul” și altele.

Urmare a raportului lui G. G. Mironescu, președintele Consiliului de Miniștri, ministrul de Externe, cancelar al Ordinelor, nr. 38.843 din 1930, regele Carol al II-lea a semnat în București, la 12 iunie 1930, decretul nr. 2.154[2], prin care îl numea membru al Ordinului „Carol I” în gradul de Mare Cruce pe profesorul Nicolae Iorga, rectorul Universității din București, pentru neprețuitele servicii aduse neîncetat pe terenul cultural.

Prezentăm descrierea decorației, precum și reproducerile grafice care provin de la Muzeul Național de Istorie a României.

Ordinul „Carol I” a fost instituit pe 10 mai 1906, pentru „*a perpetua amintirea anului al 40-lea al domniei regelui Carol I*”[3]. Conform *Regulamentului pentru punerea în aplicare a legii relativă la instituirea Ordinului „Carol I*”[4]: „*Ordinul Carol I este o cruce de aur cu suprafețele în relief împodobită, de o parte și de alta, cu smalț roșu deschis și înconjurată, între ramuri, de câte 9 raze de aur. Are în față (avers) un vultur, ale cărui aripi sunt întinse. Acel vultur are pe cap o coroană și ține, oblic, în cioc, o cruce și în gheare o sabie și un sceptru. Sub vultur se află o banderolă ondulată de aur, cu inscripțiunea: PRIN STATORNICIE, LA IZBÂNDĂ. În centrul vulturului este un medalion de aur, pe care este reprodusă, în relief, efigia regelui, având de o parte și de alta câte o ramură de aur* (fig. 1)[5]. *În dosul crucii (revers), tot de smalț roșu deschis, este un cerc cu inscripțiunea: 1866 – 10 Mai – 1906, având, la mijloc, cifra regală* (fig. 2)[6]. *Crucea, în gradul de Comandor, este atârnată de o panglică (cordea), moarată, albastru deschis, cu câte o dungă de aur, pe marginile sale, dungă țesută cu fire de mătase roșie, crucea cu un diametru 64 mm și panglica lată de 46 mm și de lungime egală cu periferia gâtului. Crucea, în gradul de Mare-Cruce, este de asemenea ca cea de Comandor, însă cu un diametru de 77 mm și este atârnată de vârful unei lente (cordon) moarată, albastru deschis ca mai sus, lenta lată de 102 mm și de o lungime egală cu periferia bustului corpului. Pe lângă lentă (cordon) mai este și o placă, sau stea, cu opt raze, având un diametru de 90 mm* (fig. 3)[7]. *Lenta cu crucea din vârful lentei formează, împreună cu placa, gradul de Mare-Cruce*”[8].

Fig. 1. *Crucea Ordinului „Carol I” (avers)*.

Fig. 2. *Crucea Ordinului „Carol I” (revers)*.

Fig. 3. *Ordinul „Carol I” în gradul de Mare Cruce*.

Constantin Gheorghe, *Miniștrii de interne ai României*, ediție revăzută și adăugită, Editura Ministerului Afacerilor Interne, București, 2015, pp. 236-239.

[2] Decretul regal nr. 2.154 din 12 iunie 1930, publicat în „Monitorul Oficial” nr. 135 din 21 iunie 1930, p. 4594.

[3] *Legea pentru instituirea Ordinului „Carol I”* (aflată la Arhivele Naționale Istorice Centrale, *Ministerul Afacerilor Externe. Cancelaria Ordinelor*, dosar nr. 226/1922).

[4] Publicat în „Monitorul Oficial” nr. 32 din 10 / 23 mai 1906, pp. 1131-1136.

[5] Muzeul Național de Istorie a României, inv. 126457.

[6] Idem.

[7] Idem, inv. 116743.

[8] Tudor Alexandru Martin, Katiușa Pârvan, Cătălina Opaschi, *Onoarea națiunilor (II). Ordine și decorații românești din patrimoniul Muzeului Național de Istorie a României*, Muzeul Național de Istorie a României, București, 2016, pp. 106-114; Laurențiu-Ștefan Szemkovics, *Ordinul „Carol I” conferit în 1922 lui Take Ionescu*, în „Independența Română - Independența prin cultură”, nr. 83, septembrie-octombrie 2023, p. 47; idem, *Ordinul „Carol I” decernat în 1922 Mitropolitului Primat al României*, în „Muzeul Presei Românești”, anul IV, nr. 13, martie 2024, pp. 12-14; idem, *Ordinul „Carol I” decernat în 1910 lui Spiru Haret*, în „Independența Română - Independența prin cultură”, anul VIII, nr. 88, iulie-august 2024, p. 47.

Dumitru-Tudor TĂNĂSESCU

Castelul Știrbei din Sinaia

- 150 de ani de dăinuire -

În frumoasa stațiune montană Sinaia, vis-à-vis de stația de telecabină din centru, se găsește muzeul orașului, amenajat în cea mai veche vilă a localității, construită în 1875.

Primele două vile ridicate în Sinaia în urmă cu 150 de ani erau cele ale prințului Dimitrie Ghica, Președintele Eforiei, și ale prințesei Alexandrina Știrbei (1829-1894), fiica lui Barbu Bibescu-Știrbei.

Alexandrina (Alina) Știrbei construiește frumoasa vilă pe domeniul acestui oraș, fiind căsătorită cu cel de-al doilea său soț, generalul Ioan Emanuel Florescu (1819-1893) – ministru de Război. Arhitectul construcției a fost olandezul Josef Jacob Schieffleers (1850-1919). Imobilul, o construcție solidă, din piatră, este străjuit de două foișoare, având turnulețe gemene. Inițial, fațada se oglindea într-un mic lac natural, din păcate dispărut în zilele noastre, ce era alimentat de un râuleț. Destul de aproape de vilă se va înălța Capela familiei, având reușite picturi murale, realizate de pictorul Gheorghe Tăttărescu (1820-1894).

Clădirea este cunoscută sub mai multe denumiri - Palatul Știrbei, Castelul Știrbei, Muzeul Sinaia, vila Florescu-Știrbei. În planul de sistematizare din anul 1930, Palatul Ştirbei era înregistrat ca viitor Palat Administrativ al localității. De-a lungul timpului, Vila Florescu-Știrbei a găzduit un Așezământ cultural, apoi Biblioteca orașului. Între 1955-1990 a fost Casă a Pionierilor și a Șoimilor Patriei. Între 1990-2000 a găzduit Trezoreria, fiind până în 2008 sediul Finanțelor Publice.

Începând cu anul 2013 au fost demarate lucrările de renovare și amenajare a Muzeului Orașului Sinaia. După finalizarea acestora, la data de 18 decembrie 2017, Muzeul Sinaia se deschide publicului, aducând în atenție momente semnificative din istoria urbei, precum și expoziții temporare. Cel mai frumos spațiu al muzeului este elegantul salon aristocratic, mobilat în spiritul secolului XX, când Sinaia era cunoscută ca un oraș al luxului, al elitelor, al exuberanței.

Localitatea Sinaia are dovezi de locuire încă din epoca bronzului timpuriu, 1800-1700 Î.Hr., mărturie fiind cele 26 topoare de bronz, descoperite în anul 1890 în zona străzii Florilor, astăzi Cuza-Vodă, alături de alte depozite cu obiecte de bronz.

Plaiul Prahovei era vechea denumire dată poienii ce se întindea de la râul Izvor până la Predeal, de-a lungul Văii Prahovei. Primele schituri în Munții Bucegi au apărut după căderea Constantinopolului, la 1453, în urma venirii pe aceste meleaguri a unor călugări athoniți care au alcătuit o sihăstrie la Stânca Sfânta Ana. În decursul vremii, acel schit s-a risipit. Între anii 1690-1695 are loc construcția Mănăstirii Sinaia de către Spătarul Mihail Cantacuzino, la poalele Schitului Sfântul Nicolae, edificiul fiind inspirat de arhitectura Mănăstirii *Sfânta Ecaterina* de pe Muntele Sinai, pe care acesta a vizitat-o în anul 1681.

În urmă cu aproape două luni, muzeul a expus bastonul lui Nicolae Iorga, ca obiect al lunii august, iar din septembrie a fost adus în centrul atenției un pian pentru concerte de cameră Carl Hoffmann, piesă de început de secol XX, aflată în patrimoniul Castelului Știrbei, Muzeul Orașului Sinaia.

Salonul
Aristocratic

Geo CIOLCAN

Trăim sub sceptrul luminii lor

grupaj de poezii

ASCULTÂNDU-L PE ENESCU

Ați ascultat vreodată pământul cum respiră
Prin firele de iarbă ce nu pot să dispară,
Cum mugurii plesnesc, mustind de clorofilă,
În pragu-nmiresmat, de crudă Primăvară ?

Ați ascultat izvoare săltând din piatră-n piatră,
La munte, în cascade, la șes, doinind ușor,
Sau buciumul când plânge lângă bătrâna poartă,
În picuri de lumină metafore de Dor ?

Ați ascultat cum Marea vuiește, milenară,
Rostogolind pe valuri profunde simfonii,
Și cum pădurea cântă, în fiecare seară,
La orga siderală, de stele argintii ?

Ați ascultat vreodată un tril de ciocârlie
Înșurubat în aer, deasupra unui lan,
Sau liniștea adâncă din margini de câmpie
Când grâul dă în pârgă, în miez de Bărăgan ?

...Dacă vreodată aceste minuni le-ați ascultat,
Robiți de o natură în forma ei primară,
În toată România, până-n cel mai mic sat,
N-a fost decât ENESCU și cu a lui vioară !

BRÂNCUȘIANA

S-a rotit o pasăre peste Târgu Jiu,
Ca un Duh navigând pe orbita stelară,
Și zborul, decupat pe un cer argintiu,
A rămas turnat în Statui, să nu moară.

Din pământ a țâșnit, izvor de lumină,
Sfidând gravitația, precum și misterul,
Zvelta Coloană, făcută să devină
Proptea, pentru a sprijini Lumea și Cerul.

Trecând pe sub bolți de Iubiri interzise
Pentru binele omului lovit de soartă,
A cioplit cu dalta o lume de vise
Și-a nemurit sărutul pe propria-i Poartă,

Apoi, obosit de prea multă rotire,
Neputând să cunoască supliciul durerii,
A găsit un loc bun, mai mult de gândire,
Și-a stat pe un scaun la Masa Tăcerii.

Odihnit sub pavăza ce devenea caducă,
Dormind în cămașa de in, a avut un vis
Cu un plan dezvoltat, cu mare dor de ducă :
S-a dus să-și sculpteze moartea, puțin, la Paris !

CEAHLĂUL

Îl văd și-acum pe marele boier
Cu pasu-i greu, trecând pe bulevard,
În ochii lui se reflecta un cer
Din care stelele nicicând nu cad.

Părea coborâtor din Frații Jderi
Pe care-i regăsește peste ani,
Vitoria Lipan îi da puteri
Să-nfrunte veacul, fiul din Pașcani.

Din truda-i grea, pe pagini de caiet,
În nopți cu stelele pe masă,
El ne-a adus O moară pe Siret
Și ne-a plimbat prin Valea lui, Frumoasă,

Cu vocea-i calmă, ne vorbea de Țară,
De vechile și luminate glorii,
Punând în pagini, pentru-a câta oară ?
Răscolitoare fapte de Istorii.

Și-acum aștept, cu drag citindu-i slova,
Prin Cișmigiu sau pe la Câmpineanu,
Să văd Ceahlăul prozei din Moldova,
Să-l întâlnesc pe Conu Sadoveanu !

LUMINA LUI REBREANU

Coboară munții Rodnei, în evantai, spre Sud,
Povara lor de veacuri apasă greu câmpia,
Cuvinte dulci, de miere pornesc din Năsăud
Și-mbracă în rodire de toamnă România.

Din Raiul tău de-acasă, se-ndreaptă-ncet spre noi
Podgoriile toamnei, născute să ne cânte
Pe strune de vioară, misterioase ploi,
Ce plâng, din munți spre lacuri, cu lacrimile frânte.

Prin lumea literară robită de-al tău nimb,
Ca de un secol negru pădurea ne desparte,
Sacrificându-ți dorul, tu ne-ai redat, în schimb,
Iubirea pentru Țară, cu fiecare Carte.

Cu rădăcini profunde în glia ta de rod
Ai înflorit în oameni realitatea vie,
Și ne-ai întins pe lume al bucuriei pod
Trainic legând Ardealul de Maica Românie.

De-aceea, azi, în straie de-alese sărbători
Ni-s inima și gândul – un cântec de vioară.
Așa pășești tu veacul prin marea de ninsori,
Statuie de Lumină – Emblemă pentru Țară !

PUI DE CERB CU STEA ÎN FRUNTE

Iar albesc Munții Moldovei în cerdacul lor de iarnă,
Troieniți de puritate ca de faldul unui steag.
Râurile-și trag izvorul și-n pocale se răstoarnă
Cântând dulce sub omături, însoțite de-un drumeag;

La Mălini, înspre Suceava, zilele, cu zboruri albe,
Scriu pe pergamentul vremii cu condeiul lor de dor
O poveste grea, de iarnă, răscolită de silabe
Și-nălțată ca o stemă de mirificul decor;

E povestea-n care cerbul sălta, mândru, prin poieni,
E pe fruntea lui de soare, o, ce stea mai strălucea !
Se-nclina pădurea-i dragă, și mari dealuri de troieni
Dezveleau izvorul sacru, ca să poată el să bea;

Coborând, însă, cu anii, din pădurea lui natală
Înspre locuri de chemare, cu mirajul diafan,
Cerbul, încă pui năvalnic, călcând piatra cu sfială,
A băut din cupa morții tragicul sfârșit de an;

Și, de-atunci, Munții Moldovei, primeniți de Sărbătoare,
Când Decembrie desenează umbra iernilor cărunte,
Citesc ”Moartea Căprioarei”, cu ecou ca o chemare
De la cel care ne-a dat-o : Pui de Cerb cu Stea în Frunte !

Prof.univ.dr. Ioan N. ROȘCA

Florian Tănăsescu – O reevaluare a debutului politic și publicistic al social-democrației românești

După două volume autobiografice (2018 și 2022), cu referiri consistente și la activitatea sa de cercetător, cunoscutul istoric, sociolog și publicist Florian Tănăsescu ne-a părăsit la masa de lucru (în decembrie 2024) nu înainte de a-și vedea tipărit și cel de-al II-lea volum din proiectata sa trilogie neîncheiată *O reparație întârziată: adevărata istorie a social-democrației din România*, în care prezintă într-o lumină nouă social-democrația românească, domeniul său predilect de cercetare istorică. Volumul I este intitulat *De la începuturi la autodizolvarea Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România* (Editura Semne, 2024), iar volumul al II-lea tratează social-democrația *De la destrămarea P.S.D.M.R. (1899-1900) la începutul refacerii organizațiilor socialiste după încheierea Primului Război Mondial* (Editura David Art, 2024). Ambele volume sunt rodul unei activități de cercetare îndelungate și pline de abnegație. Este de menționat și faptul că imboldul spre investigarea evoluției social-democrației românești l-a primit de la fostul secretar (în intervalul 1939-1944) și secretar general al P.S.D.R. (1944-1948), Ștefan Voitec, pe atunci vicepreședinte al Consiliului de Stat, cu care a purtat mai multe convorbiri cu prilejul lucrului la prefața, studiul introductiv și notițele la volumul Dr. L. Ghelerter, *Scrieri social-politice*, apărut la Editura politică în 1980. Originalitatea celor două volume ne determină să regretăm faptul că vârsta înaintată a autorului, marcată și de vicisitudinile vieții, nu i-a permis să finalizeze și volumul al III-lea despre social-democrația românească din perioada interbelică.

Primul volum, de peste 350 de pagini în format academic, aparține istoriei ca știință, dar are și o dimensiune care interesează jurnalismul cultural, în măsura în care se referă și la istoricul presei social-democrate de la începuturile sale și poartă nu numai amprenta istoricului meticulos, ci și pecetea stilistică a gazetarului, care știe să expună accesibil evenimentele și personalitățile istorice și să le însuflețească.

Tematic, lucrarea beneficiază de o structură solidă, fiind alcătuită din șase capitole, dintre care primele trei se referă la situația economică, ideologică și politică din Vechiul Regat din a doua parte a secolului al XIX-lea comparativ cu Occidentul european, iar următoarele trei la constituirea și activitatea P.S.D.M.R., la situația stângii socialiste (social-democrate) nu numai în Regat, ci și în celelalte provincii românești și la impactul social-democrației (prin obiectivele urmărite și, în parte, realizate) în problemele realității românești. Ideile mari sunt cele cunoscute.

Economic, relațiile capitaliste, care se generalizaseră în secolul al XIX-lea în Europa Occidentală, au avut un start întârziat în Valahia și Moldova, fiind acompaniate și de un spirit mai mult conservator decât liberal, reformator.

Ideologic, ideile de stânga au fost inițial cele utopice, saint-somoniste și fourieriste, aplicate și în Valahia de către Th. Diamant prin falansterul de la Scăeni, finalmente închis de autorități. Apoi, ideile cu caracter predominant socialist, s-au răspândit în publicul intelectual, inclusiv printre studenți și elevi prin *cercurile socialiste*, înființate începând din 1875 de către intelectuali. În scopul unificării lor, cercurile socialiste au organizat la Iași, în octombrie 1879, *Conferința cercurilor socialiste*, cu grupuri din București, Iași, Ploiești și din alte localități. Ideile conferinței au fost consonante cu cele exprimate de revista „Besarabia”, scoasă cu o lună înainte de *Conferință* și suprimată de guvernanți ulterior, la intervenția rușilor. Oficiosul mișcării va deveni revista „România viitoare” (decembrie 1880, București), precedată de o altă revistă socialistă, „Înainte” (octombrie - noiembrie 1880). Tot la Iași, în martie 1881, tineretul intelectual urma să aniverseze 10 ani de la proclamarea Comunei din Paris printr-o manifestație și un banchet, dar la intervenția Consulatului rus acestea vor fi interzise de guvern, iar conducerea Universității îi va exmatricula pe studenții socialiști C. Mille și Al. Bădărău și elimina din învățământ pe profesorii Ioan și Gheorghe Nădejde, în urma unui proces din iunie 1881. După acest recul, ideile socialiste vor fi difuzate în continuare de revistele „Contemporanul” (1881-1891, Iași), „Dacia viitoare” (1883 – Paris și Bruxelles), „Emanciparea” (1883, București), „Săceala” (1884, Iași), „Revista socială” (1884, Iași) – care publică în 1886 studiul *Ce vor socialiștii români*, baza teoretică a viitorului P.S.D.M.R., „Drepturile omului” (1884-85, 1888, București) ș. a.

Politic, în urma cercurilor socialiste, iau ființă și cluburile muncitorești: în 1890 la București, cu gazeta „Munca”; în 1891 la Botoșani; în 1892 la Iași – cu publicația „Critica socială”, la Galați – cu publicația „Lucrătorul”, la Brăila, la Craiova, la Roman – cu publicația „Înainte”, la Ploiești – cu jurnalul „Democrația socială”, precum și în alte orașe. Cluburile muncitorești apar fie prin transformarea unor cercuri socialiste, fie independent. Înmulțirea organizațiilor de stânga a impus unificarea lor pe plan național într-un partid social-democrat al muncitorilor. Rolul principal în crearea PSDMR îl va avea clubul muncitorilor din București cu gazeta „Munca”. Noul partid, al cărui lider va fi în primii doi ani I. Nădejde, apoi V. G. Morțun, va parcurge o curbă ascendentă, urmată de una descendentă, marcată, în principal, de tensiunea dintre linia oficială a acțiunii politice restrânsă la activitatea electorală (realizată prin cluburi) și cerința antrenării muncitorilor în acțiuni economice (prin organizarea acestora în bresle și societăți). Amintita opoziție va duce, finalmente, la desființarea P.S.D.M.R., după ce, la al VI-lea și ultimul său congres (20-22 aprilie 1899), 13 delegați au propus formarea unui alt partid la nivel național, progresist și democratic, care să ducă la democratizarea societății și să permită ulterior crearea unui partid socialist. De fapt, adepții acestei orientări au trecut în mod oficial la liberali în ziua de 9 februarie 1900.

Caracterul înnoitor al lucrării constă, pe de o parte, în faptul că autorul detaliază cunoștințele despre fiecare dintre etapele care au culminat cu crearea P.S.D.M.R., pe baza unei cantități impresionante de fapte, unele mai puțin sau deloc cunoscute. Pe de altă parte, lucrarea este originală prin faptul că, pe baza noilor cunoștințe mult mai bogate și argumentate, autorul înțelege în mod echilibrat, fără exagerările din perioada comunistă, necesitatea ideilor socialiste, tactica legalistă și sfârșitul primului partid de stânga din România.

La întrebarea dacă ideile socialiste pătrunse în România în ultimul pătrar al secolului al XIX-lea au fost ca o „plantă exotică”, de împrumut, autorul relevă sursele exogene ale acestor idei, dar nu le reduce nici la influențele venite de la emigranții ruși, mulți dintre ei etnici evrei (aportul lui Gherea fiind incontestabil), nici la cele ale unor intelectuali polonezi refugiați din cauza represiunii ruse pentru că participaseră la răscoala de eliberare națională de sub imperiul rus (care, împreună cu Prusia, împărțise statul polonez în 1793), ci le identifică, mai profund, în ideologia democratică, exprimată prin deviza franceză *liberté, egalitaté, fraternité* a revoluțiilor de la 1789, 1848 și 1871, însușită și de pașoptiștii români. Totodată, autorul argumentează că economia capitalistă și muncitorimea din vechiul regat se aflau într-un stadiu incipient. El citează datele recensământului din 1860 din Principate, potrivit cărora numărul meșteșugarilor și al persoanelor din stabilimentele industriale era de 28.252, dintre care mai puțin de 10 lucrători în micile meșteșugării și

câteva zeci în fabricile de stat, număr care, până la sfârșitul aceluiași secol se va tripla. Este adevărat că, după un deceniu și ceva de la dezbaterea lor în cercurile intelectuale, ideile socialiste au pătruns și în rândurile muncitorilor prin cluburile muncitorești. Concluzia autorului este aceea că „planta exotică" a găsit în realitățile economico-sociale românești un teren propice și s-a aclimatizat, dar într-un mod propriu, specific, prin lupta electorală. Așadar: „sorgintea socialismului trebuie căutată în însăși evoluția societății românești și nu în exterior" (p. 116).

O altă problemă privită dintr-o nouă perspectivă este aceea a tacticii adoptată de partidul stângii, aceea a câștigării drepturilor muncitorești pe cale legală. Legalismul social-democraților, care a fost atât de criticat de comuniști și, firește, și de cercetători din vechiul regim, este reevaluat de Florian Tănăsescu atât prin prisma retardului dezvoltării economico-sociale a României, care n-a permis în acea perioadă o clasă muncitoare numeroasă, organizată, revoluționară și la care m-am referit, cât și prin raportul dintre partidele politice ale vremii și prin orientarea politică a liderilor noului partid social-democrat. În perioada formării cercurilor socialiste, a cluburilor muncitorești și a înființării partidului social-democrat al muncitorilor, guvernarea țării a fost asigurată, în ordine, de liberali între 1877-1889, de conservatori între 1889-1895 și, în continuare, de rotația la guvernare a partidului liberal și a partidului conservator. *Partidul conservator* (fondat oficial în 1880) era exponent al boierimii și al marilor proprietari de pământ, dar platforma lui ideologică fusese asigurată de elita Asociației culturale *Junimea* (fondată în 1863), în speță de teoria formelor fără fond elaborată de Titu Maiorescu în studiile lui din 1878. Teoria susținea că instituțiile politice și culturale democratice (Parlament etc.) din Principatele reunite sunt *forme* lipsite de un *fond* economic și cultural de tip burghez și se pronunța pentru dezvoltarea societății în mod organic, treptat, iar nu forțat și brusc, ceea ce, în bună măsură, perpetua stările existente. *Partidul liberal* (fondat oficial în 1875) era reprezentant al burgheziei liberale, care desființase iobăgia și înființase instituții politice și culturale democratice, dar nu înfăptuise reforme economice care să scoată din sărăcie țărănimea și muncitorimea. În 1884 a luat ființă și Partidul Liberal Conservator, format din liberali moderați și junimiști moderați. În contextul politic dat, viitorul partid al stângii nu putea să-i înfrunte nici pe vechii conservatori, cu care nici nu putea stabili alianțe, și nici pe liberalii care suprimaseră proiectata manifestație a tineretului universitar ieșean din 1881 și îi eliminaseră din învățământ pe studenții și profesorii socialiști, dar putea urma o cale legală de alianțe electorale cu liberalii sau și cu junimiștii moderați, prin care să obțină în parlament adoptarea unor reforme favorabile muncitorilor și țăranilor, ceea ce s-a și întâmplat. Impusă de situația economică și politică, tactica legalistă a primului partid al stângii a depins și de ideologia consecvent parlamentaristă a liderilor săi, începând cu Ioan Nădejde, adus de la Iași la București pentru a se ocupa de înființarea partidului. El nu nega nici „importanța organizării pe bresle a muncitorimii", dar era împotriva despărțirii luptei economice de cea politică, pusă pe prim plan. De aceea, autorul lucrării conchide că finalul partidului de a se dizolva în mișcarea liberală a fost înscris în chiar debutul său, concretizându-se în momentul în care clubul muncitorilor din București a reclamat imperios îmbinarea acțiunii politice reduse la alegerile electorale cu acțiuni practice, revendicative ale muncitorilor care începuseră să se organizeze în bresle și societăți.

Așa cum precizează Florian Tănăsescu, P.S.D.M.R. s-a confruntat nu numai cu tensiunea dintre tactica luptei electorale și nevoia acțiunii practice, ci și cu alte neînțelegeri interne, cum a fost opoziția socialiștilor evrei ai filialei din Iași, care doreau ca partidul să pună pe prim plan acordarea cetățeniei române etnicilor evrei, care, într-adevăr, reprezentau un număr semnificativ în orașe, format îndeosebi din meșteșugari și comercianți. „Recensământul din 1899 consemna că evreii reprezentau 19% din populația urbană a României și 38% din populația orășenească a Moldovei" (p. 34). Or, P.S.D.M.R. urmărea drepturi pentru toți muncitorii, implicit pentru cei de alte etnii.

Jurnalistic, lucrarea este relevantă prin prezentarea presei de stânga, a profilului multor reviste sau jurnale, precum și a unor figuri marcante de jurnaliști. În această privință, o contribuție pe care autorul o semnalează de la început o are și fiul acestuia, avocat Nicolae Tănăsescu, prin redactarea a două paragrafe, primul privind presa de stânga din perioada cercurilor socialiste și al doilea aportul intelectualilor socialiști la creația științifică și cultural-artistică națională.

Întreaga lucrare este o pledoarie pentru democrație și adevăr, valori care au caracterizat permanent și viața autorului, eminentul cercetător al realităților românești, Florian Tănăsescu.

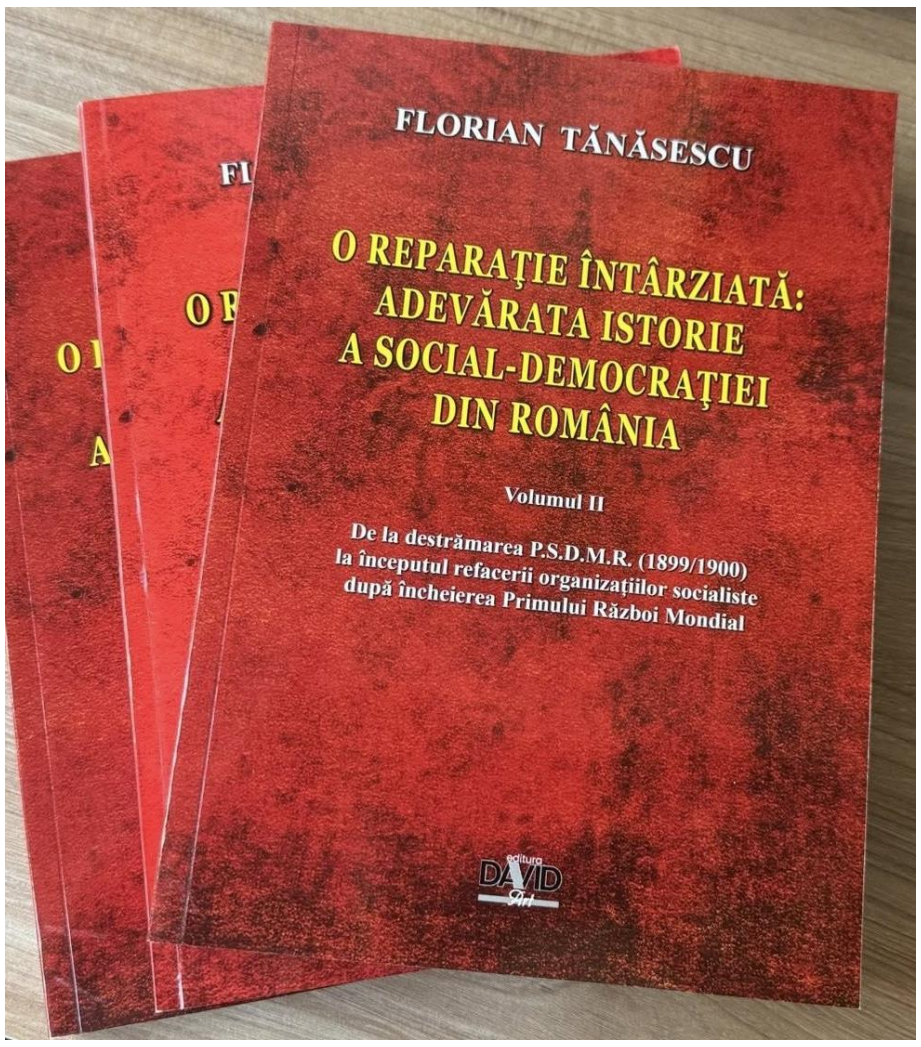

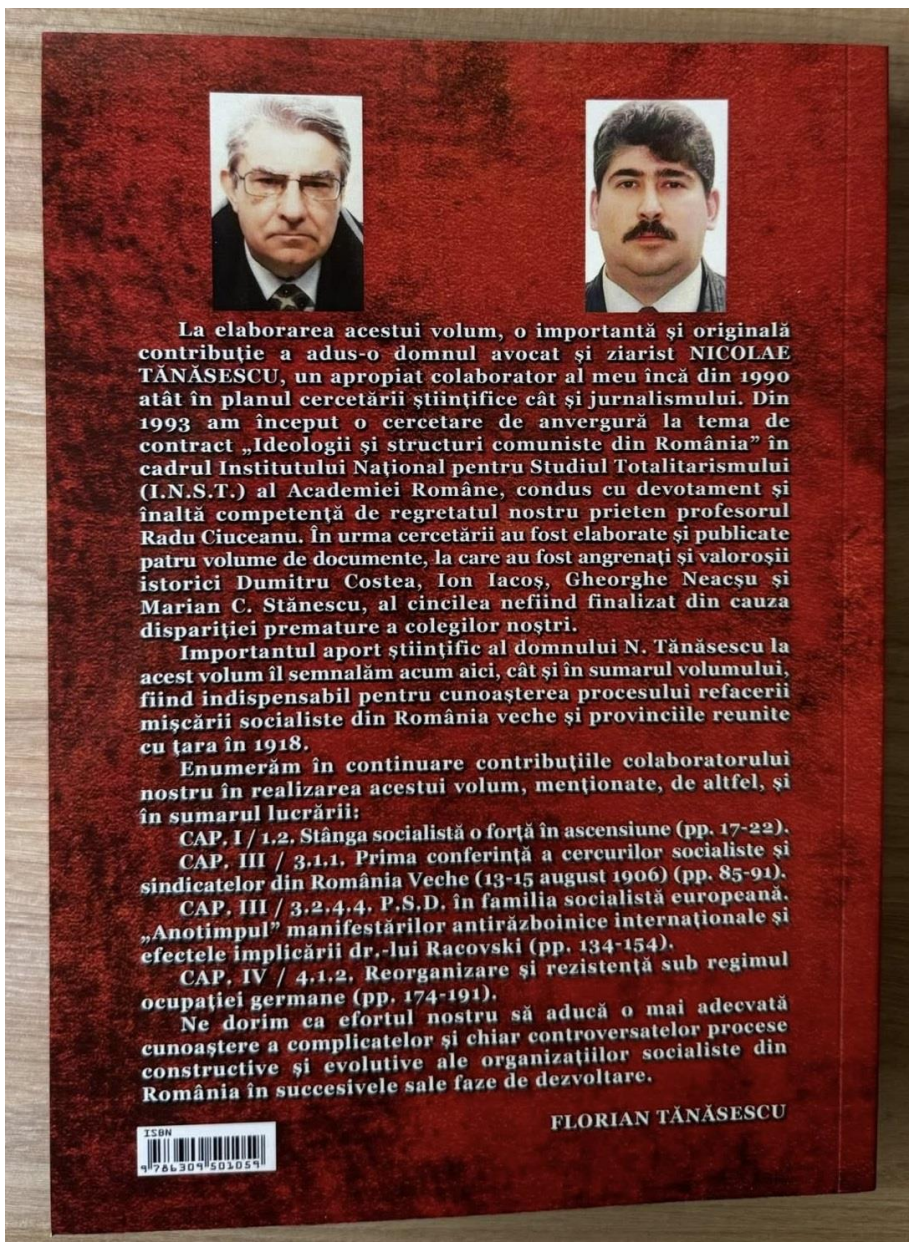

Nicolae IOSUB

La Botoşani, Eminescu Redivivus!

În ultimii ani, la Botoşani s-a desfăşurat o activitate pasionantă şi intensă de cercetare, căutare şi studiere a vieţii, activităţii şi operei celui mai mare poet al românilor – Mihai Eminescu- *Luceafărul poeziei româneşti*.

Dacă, în cei peste 135 de ani de la trecerea poetului în eternitate, botoşănenii au fost mai reţinuţi, în ceea ce numim astăzi – *eminescologie* – în ultimul timp, câţiva botoşăneni, cu dragoste faţă de viaţa şi opera Poetului, s-au întrecut în diverse cercetări, căutări în arhive şi biblioteci, biserici şi cimitire, pentru a întregi informaţiile despre Mihai Eminescu la Botoşani, aici unde Poetul a copilărit, a învăţat, a lucrat şi a suferit, timp de un an de zile, perioade de cca. o treime din viaţa sa. În felul acesta s-au mai eliminat o parte din „petele albe" din biografia poetului şi s-au clarificat cele mai importante aspecte din viaţa şi activitatea sa.

În ultimii trei ani de zile, la Botoşani au apărut patru lucrări de referinţă pentru *eminescologia botoşăneană*, lucrări care clarifică, pe cât a fost posibil, viaţa lui Eminescu şi legăturile sale de suflet cu oamenii şi locurile, unde s-a născut, a copilărit şi pe care le-a iubit atât de mult.

Aceste volume, lucrate cu multă trudă dar şi cu pasiune, de trei botoşăneni, cu preocupări de suflet pentru Eminescu, sunt: 1. „Mihai Eminescu. Cercetări şi completări la genealogia Poetului", Editura „Geea", Botoşani; cuvânt introductiv - Georgică Manole; cuvânt de încheiere - Cristian Petru Bălan. Autori - Dorel Mihai Gaftoneanu şi Nicolae Iosub, Tipografia Ria Botoşani, 2023; 2. „Eminescologie botoşăneană", Editura „Axa" Botoşani, autor Nicolae Iosub, 2024; 3. „Omagiul poetului - Contribuţii botoşănene", Album - catalog 1850-2022, Editura „Geea" Botoşani, autor Mihai C.V. Cornaci, 2024; 4. „Incursiuni în trecut. Ferestre retrospective", Editura „Geea" Botoşani, autor Dorel Mihai Gaftoneanu, Tipografia Ria, 2025.

Volumele „Cercetări şi completări la genealogia Poetului" şi „Incursiuni în trecut. Ferestre retrospective", tratează aspecte importante din viaţa Poetului, completează arborele său genealogic, viaţa şi activitatea lui Eminescu pe meleagurile natale, locuri şi oameni cu care a venit în contact, eliminându-se multe din necunoscutele, existente în biografia sa, pe baza unor documente inedite, descoperite în cercetările pe teren, biblioteci şi arhive a domnului D.M. Gaftoneanu şi a subsemnatului, în biblioteci, manuscrise, publicistică etc.

În aceste studii s-au clarificat o serie de necunoscute din viaţa lui Eminescu: data şi locul naşterii sale, casa în care a văzut lumina zilei, trecutul genealogic pe linie maternă şi paternă a Poetului, locuri legate de rudele sale, morminte, inscripţii, documente originale legate de familia sa şi multe alte informaţii, care ne arată un Eminescu mai aproape de realitate, mai complet.

Volumul „Cercetări şi completări la genealogia Poetului", rezultat al colaborării fructuoase dintre subsemnatul şi colegul D.M. Gaftoneanu, poet cu har de cercetător, a fost foarte bine primit de cunoscătorii în eminescologie, dar şi de alţi cititori, admiratori ai Poetului şi a operei sale. Referindu-se la acestă carte, profesorul Georgică Manole scrie: „Orice ipoteză sau sursă, nu vedea lumina unei pagini până ce Dorel Mihai Gaftoneanu nu o cerceta şi pe teren. Cei doi iubitori de Eminescu au pornit la drum ferm convinşi că în ceea ce priveşte genealogia lui Eminescu, în special perioadele de viaţă şi de activitate pe meleagurile botoşănene, au fost insuficient cercetate, mereu găsindu-se aspecte concrete şi insuficient interpretate".

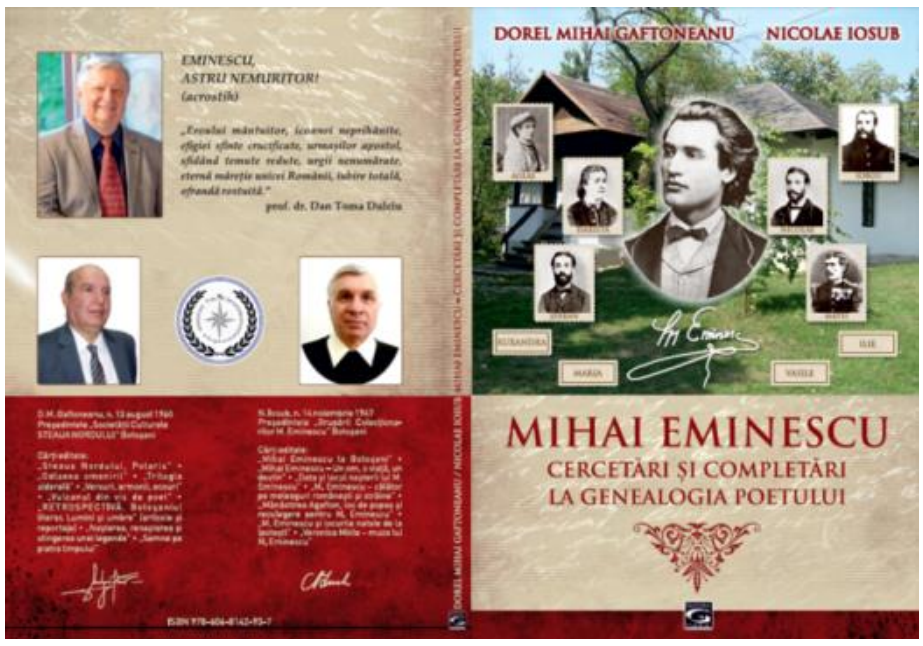

După ce precizează care sunt descoperirile şi noutăţile din biografia şi genealogia lui Eminescu, domnul Manole trage concluzia: „Şi pentru ca roadele acestei titanice munci de căutare asiduă a dovezilor, rezultat al frecventelor consultări, pe alocuri cu accente de contraversă, între menţionaţii autori, după cum am aflat-o chiar de la ei, să fie cunoscute de cât mai multă lume, a fost nevoie ca punctele lor de vedere să fie strânse în această carte monumentală, cu evident caracter documentar, instrument pus la dispoziţia celor care-l iubesc şi îl omagiază pe cel mai mare intelectual pe care l-a ivit Botoşanii, Luceafărul poezie românești, poetul şi publicistul Mihai Eminescu" (Georgică Manole, 13 februarie 2023).

Suntem de părere că, tot ceea ce se va scrie în viitor despre Mihai Eminescu la Botoşani, va trebui să ţină cont de cele cuprinse în acest volum, aspecte lămurite cu dovezi de netăgăduit.

Ultimul volum, în ordinea apariţiei sale, „Incursiuni în trecut. Ferestre retrospective", este de fapt o continuare a primului volum, în care sunt cuprinse alte noi studii şi cercetări privind viaţa şi activitatea lui Mihai Eminescu, legăturile sale cu oamenii şi locurile botoşănene, documente noi ce privesc genealogia Poetului, precum şi realizarea unor monumente care să amintească de personalităţile importante de pe meleagurile noastre.

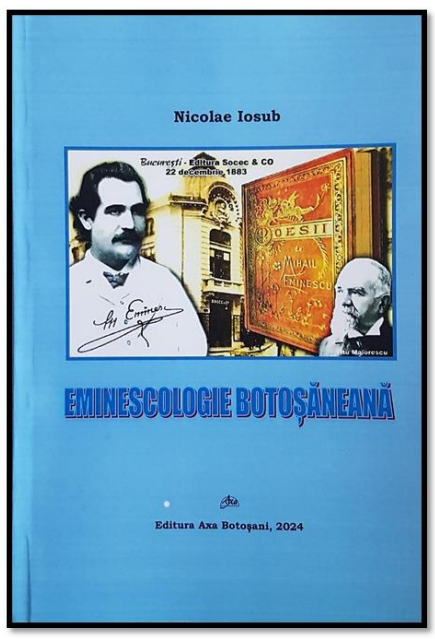

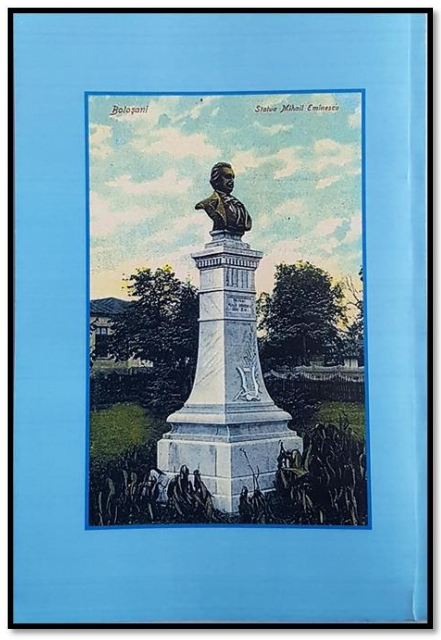

Celelalte două volume: „Omagiul poetului - Contribuţii botoşănene” şi „Eminescologie botoşăneană”, prezintă în faţa cititorilor ceea ce au făcut botoşănenii, în cei 135 de ani de la moartea Poetului, pentru cunoaşterea vieţii, activităţii şi operei sale, modul cum l-au perceput şi omagiat de-a lungul timpului, activităţi şi edificii dedicate Poetului, şi ceea ce ar mai trebuit făcut pentru acest mare poet al neamului românesc.

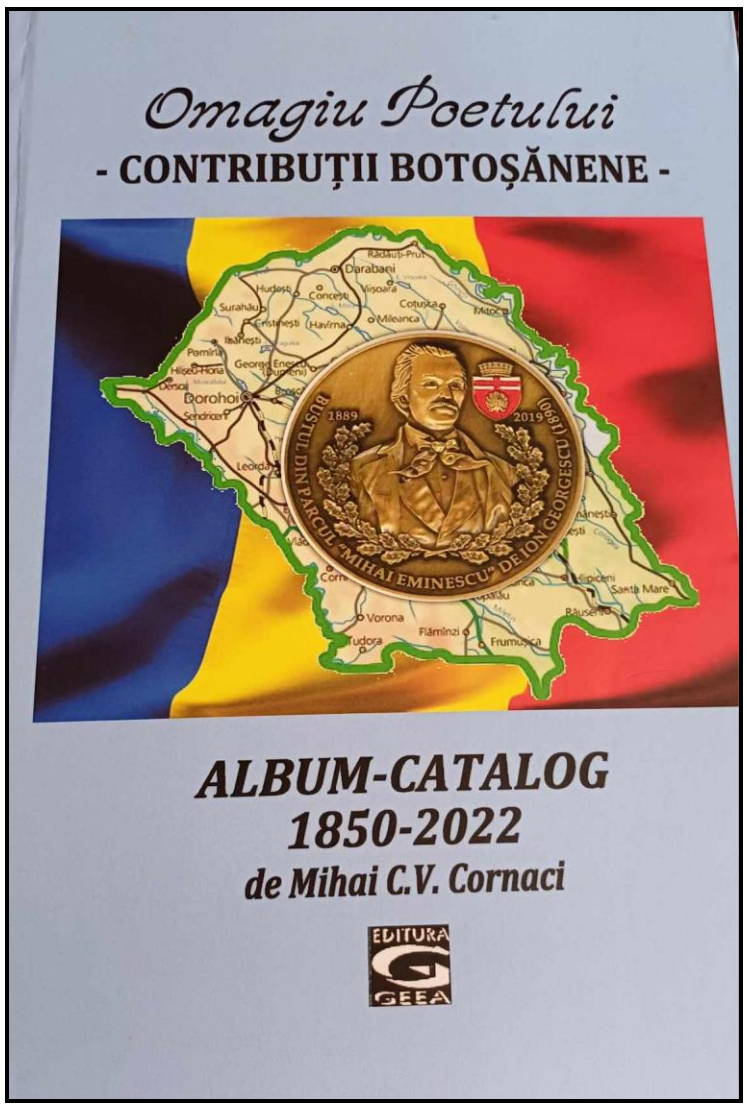

Volumul consistent, scos de Mihai C.V. Cornaci „Omagiul poetului - Contribuţii botoşănene”, care se înscrie pe aceeaşi linie cu „Eminescologia botoşăneană”, este rezultatul unei activităţi de mai mulţi ani din partea autorului, pasionat colecţionar de Eminescu, în care redă tot ceea ce au făcut botoşănenii pentru Eminescu, de-a lungul timpului, în cele mai diverse domenii de activitate: literatură, critică literară, poezie, arte plastice, numismatică, filatelie, muzică etc. Volumul, format A4, cu peste 650 de pagini, conţine informaţii consistente, ceea ce l-a făcut pe D.M. Gaftoneanu să afirme: „Este un nou simbol spiritual ce consolidează în mod obiectiv cu argumente incontestabile imaginea unui Botoșani cultural și nu o nouă cărămidă pusă la temelia imaginarului Turn Babel al culturii locale în tulburile vremuri de după '89 ale unui oraș provincial cu aspirații de capitală culturală, dar care absența unui forum de personalități de largă recunoaștere cu experiență a condus la stări de lucruri cu adevărat bizare.

La o scară redusă, este un volum omagial reprezentativ pentru zona literară, unul care prezintă cu profesionalism contribuțiile consistente ale unora dintre autorii botoșăneni de scrieri eminesciene și, per ansamblu, reflectă parametrii sinuoasei evoluții postdecembriste a culturii naționale”.

În finalul intervenţiei sale, epigramistul D.M. Gaftoneanu, face un „Catren umoristic. Numismatului Mihai Cornaci, la prezentarea volumului enciclopedic „OMAGIU POETULUI. CONTRIBUȚII BOTOȘĂNENE”…

…„Spargere” spectaculoasă! (Capul, pajura… și cantul!)

Nu de bancă, nici de casă. Ci de una de tipare…

Lovitură de proporții! (Nu și-a îngropat talantul!)

O spun viii, dar și… morții! Mulțumiri și la mai mare!

D.M. Gaftoneanu

Anul trecut, 2024, am dat la tipar cartea intitulată „Eminescologie botoşăneană”, în care, pentru prima dată la Botoşani, am trecut în revistă tot ce s-a scris, creat, cercetat şi manifestări organizate în cinstea lui Mihai Eminescu, de-a lungul timpului, pe meleagurile botoşănene. Am făcut observaţia că noi, botoşănenii, am fost mai reţinuţi în a-l aborda pe Eminescu şi locurile sale natale, dintr-o oarecare lipsă de curaj în abordarea acestei importante şi pretenţioase teme, a lipsei unor cercetători pasionaţi de Eminescu, cât şi a unui interes scăzut din partea oficialităţilor locale. Cartea a fost primită cu interes de către botoşăneni, în ea regăsindu-se tot ce s-a făcut pentru Eminescu la noi, aici, unde s-a născut şi a copilărit.

Colegul Dorel Mihai Gaftoneanu, aprecia astfel această lucrare de interes pentru botoşăneni: „Prin volumul consistent de fotografii de colecție și de articole cu informații eminescologice - accentuez, unele dintre acestea în premieră, strânse cu acribie și imortalizate între copertele cărții, de asemenea, prin conturarea și sublinierea contribuției unui mare număr de eminescologi remarcați, fără nicio îndoială, noua carte tipărită își atinge pe deplin scopul propus și merită totală atenție din partea cititorilor, în egală măsură, mai mult sau mai puțin avizați”.

Deşi, aceste lucrări nu sunt rezultatul cercetărilor unor colective de specialişti în eminescologie, autorii, de profesii şi preocupări diverse, au încercat să aducă la lumină, multe necunoscute din viaţa şi activitatea lui Eminescu pe meleagurile noastre, ele constituind borne utile pentru viitorii eminescologi, care, sperăm se vor gândi să se ocupe de Mihai Eminescu pe meleagurile natale. Ceea ce am făcut noi, sunt cărămizi solide, care se vor putea utiliza la construcţia biografiei complete a lui Mihai Eminescu - *Luceafărul poeziei româneşti*. Botoşanii merită acest lucru!

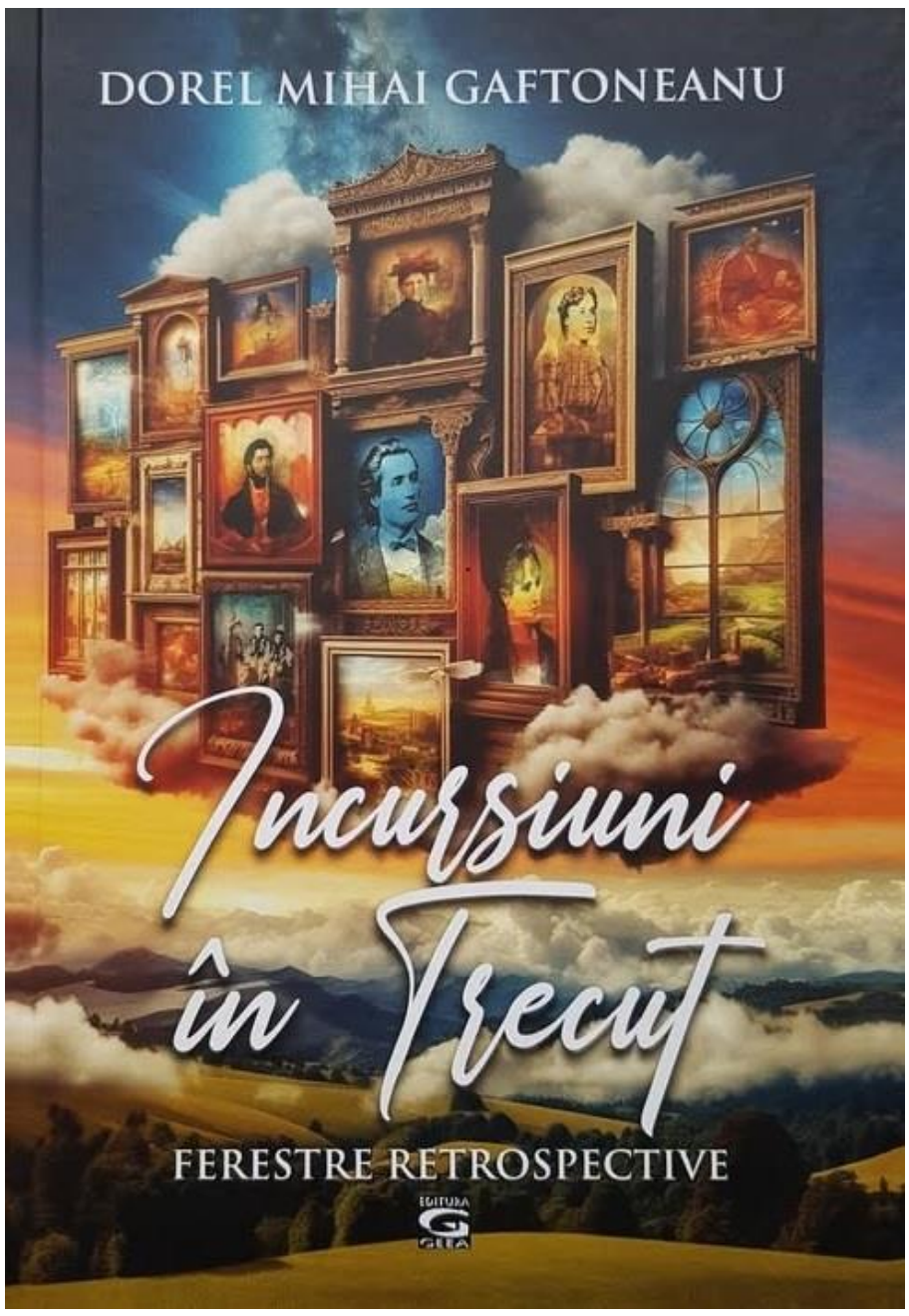

Ionel NOVAC

Traian Vuia – omagiat la Academia Română

Luni, 1 septembrie 2025, Aula Academiei Române a găzduit simpozionul omagial „Traian Vuia - 75 de ani de la trecerea în eternitate”, organizat în colaborare de către Secţia de Ştiinţe Tehnice a Academiei şi Comitetul Român de Istoria şi Filosofia Ştiinţei şi Tehnicii (CRIFST), Divizia de Istoria Tehnicii (DIT). Din păcate, desfăşurat înainte de ora amiezii, simpozionul a adunat prea puţini dintre membrii înaltului for academic, dar şi din afara acestuia, deşi evenimentul se anunţase a fi unul de înaltă ţinută ştiinţifică.

Cuvântul de deschidere a aparţinut academicianului Nicolae-Victor Zamfir, vicepreşedinte al Academiei Române, care i-a salutat pe cei prezenţi şi a subliniat rolul şi locul lui Traian Vuia în istoria aeronauticii româneşti şi mondiale, punctând câteva momente importante din viaţa şi activitatea acestuia.

În continuare s-a trecut la prezentarea comunicărilor, prima fiind susţinută de către academicianul Dorel Banabic, preşedintele Secţiei de Ştiinţe Tehnice a Academiei, „Traian Vuia - inventatorul”, în care a abordat trei aspecte importante: aeronautica românească în enciclopediile de largă circulaţie internaţională, o scurtă prezentare a vieţii şi operei lui Traian Vuia şi activitatea de inventator a acestuia, cu prezentarea principalelor sale invenţii.

A doua comunicare, susţinută de către ing. Dan Antoniu, membru în Divizia de Istoria Tehnicii, „Realizări tehnice care au la bază concept şi invenţii ale lui Traian Vuia”, deşi a avut un caracter mai mult tehnic, a suscitat atenţia şi interesul celor prezenţi.

A treia comunicare, „Traian Vuia (1872-1950) - pionier al aviaţiei, precursor al zborului cu motor”, a fost susţinută de către generalul de flotilă aeriană, dr. Ioan Mischie, din cadrul Statului Major al Forţelor Aeriene. După ce a prezentat o serie de date privind evoluţia aeronauticii până la Traian Vuia, cu primele încercări de a zbura cu obiecte mai grele decât aerul, acesta s-a referit la dezvoltarea acesteia după momentul Vuia, inclusiv la utilizarea aeronavelor în luptă, dar şi la Muzeul Aviaţiei, unde, în „Sala Traian Vuia”, alături de documente despre istoria aeronauticii române şi mondiale, se află numeroase documente şi obiecte originale ale inventatorului român.

A urmat comunicarea domnului ambasador dr. Radu Homescu, membru în Divizia de Istoria Ştiinţei (CRIFST-DIS), „Traian Vuia şi gândirea sa politică”, un subiect mai puţin abordat din activitatea socială şi politică a acestuia. Astfel, din iniţiativa sa, la 30 aprilie 1918 a fost constituit, la Paris, Comitetul Naţional al Românilor din Transilvania, care milita pentru unirea Ardealului cu România. Comitetul a editat revista „La Transylvanie”, în care Traian Vuia a publicat mai multe articole. De asemenea, Vuia a publicat articole şi în revista „La nation tcheque”, în ambele publicaţii fiind foarte critic asupra modului în care s-a înfăptuit unirea. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, Vuia a făcut parte din mişcarea de rezistenţă din Franţa şi a fost ales preşedinte al primului comitet legal al „Frontului Naţional Român”, unde a depus o muncă asiduă şi a publicat o serie de articole în „La Roumanie Libre”.

Ajuns cu o mică întârzâiere după deschiderea simpozionului, din cauza unor probleme tehnice care au împiedicat decolarea la timp a avionului de la Timişoara, dr. Zoran Markov, din cadrul Muzeului Naţional al Banatului, a prezentat „Punctul Muzeal Traian Vuia de la înfiinţare până în prezent”. Acesta a fost inaugurat în 25 aprilie 2012, în comuna Traian Vuia, şi cuprinde numeroase exponate, documente, fotografii şi machete (aeroplanul Vuia 1, aeroplanul Vuia 2, elicopterul Vuia 2). În cadrul muzeului există o sală dedicată vieții și

activităţii lui Traian Vuia, în care sunt expuse imagini şi documente istorice din perioada studiilor pe care inventatorul bănăţean le-a făcut la Făget, Lugoj şi Budapesta, precum şi documente legate de perioada petrecută la Paris. De asemenea, este evidenţiată şi activitatea politică a lui Vuia, el fiind delegat al României la Conferinţa de Pace de la Paris, la discuţiile referitoare la Banat. Un loc special este rezervat mărturisirilor urmaşilor lui Traian Vuia.

Simpozionul omagial s-a încheiat cu comunicarea „De la Vuia la Cosmos: zborul ca destin al românilor”, susţinută de generalul locotenent (ret.) dr. ing. Dumitru Dorin Prunariu, membru de onoare al Academiei Române, cel care, de altfel, a şi coordonat evenimentul. Primul cosmonaut român, care în urmă cu 44 de ani petrecea în spaţiu aproape 8 zile la bordul navei spațiale Soyuz-40 și al stației spațiale Saliut-6, a adus un emoţionant elogiu celui care, pentru prima dată în lume, a reuşit să se ridice de la sol cu un aparat mai greu decât aerul, dar şi a altor români care s-au impus în istoria aeronauticii internaţionale (Aurel Vlaicu, Henri Coandă, Hermann Oberth ș.a). Totodată, Dumitru Dorin Prunariu a rememorat momente emoţionate din timpul pregătirii şi executării misiunii sale istorice în Cosmos, de unde, potrivit acestuia, „privind România de sus, am simţit o mândrie imensă”.

La final, toţi cei prezenţi au fost invitaţi să viziteze expoziţia „Traian Vuia - concept şi invenţii”, organizată de Biblioteca Academiei Române, cu documente din arhiva Traian Vuia, dar şi punctul expoziţional „Traian Vuia în filatelie şi numismatică”, realizat de către ing. Alexandru Bartoc, preşedinte al Fundaţiei Culturale Bartoc şi al Comisiei de Aerofilatelie din România. Au putut fi văzute astfel numeroase materiale, documente (Brevetul Regal Român, Brevet d'Invention, schiţe, desene), fotografii, manuscrise (scrisori olografe, memorii), medalii, cărţi poştale ilustrate, toate aflate sub girul celui omagiat.

Deoarece arhiva Traian Vuia poate fi consultată oricând la Academie, vom insista asupra colecţiei particulare „Alexandru şi Cristian Bartoc”, expusă pe patru panouri filatelice şi în trei vitrine. Potrivit deţinătorului acesteia, idea colecţionării unor materiale cu şi despre Traian Vuia i-a venit cu prilejul deschiderii Expoziției „Traian Vuia”, în octombrie 1957, de la care a păstrat ghidul expoziţiei (piesă expusă în prima vitrină). De atunci şi până astăzi, numărul pieselor colecţionate s-a diversificat şi a sporit mereu, ajungând la ordinul a câtorva zeci de exemplare (medalii, insigne, timbre, cărţi poştale ilustrate, plicuri, cărţi, ziare, reviste, afişe, DVD-uri etc.).

Cele patru panouri expoziţionale pregătite de domnul Alexandru Bartoc conţin timbre şi coliţe, începând de la primele tipărite în ţara noastră şi până în prezent (1956 - 50 de ani la zborul lui Traian Vuia, 1972 - Traian Vuia, 1981 - Traian Vuia, 1998 - primul zbor mecanic cu mijloace proprii de bord, 2006 - Centenarul zborului Traian Vuia, 2018 - Oameni celebri), cărţi poştale simple, cărţi poştale maxime, plicuri omagiale sau comemorative, întreguri poştale, dar şi unele editate în străinătate, cum ar fi cele din Franţa (cărţi poştale alb-negru tipărite după zborul de la 18.03.1906, 2006 - Centenaire du vol de Traian Vuia, Montesson - plic omagial, cărţi poştale ilustrate). De asemenea, pe primul dintre cele patru panouri pot fi admirate copiile a două brevete de inventator obţinute de Traian Vuia în Franţa.

În vitrine, începând de la intrare spre mijlocul sălii, au fost amenajate, alături de ghidul primei expoziţii naţionale Traian Vuia, deja menţionat, numeroase cărţi care evocă viaţa şi activitatea acestuia (autori George Lipovan, Andrei Meţianu, Crişan Toescu, Ion Iacovachi, Ion Cojocaru, Ion Dumitrescu, Dan Antoniu, Sorin Turturică ş.a.), pliantul şi mapa editate cu ocazia sărbătorilor de la Montesson (2006), medalii (Traian Vuia - Pionier al aviaţiei mondiale, 100 de ani de la naştere, Vuia nr. 1 - primul zbor 18.03.1906, 75 de ani de la zborul Vuia 1, Traian Vuia - 100 de ani de la primul zbor la Montesson, Primul zbor cu mijloace proprii de zbor - 100 ani etc.), insigna „Institutul Politehnic Traian Vuia 1967-1977”, o mapă filatelică „Centenar Traian Vuia-2006”, precum şi două casete cu filmul „Traian Vuia, Centenar la Montesson, 1906-2006”, variante în limbile română şi engleză.

Ambele expoziţii au suscitat în mod deosebit interesul vizitatorilor, materialele minuţios expuse, prezentate şi însoţite de explicaţii pertinente dând naştere nu doar unor aprecieri deosebite, ci şi unor discuţii ample pe marginea celor văzute şi auzite. Toate desfăşurate într-o ambianţă plăcută, distinsă, de înaltă ţinută, pusă la dispoziţie de generoasa gazdă a simpozionului, Academia Română.

***

Traian Vuia s-a născut la 17 august 1872 în satul Surducu Mic (astăzi Traian Vuia, judeţul Timiş), din fostul comitat Caraş-Severin. A efectuat studiile primare în localitatea natală și la Făget, apoi, între anii 1884 şi1892, a urmat Liceul Romano-Catolic din Lugoj, pe care l-a absolvit cu calificativul „eminent”. În anul 1892, s-a înscris la Universitatea Politehnică din Budapesta, secția mecanică, la seral, a urmat timp de un an cursurile, dar neavând suficienţi bani, este obligat să renunţe şi se înscrie la Facultatea de Drept. După absolvire, practică dreptul în câteva barouri din Banat, iar la 6 mai 1901, obţine doctoratul în ştiințe juridice cu teza „Militarism și industrialism, regimul de Status și contractus”.

Atras încă de pe băncile şcolii de problema zborului, Traian Vuia începe să lucreze la primul prototip al unui aparat de zbor, dar, din lipsa banilor, este nevoit să îl abandoneze. În iulie 1902, decide să plece la Paris pentru a-şi îndeplini visul, ducând în bagajele sale proiectul unui original „aeroplan-automobil”, conceput încă din perioada studenției. În Franţa va continua să cerceteze asupra proiectului şi îl va trimite, la 16 februarie 1903, Academiei de Ştiințe de la Paris, for care îi respinge însă proiectul, considerând că „problema zborului cu un aparat care cântăreşte mai mult decât aerul nu poate fi rezolvată şi nu este decât un vis”. Totuşi, Vuia nu abandonează ideea, ci îşi brevetază invenţia, obţinând brevetul francez nr. 332.106 din 17 august 1903.

Anii următori sunt ani de muncă intensă pentru Traian Vuia, care reuşeşte să construiască primul său avion, cu un motor nou, tot invenţie personală (brevetată în Marea Britanie în 1904) şi care va fi numit „Vuia 1”. Avionul era realizat dintr-un cadru de ţevi de oţel, cu aripi de pânză, bombate, ceea ce îi dădea aspectul unui liliac (fapt ce a dus la atribuirea poreclei „Liliacul”). Avea o singură elice, spre deosebire de celelalte aparate contemporane, o greutate de 250 Kg, o suprafaţă de susţinere de 14 m² şi un motor de 20 CP. Motorul funcţiona cu anhidridă carbonică pe post de combustibil, iar trenul de aterizare era constituit din patru roţi cu pneuri.

Ziua de 18 martie 1906 va înregistra primul succes aviatic al lui Traian Vuia, precum şi primul zbor din istoria omenirii cu un aparat mai greu decât aerul, care s-a ridicat de la sol prin mijloace proprii. Aparatul de zbor al lui Traian Vuia a pornit de pe loc cu ajutorul propriului său motor, a rulat circa 50 metri, apoi s-a desprins de la sol şi a zburat 12 metri la o înălţime de 1 metru. Mai multe ziare ale vremii din Franţa, Statele Unite şi Marea Britanie au scris atunci despre primul om care a zburat cu un aparat mai greu decât aerul, echipat cu sisteme proprii de decolare, propulsie şi aterizare.

Traian Vuia şi-a continuat munca, prin perfecţionarea primului model, realizând aeroplanul “*Vuia 1 bis*“, cu care a făcut numeroase experimente, iar mai târziu a construit un nou aeroplan, numit “*Vuia 2*”, brevetat în Belgia şi expus la primul Salon Aeronautic, de la Paris (1907). În paralel, Vuia a continuat să studieze zborul vertical şi a construit, în 1918 şi 1922, două elicoptere, în colaborare cu Marcel Yvonneau, care aveau mai multe rotoare de sustentaţie, cu axe separate; ambele elicoptere au fost experimentate în Franţa (la Juvissy şi la Issy-les-Moulineaux), ambele ridicându-se de la sol. Printre alte invenţii ale sale se află torpila aeriana, realizată în 1917, împreuna cu Victor Tatin, dar şi generatorul de abur cu combustie interna şi ardere catalitică (1928).

După terminarea primei conflagraţii mondiale Traian Vuia a călătorit în România de două ori, în anii 1932 şi 1934, dar se va întoarce definitiv în ţară abia după cel de-al doilea război mondial. Ales membru de onoare al Academiei Române la 27 mai 1946, Traian Vuia s-a stins din viaţă la 3 septembrie 1950, la Bucureşti, şi a fost înmormântat în cimitirul Bellu.

Dan Toma DULCIU

O poezie pierdută

După trecerea în nemurire a poetului Mihai Eminescu, în 1889, editorii săi se întrec în a-i pune în valoare opera, profitând de aura crescândă a legendei nefericitului Luceafăr.

Unul dintre ei este V.G. Morțun, cu al său volum „Eminescu, Versuri și proză”, Iași, 1892.

Tânărul N. Iorga, asumându-și rolul de critic curajos al acestei ediții, lăudă inițiativa redactorului de la „Contemporanul”, subliniind intenția autorului de a dezvălui „un Eminescu care nu seamănă cu cel pe care-1 cunoaștem noi”. Este de fapt un Eminescu „îngropat în foile colbăite ale patriarhalei gazete din Oradea Mare[2], un poet tandru, care cânta osanale lui Heliade și actrițelor și afurisea pe Junii corupți”. Ediția aceasta conține câteva poezii din „Convorbiri”, care nu au fost cuprinse în volumul editat de Maiorescu, cele dintâi încercări ale poetului, publicate în „Familia”, dar mai ales operele lui în proză, o poveste, „Făt-frumos din lacrimă”, o nuvelă fantastică, „Sărmanul Dionis”, și studiul său asupra „Influenței austriece”.

Un al doilea editor analizat de N. Iorga este A.D. Xenopol, îngrijitorul volumului „Mihail Eminescu, Poezii”, Iași, Editura Librăriei Fraţii Șaraga, 1893, căruia îi dedică de asemenea un incitant articol de întâmpinare, intitulat „O nouă ediție a lui Eminescu”.[3]

În această culegere, A.D. Xenopol publică în anexă poezia „La Baudius”, alături de poezia „Plângerea pentru Aron Pumnul”, cu următoarea explicație: „Această poezie a fost scrisă de Eminescu în limba germană pe când era la Viena și dedicată actriței germane Baudius”. Apoi, în continuare: „Traducerea e de mine. Originalul l-am pierdut; îmi aduc aminte numai de cele patru versuri finale.”

Textul acestei poezii, urmat de traducerea în limba română, efectuată de A.D. Xenopol, se găsește de altfel într-un dosar din „Fondul Iacob Negruzzi” (Biblioteca Națională, Secția manuscrise, pachetul CLXVI, mapa 11).

Iată cum sună singura poezie scrisă în limba germană de Mihai Eminescu, din păcate incompletă:

„Die Sterne leuchten feurig warm
Im hohen blauen All
Im tiefen See
Blickt still und weh
Der Mondensilberball.

Am Himmel hoch, du Seele mein
Wie Stern’viel Gedanken mild
Im tiefen Grund,
Wie Monden rund,
Ihr theures, bleiches Bild”.

Dar cine este această doamnă Baudius, căreia tânărul poet român îi dedică versuri în limba germană?

Nelipsit de la diversele reprezentații artistice, copist, sufleor și chiar figurant de „forță majoră”, peregrin însoțind eroice trupe de actori, pe când se afla în țară, Eminescu își arată irezistibila atracție pentru lumea spectacolului și respectul pentru slujitorii ei, mai ales în perioada când se afla la studii la Viena[4].

Aici, după cum își amintește unul dintre colegii săi, Samoil Isopescu, „...întotdeauna mergeam la teatru, mai cu deosebire la operele clasice ... l-am însoțit la spectacolele cu operele „Fidelio” de Beethoven, la „Faust” de Gounod; de asemenea, Eminescu frecventa şi concertele de la „Musikverein”.

La rândul său, I. Slavici dezvăluie preferințele teatrale ale lui Eminescu: „dintre teatre îi plăcea mai ales al Curţii, unde jucau atunci Wagner, Lewinski, Baumann, Gabilon şi comicul Meixner, şi dintre femei Woltter şi Baudius, pentru care el avea o deosebită slăbiciune. El râdea mult, cu lacrimi şi zgomotos; îi era deci greu să asiste la comedii, căci râsetele îi erau adeseori oarecum scandaloase”.

Pentru a înțelege afinitatea studentului romantic de numai 20 de ani pentru artiste mai în vârsta ca el, am căutat în „Muzeul Burgtheater” portretele acestor actrițe, înfățișând cititorilor cum arătau ele în perioada în care frumusețea și talentul lor îl fascinau pe Mihai Eminescu.

Nu este vorba doar de o pură curiozitate, ci de necesitatea de a stabili veridicitatea celor scrise de G. Călinescu în „Viața lui Mihai Eminescu”, relativ la relațiile poetului cu aceste mari artiste ale vremii, înlăturând anumite mici inexactități.

Auguste Baudius, actrița pentru care Eminescu nutrea o „deosebită slăbiciune” (și nu Augusta, cum greșit transcrie G. Călinescu) avea „cei mai frumoși ochi albaștri din Viena”. Mai greșesc și marii biografi câteodată, astfel și Călinescu reține în mod eronat numele Wildbrandt, în realitate Wilbrandt, inclusiv data nașterii, care nu era 1847 ci 1843.

Întregind biografia actriței, precizăm că Auguste Baudius ia primele lecții de actorie de la tatăl său, Karl Friedrich - Baudius, și el actor. Începând cu anul 1861, joacă pe scena „Burgtheater” din Viena, atât roluri de comedie, dar și de dramă, până în 1872, când se retrage temporar, dedicându-se exclusiv spectacolelor teatrale, în calitate de actriță liber profesionistă și nu în1870, cum știe marele critic.

La 24 iunie 1873, s-a căsătorit cu scriitorul Adolf von Wilbrandt, directorul „Burgtheater”.

Pe lângă multe alte roluri, ea a jucat și în piesele soțului, dar și ale directorului ei artistic, Eduard von Bauernfeld, multe dintre acestea fiind scrise adesea special pentru ea.

Wilbrandt-Baudius s-a produs pe scena „Theater an der Wien”, în 1889, unde a obținut un succes senzațional, jucând rolul de „contesă poloneză”.

În 1893 s-a mutat la noul „Raimund Theater”, iar în 1898 a revenit pe scena „Burgtheater”. Pe lângă activitățile ei pe scena diverselor teatre, Auguste Baudius a fost o harnică scriitoare.

Este demn de subliniat faptul că, începând cu anul 1883, P. P. Carp, ministrul României la Viena, un apropiat al familiei Wilbrandt - Baudius, este adesea oaspete binevenit în locuința familiei de artiști.

Dar unde anume? Cercetând în arhivele Primăriei Viena, am descoperit că, în perioada 1870-1890, familia Wilbrandt – Baudius domicilia la adresa Walfischgasse nr. 8.

Ca semn de simpatie pentru diplomatul român, soțul actriței, Adolf Wilbrand[5], care era și autor de piese de teatru, face o surpriză ilustrului oaspete: în trei dintre creațiile sale (și nu în doar una, așa cum scrie G. Călinescu) acesta botează personajele sale cu numele Carp.

Revenind la singura poezie eminesciană în limba germană, A.D. Xenopol[6] mărturisește: „Poezia, una dintre cele mai frumoase ce au ieșit din pana poetului, nu a fost niciodată publicată până acuma...” Din păcate, editorul a pierdut originalul acesteia.

Iată cum arată traducerea efectuată de profesorul ieșean.

„În pară fierbinte ard stelele sus
Pe-albastrul întins al tăriei,
Adânc însă-n mare
Lin tainic apare
A lunii figură-argintie.
Așa în al meu suflet, pe cerul înalt,
Ca stele, gânduri multe, blânde
În taină profundă,
Ca luna rotundă,
Icoana ei palid s-ascunde.”

Din această istorie literară este de reținut un detaliu important: faptul că Mihai Eminescu frecventa la Viena spectacole desfășurate la „Musikverein”, o clădire în stil istoricist, de templu grecesc, având coloane, frontoane și reliefuri.

Aceasta a fost inaugurată la data de 6 ianuarie 1870, printr-un concert festiv, fiind creația arhitectului danez Teophil von Hansen.

Aromânul N. Dumba, patron al artelor și binefăcător, prieten cu artiștii Hans Makart, Gustav Klimt și Carl Kundmann, dar mai ales cu Franz Schubert (compoziția acestuia, „Liturghia Germană”, i-a fost dedicată protectorului său, fiind adesea cântată în memoria lui N. Dumba) a contribuit esențial la construcția clădirii emblematice de unde se transmite televizat, începând cu 1959, în numeroase țări ale lumii Concertul de Anul Nou al Filarmonicii Viena, desfășurat în „Sala de Aur”, în fiecare zi de 1 ianuarie. Asociația Muzicală Vieneză „Musikverein” este cel mai renumit centru al muzicii clasice din Viena, dar și reper în biografia celestului Luceafăr.

Auguste Baudius – Wilbrandt (1870)

Clădirea „Musikverein”, în 2025

Clădirea „Musikverein”, în vremea lui Eminescu.

Volumul se deschide cu un facsimil al unei scrisori aparținând lui M. Eminescu, din epoca în care situația sănătății sale era îngrijorătoare, datat 1887. În același an apărea și ediția a V-a, îngrijită de Titu Maiorescu, însă, spre deosebire de aceasta, ediția lui Morțun cuprinde câteva texte care nu sunt incluse în ediția Maiorescu.

[2] „*Familia*” lui Iosif Vulcan.

[3] N. Iorga „*Pagini de tinerețe, Vol I, Studii și Documente, Ediție alcătuită, prefață și bibliografie de Barbu Theodorescu*”, Editura Pentru Literatură, București, 1968, p.187

[4] Studentul Eminescu era nelipsit de la reprezentațiile oferite de actorii *Teatrului Curții Imperiale*, de la *Operă*, de la *Burgtheater*, unde, cum își amintește Stefanelli, au văzut împreună *„Regele Lear*” de Shakespeare, sau alte săli de teatru vienez *(Karltheater, Theater in der Josephstadt,* sau celebrul teatru de operetă *„Theater an der Wien")*.

[5] Adolf Wilbrandt, profesor universitar, a studiat filologia și istoria în Germania. Din 1859 până în 1861 a lucrat la München, ca redactor, în redacția „*Süddeutsche Zeitung*”. În 1871 s-a stabilit la Viena și s-a căsătorit aici, în 1873, cu actrița Auguste Baudius. În 1881, Wilbrandt a devenit director al *Burgtheater,* până la demisia sa, în iunie 1887. A debutat în lumea literară cu o monografie despre Heinrich von Kleist, scriind printre altele o colecție de povestiri „*Adonis și alții*”. A fost unul dintre cei mai de succes reprezentanți ai dramei post-clasice. I-au fost jucate: „*Der Graf von Hammerstin*”, „*Die Maler”, „Dragoste din copilărie”, „Arria și Messalina”, „Nero”, „Fiica lui Herr Fabricius "„Maestrul din Palmyra*”. Wilbrandt și-a publicat autobiografia sub titlul „*Amintiri*”. A primit de două ori *Premiul Grillparzer* și o dată *Premiul Schiller*.

[6] A.D. Xenopol, „*Amintiri de călătorie*”, Iași, Tipo Litografia Goldner, f.a.

Ediție specială a „Serilor culturale românești”, marca Filiala „Cronica Timpului” a UZPR

Vineri, 14 noiembrie 2025, Filiala „Cronica Timpului” a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, în parteneriat cu Biblioteca Metropolitană București, Sediul Central „Mihail Sadoveanu”, a oferit o seară încărcată de emoție, inspirație și talent artistic, întâlnirea fiind o inițiativă culturală dedicată redescoperirii și celebrării valorilor perene ale jurnalismului, literaturii și artei naționale.

Așa cum a fost anunțat anterior, în cadrul seratei au fost rememorate date din biografiile unor mari nume ale culturii românești, prezentându-se și detalii inedite din viața și activitatea lor. Am fost martorii unui eveniment artistic complet, încărcat de nostalgie, plin de entuziasm, ce a relevat bogăția și diversitatea culturii românești.

Această ediție specială a „Serilor culturale românești” i-a omagiat pe câțiva din reprezentanții de seamă ai culturii și literaturii române născuți în luna noiembrie,și anume: Mihail Diaconescu, Nina Cassian și Andrei Mureșanu.

Disertația plină de vibrație și amintiri fascinante susținută de prof. Corina Vlad Diaconescu despre cel care i-a fost soț, Mihail Diaconescu (8 noiembrie 1937 – 25 martie 2020), a emoționat auditoriul. Mihail Diaconescu – unul dintre fondatorii revistei *Cronica Timpului*, membru marcant al UZPR – Filiala „Cronica Timpului”, a fost evocat ca spirit enciclopedic, promotor al unui umanism profund, fundamentat pe valorile Ortodoxiei, a cărui moștenire continuă să inspire. Despre el, părintele Dumitru Stăniloae spunea că este „cel mai reprezentativ scriitor al spiritualității românești, începător al scrisului nostru viitor”. Datele biografice au fost prezentate cu vădită generozitate, iar evocările din opera lui Mihail Diaconescu au încântat auditoriul.

Dr. Elena Armenescu, membră a Uniunii Scriitorilor din România, a prezentat portretul liric al poetei Nina Cassian (27 noiembrie 1924 – 14 aprilie 2014), a cărei creație literară autentică este nemuritoare. Prin intermediul unei documentate expuneri, Elena Armenescu ne-a dezvăluit un amplu tablou al personalității poetesei de mare sensibilitate artistică, eseistă și traducătoare, care a trăit 90 de ani și care și-a câștigat un renume binemeritat. Recitalul de versuri din creația poetei Nina Cassian a dat viață magiei și sensibilității poeziei sale unice, dezvăluind participanților la serată un personaj fascinant, tenace în căutarea și descoperirea adevărului prin vers.

Captivantă a fost și disertația susținută de prof.univ.dr. Nicolae Vasile despre Andrei Mureșanu (16 noiembrie 1816 – 12 octombrie 1863) – poetul emblematic care a rămas în memoria poporului român în principal ca fiind autorul versurilor actualului Imn național. Poezia „Deșteaptă-te, române!” (cu titlu inițial „Un răsunet”), apare pe 21 iunie 1848, în numărul 25 al revistei brașovene „Foaie pentru minte, inimă şi literatură”. Arealul geografic în care a trăit A. Mureșanu este Bistrița – Blaj –Brașov. Pe lângă activitatea didactică, traduceri în limbile germană, latină, maghiară şi română, a colaborat cu dăruire la revistele „Gazeta Transilvaniei” şi „Foaie pentru minte, inimă şi literatură”, redactate de George Bariţiu.

Sub coordonarea cunoscutelor Rodica Subțirelu și Mariana Anghel, Teatrul NostruM ’25 a prezentat pe scenă momente teatrale captivante, cântece și poezie. Talentata și îndrăgita actriță Doina Ghițescu a oferit un recital de înaltă ținută artistică. Expresivitatea, sensibilitatea și aplombul manifestat de actorii Mariana Anghel, Daniel Neguț, Daniela Bădescu și Marilena Caraghiaur au fost răsplătite prin îndelungi aplauze. Momentele lirico-poetice oferite de Iulia Harabagiu și Ana Maria Cercel au fost urmate de Imnul național, în interpretarea lui Cristian Zaharia, cântat împreună cu cei prezenți. Ne-au bucurat atât piesele pline de sensibilitate muzicală ale îndrăgitei Corina Vlad Diaconescu, cât și cele interpretate de Cătălin Pană, acompaniat de chitara sa.

Evenimentul a fost moderat cu profesionalism și dăruire de către președintele Filialei „Cronica Timpului”, prof. univ. dr. Nicolae Vasile. Grație implicării sale, fiecare ediție a acestor seri culturale este o veritabilă celebrare a valorilor românești, un prilej binevenit de a ne reconecta cu moștenirea noastră artistică.

Tanța TĂNĂSESCU

Expoziție eveniment la Muzeul Național de Istorie a României

Din istoria loteriei românești

În prezența unui public avid de cunoașterea istoricului loteriei românești, vernisajul expoziției „Lumea loteriei românești: de la afacere la binefacere (1837-1989)” a avut loc la Muzeul Național de Istorie a României (MNIR) din București, în 6 noiembrie 2025.

Puține sunt muzeele românești care să dețină obiecte de patrimoniu cu privire la istoricul loteriei, iar acesta este un motiv în plus să vizităm această expoziție ce ne aduce în atenție bunuri documentare de mare valoare pentru viața socială, economică și culturală a perioadei pe care o acoperă, mulțumită implicării profesioniste a curatorilor Cristina Păiușan și Daniel-Cosmin Obreja. Fiecare exponat spune o poveste despre generozitate, solidaritate și speranță – valori care, dincolo de jocul norocului, au stat la temelia dezvoltării societății românești moderne.

Mai întâi, câteva detalii de ordin istoric general. În perioada Imperiului Roman apar primele loterii de pe continentul nostru, cunoscute mai degrabă ca jocuri de divertisment în cadrul petrecerilor. Astfel, fiecare oaspete primea un bilet, ca de tombolă, iar premiile constau în cadouri surpriză, mai ales în perioada Saturnaliilor. Loteria organizată de Împăratul roman August Caesar este considerată prima de acest fel, amatorii cumpărând biletele puse în vânzare. Edilii Romei foloseau banii obținuți pentru reparații și construcții în cetatea eternă.

Revenind în Evul Mediu, istoricii consemnează cea mai veche loterie publică, în orașul olandez Sluis, în 1434. Anumite orașe din Flandra organizau de asemenea loterii publice, care aveau ca scop principal procurarea de fonduri pentru repararea fortificațiilor acestor localități, dar și pentru a-i ajuta pe cei săraci. Documentele vremii vorbesc de faptul că la 9 mai 1445 se adunau fonduri pentru a construi ziduri și fortificații pentru orașe cu ajutorul unei loterii de 4.304 tichete și premii de 1.737 florini.

Ulterior, în sec. al XVII-lea, în Olanda se obișnuia să se organizeze loterii pentru a colecta bani pentru săraci. Biletele costau 4 guldeni, iar premiile constau în tablouri, multe create de pictori azi considerați celebri. La olandezi, finanțiștii de acolo au considerat că participarea cetățenilor la aceste loterii reprezenta o formă benevolă de a lua taxe de la locuitori, dar cointeresându-i fie sub forma de premii, fie realizând obiective civile sau militare din aceste fonduri. Cu alte cuvinte, în afară de adunarea de bani pentru săraci, loteria era folosită pentru a construi diguri și a apăra orașele, dar și pentru a-i elibera din sclavie pe marinarii căzuți prizonieri în țările arabe.

Dar să revenim la expoziția deschisă în aceste zile la București. Vizitatorii pot admira primele bilete de loterie cunoscute în Țările Române – cel mai vechi datând din 1837, tipărit cu alfabet chirilic în Craiova – alături de bilete rare, emise pentru cauze culturale și sociale, precum cele pentru Loteria pentru încurajarea artelor, din 1894 (autorizată de Guvern, cu 10.000 bilete emise, a 1 leu bucata); Loteria organizată în folosul reclădirii bisericii Sf. Spiridon Spirea Veche din București, din anul 1916; Loteria pentru ajutorarea orfanilor de război și încurajarea Artei, din 1929 (organizată de pictorul I.D. Cărășanu, cu 100 câștiguri tablouri pictate și încadrate, prețul biletului fiind de 20 lei).

Putem afirma că, inițial, în spațiul românesc loteriile au avut ca scop vânzarea de bunuri, ca mai apoi să se ajungă la organizare de loterii în scopuri caritabile, pentru strângere de fonduri care îmbinau divertismentul de la baluri și petreceri cu câștiguri materiale. În orașe

se organizau tombole de bal iar în târguri tombole de bâlci.

Spațiul expozițional găzduiește și o secțiune a loteriilor străine care au circulat pe teritoriu românesc, cu bilete la loteriile austriece și maghiare organizate pe teritoriul Transilvaniei, Bucovinei și a Regatului Român, de la sfârșit de sec.XIX și până în perioada interbelică.

Pentru a reglementa activitatea tuturor loteriilor, în 1882 a fost adoptată *Legea asupra loteriilor*, cu publicare în Monitorul Oficial, la 20 ian/1feb 1883. Această lege stipula că este oprită organizarea de loterii pe teritoriul țării noastre fără autorizație guvernamentală și fără scop caritabil.

În spațiul românesc, loteriile de caritate apar la mijloc de sec. XIX, când doamnele din înalta societate adoptă ideea de caritate prin loterie. Una dintre primele loterii caritabile a fost organizată în anul 1863 și patronată de către Doamna Elena Cuza, pentru construirea unui azil, „Azilul *Elena Doamna* pentru copii găsiți". Câțiva ani mai târziu s-au organizat loterii pentru ajutorarea Azilului, două bilete din cadrul acestor loterii fiind prezente în expoziția curentă. Este de menționat că și Regina Elisabeta și apoi Regina Maria au patronat asociații caritabile care construiau spitale, școli, orfelinate, azile și sanatorii, iar fondurile erau adunate cu ajutorul unor loterii.

De-a lungul timpului au funcționat asociații și fundații caritabile care au organizat sute de loterii – unele erau loterii profesionale, precum cele de avocați, scriitori, ofițeri, soldați, veterani, funcționari, actori, jurnaliști, studenți, altele pentru construire de edificii publice, spitale publice, sau pentru ajutorarea bolnavilor, copiilor orfani, șomerilor, văduvelor, veteranilor de război, sinistraților, ș.a.

La sfârșit de sec.XIX, multe edificii publice au fost construite integral sau doar finalizate cu ajutorul loteriilor. Printre edificiile publice realizate prin acțiuni caritabile și loterii profesionale se numără și Ateneul Român. Cu ajutorul unei tombole organizate și susținute de reprezentanți de seama ai societății, pentru care au fost tipărite 500.000 bilete de tombolă, Ateneul Român a fost construit prin strângere de fonduri sub sloganul „Dați un leu pentru Ateneu!". Inaugurat în 1888, a fost restaurat ulterior tot cu bani provenind din loterie.

Sindicatul Presei Române din Ardeal organizează în 1924 o loterie pentru construirea unui Cămin al Presei în Cluj pentru ajutorarea jurnaliștilor, anunțul fiind publicat în ziarele locale.

Urmare a inundațiilor dezastruoase din sudul țării, petrecute în 1926, au fost organizate mai multe loterii ale sinistraților, în perioada 1927-1930, popularizate de întreaga presă din România și având ca scop „ajutorarea sinistraților și înființarea Corpului de Pompieri în întreaga țară, pentru apărarea avuției naționale".

Cabana „Babele" de pe Muntele Caraiman a fost construită cu ajutorul loteriei ținute în 1931 de Asociația Drumeților din Munții Iubiți ai României, care consta în vânzarea a 500.000 de bilete a câte 2 lei, cu un câștig de 100.000 lei. Societatea Avionul Prahovei Ploiești a contribuit la dezvoltarea aviației independente în România prin organizarea unei loterii la 1 august 1930, „loteria pentru aviație". Aceasta avea ca scop construirea unui avion iar câștigul era un automobil cupeu.

Perioada interbelică aduce o înmulțire și diversificare a loteriilor caritabile. Au avut loc și loterii de alfabetizare, de facilitare a accesului copiilor la învățământ, de construire de biblioteci publice. Rolul loteriei era înțeles de clasa mijlocie și publicul era dispus să cumpere bilete.

Iată un scurt excurs istoric în evoluția loteriei din țara noastră în secolul al XX-lea. În 1906, Regele Carol I a promulgat Legea Loteriei de Stat, la inițiativa medicului Thoma Ionescu (fratele politicianului Tache Ionescu), iar în anul 1931 este votată Legea pentru înființarea și organizarea Loteriei de Stat pe clase, prin care veniturile Loteriei erau destinate Fondului General Sanitar de Ocrotire. Loteria de Stat avea drept scop înființarea și sprijinirea spitalelor rurale, a ospiciilor, sanatoriilor și băilor publice.

Câțiva ani mai târziu, în 1934, apare în țara noastră Regia Loteriei de Stat, din statutul căreia aflăm că scopul său era acela de a organiza jocuri de loterie, în colaborare cu instituțiile culturale.

După război, în anul 1950 sunt lansate emisiuni de Lozuri în plic, sistem deja cunoscut în România încă din anii 1920-1930, sub denumirea de Loteria I.O.V.R. Dacă inițial premiile erau de valoare mai mică, ulterior au crescut, putând reprezenta chiar un frigider, o mașină, un apartament...

Prezentată anterior la Alexandria și Buzău, expoziția, cofinanțată de Administrația Fondului Cultural Național, a putut fi vizitată la Muzeul Național de Istorie a României din București, Calea Victoriei 12, până la 7 decembrie 2025.

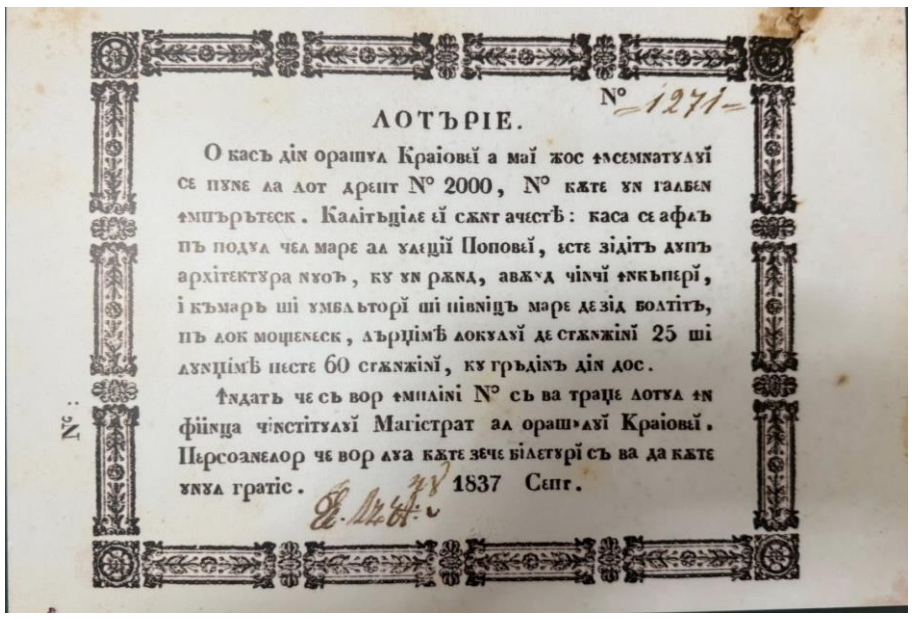

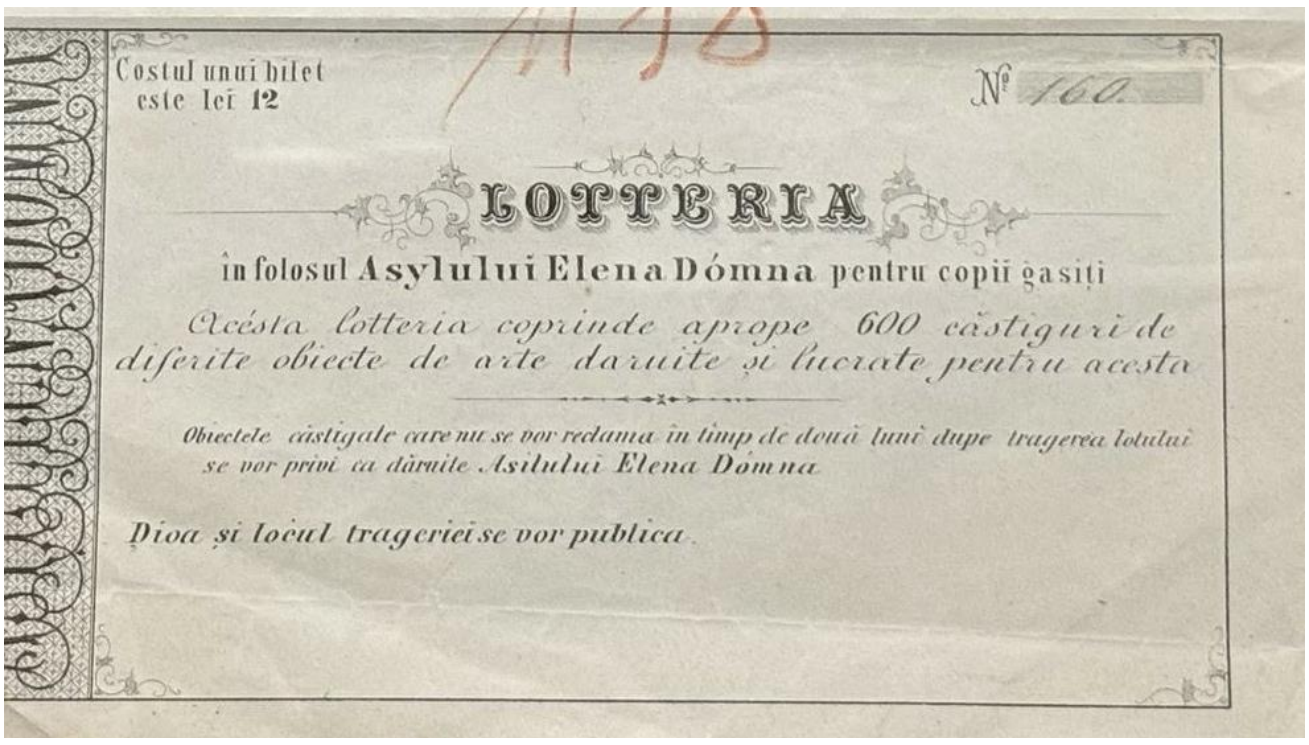
Costul unui bilet este lei 12

№ 160.

LOTTERIA

în folosul Asylului Elena Dómna pentru copii găsiți

Acésta lotteria coprinde aprope 600 câștiguri de diferite obiecte de arte daruite și lucrate pentru acesta

Obiectele câștigate care nu se vor reclama în timp de două luni dupe tragerea lotului se vor privi ca dăruite Asilului Elena Dómna

Dioa și locul tragerei se vor publica.

SUB INALTUL PATRONAGIU

al

AA. LL. RR. PRINCIPELE FERDINAND ȘI PRINCIPESA MARIA

MARE BAL

DAT IN SALA TEATRULUI NAȚIONAL

pentru acoperirea cheltuelelor

EXPOSIȚIUNEI 1894-1895 A COOPERATORILOR DIN ȚÉRRĂ

BILET DE INTRARE No. 649

PENTRU O PERSOANĂ 6 LEI.

Cuponul dă drept la un bilet al loteriei Expositiunei fără plată.

Președinte, Casier

Ținuta de gală. Dómnele sunt rugate a veni în costum național.

Tipografia G. A. Lazareanu, Episcopiei 3.

Contra-Marca

No. 649

BALUL

din

24 Martie 189

în

Sala Teatrului Național.

Prof.univ.dr. Ioan N. ROȘCA

Florentin Popescu – Convorbiri cu personalități culturale

În cartea sa *Invitații mei la Cafeneaua literară TeleMoldova Plus*, vol. I (Editura Ravex Coms, 2025), Florentin Popescu, cunoscut poet, prozator, critic și istoric literar, publicist, redactor șef al revistei „Bucureștiul literar și artistic", a adunat o parte din discuțiile avute în ultimii doi ani, ca moderator, cu personalități din variate domenii ale culturii, la emisiunea și postul tv. menționate în titlul lucrării. În conversațiile prezentate acum pe suport de hârtie a avut unsprezece invitați din sfera creației literare, fie în calitate de scriitori, dar care au și alte preocupări culturale, fie de editori dedicați publicării și promovării cărților și revistelor, dar care, la rândul lor, sunt rafinați receptori culturali sau și creatori. De aceea, parcurgând convorbirile avute de autor, aflăm noutăți interesante despre viața și opera participanților la dialog, dar și despre domeniile lor de activitate. Iată de ce autorul a socotit foarte bine să nu lase edițiile emisiunii să se piardă-n eter, mai ales că, după cum precizează, invitații săi „au în spate o bibliografie și o activitate nu doar bogate și frumoase, ci și pilduitoare pentru generațiile mai tinere, din păcate cam lipsite de exemple și de repere care să le ajute întru îndeplinirea destinelor proprii" (p. 7). „Reperele" sunt, în ordinea prezentării, Firiță Carp, Valeriu Matei, Theodor Damian, Valentin Așder, Nicolae Grigore Mărășanu, Nicolae Vasile, Stan V. Cristea, George Corbu, Ștefan Mitroi, Raluca Tudor, Antoaneta Rădoi. Mă voi referi succint la ideile cele mai semnificative ale invitaților sau și ale moderatorului, în amintita ordine existentă în carte.

În primul dialog, invitatul Firiță Carp – scriitor, publicist, editor, își asumă el însuși rolul de moderator pentru că discuția gravitează în jurul scriitorului Vasile Voiculescu cu prilejul Festivulului care îi poartă numele, organizat la Buzău și la Pârscov, la 140 de ani de la nașterea medicului-scriitor, la care Florentin Popescu participase și obținuse *Marele premiu pentru carte*. Este vorba de lucrarea sa *Viața și opera lui Vasile Voiculescu* (Editura Academiei Române, 2024), despre care autorul afirmă: „Nu sunt un orgolios, dar vreau să vă spun că cel puțin pentru cartea asta pretind că am valorificat tot ce se putea valorifica din documentele existente până acum" (p. 15). Și este firesc să fie așa, pentru că tot de la Florentin Popescu, renumit voiculescolog, mai aflăm că a publicat una dintre primele cărți despre Voiculescu la centenarul acestuia din 1984, că, dintre alți cercetători, Alexandru Oproescu de la Buzău „a scos 4 volume de articole și documente Vasile Voiculescu, găsite prin arhive, găsite pe la familia scriitorului, găsite în diverse alte locuri", iar Victor Crăciun a publicat în 1984 la Cartea Românească un volum, *Gânduri albe*, cu texte ale scriitorului, majoritatea inedite, și cu un studiu introductiv de Șerban Cioculescu. Dialogul cuprinde și alte informații interesante despre medicul și scriitorul aflat în discuție și despre valorificarea lui actuală, deși în ultimii ani n-a mai fost reeditat din cauza unor probleme legate de drepturi de autor.

Discuția cu academicianul Valeriu Matei, Director General al Editurii Academiei Române, reprezentant atât al Basarabiei, cât și al României, este axată pe rolul pe care l-au avut scriitorii din Moldova de dincolo de Prut în mișcarea de eliberare și suveranitate a Moldovei, mișcare de înnoire trăită de invitat, ca participant activ. El istorisește că mișcarea democratică a început la Congresul scriitorilor din mai 1986, când patru scriitori, nemembri ai Partidului Comunist, și anume Serafim Saka, Leonida Lari, Mihai Cimpoi și Valeriu Matei, cărora li s-au alăturat apoi tot mai mulți colegi, au cerut un nou congres, care să schimbe conducerea comunistă a scriitorilor, ceea ce s-a și întâmplat la 20 mai 1987. Acțiunea scriitorilor a urmărit și drepturi naționale – legiferarea limbii române, revenirea la alfabetul latin, introducerea în învățământ a istoriei naționale nefalsificate – și a fost susținută și de manifestări stradale la Chișinău și în alte orașe, cum au fost cele din 12 martie 1989 cu peste 10.000 de participanți și din 7 și 10 noiembrie 1989, când manifestanții de la Chișinău au stăvilit parada militară oficială preconizată, ocupând piața centrală, iar membrii CC al PCM s-au salvat de furia mulțimii prin fugă. Valeriu Matei face o precizare importantă privitoare la *Declarația de Suveranitate a Republicii Moldova* adoptată la 23 iunie 1990: „Sunt principalul autor al textului *Declarației de Independență* față de Imperiul Sovietic. Și păstrez toate variantele, vreo șapte, prin care a trecut textul. Era și varianta de Reunire cu Țara. Dar în contextul politic din 1991 acest deziderat nu se putea realiza." (p. 41). Florentin Popescu nu neglijează nici activitatea de istoric a lui Valeriu Matei, nici pe aceea de specialist în opera lui Nicolae Milescu-Spătaru, a cărui capodoperă ar fi nu *Istoria Chinei*, care e în mare parte o traducere, ci *Istoria Siberiei*, și nici, desigur, creația poetică, încununată cu importante premii literare.

Cu Theodor Damian, teolog-preot, poet, eseist, reporter, stabilit de mai mulți ani în SUA, discuția nu putea să nu se refere la revista „Lumină lină/ Gracious Light" și la cenaclul „Mihai Eminescu", înființate și conduse de acesta de 30 de ani la New York, ca și la relația dintre religie și poezie, date fiind principalele activități ale scriitorului invitat. Despre revistă, Florentin Popescu pune accent pe ecoul acesteia nu numai în America și în țară, ci și în alte părți ale lumii în care revista este difuzată online, dar și în forma sa tipărită, iar Theodor Damian subliniază rolul revistei de punte culturală între românii din țară și cei din diaspora. Despre creația sa poetică, Theodor Damian menționează că temele sale dominante din ultimii ani au fost pustia, ideea de peșteră și viața cuvioasei Maria Egipteanca, „cea care și-a cheltuit 40 și ceva de ani din viața ei în pustie, în stare de pocăință" (p. 57), precizând și faptul că „retragerea în pustie este o retragere în peșteră" și că acestea au fost preferate de călugării noștri din veacuri, „fiind cele două locuri principale alese de ei pentru contemplație" (p. 59). Totodată, relevă și faptul că ambele teme au, pe lângă înțelesul de loc de retragere și reculegere, și un al doilea sens: pustia – de ținut al lipsurilor și pericolelor existențiale, iar peștera – pe cel al cunoașterii iluzorii și al nevoii de transcendere, cu trimitere la mitul platonician al prizonierilor ținuți într-o grotă, în care văd doar umbrele lucrurilor din afară. Evident, este o tematică etico-religioasă, dar realizarea acesteia este poetică. Moderatorul, care a realizat și o carte de *Convorbiri cu Theodor Damian*, este interesat și de modul în care oamenii pot concilia starea minunată de evlavie și comunicare divină cu revenirea la tentațiile vieții obișnuite, nu lipsite și de fapte mai puțin plăcute, iar răspunsul este acela al exercițiului îndelungat, al luptei, al efortului întru desăvârșire, de care oamenii au nevoie în realizarea oricăror idealuri.

O altă temă intervine în dialogul cu remarcabilul om de carte Valentin Ajder, fondator și director al renumitei edituri Eikon: aceea a dificultății unei/unor cafenele pentru literați și a unei/unor edituri reziliente în condițiile de azi, nu prea prielnice culturii. Inexistența unei cafenele cum a fost Capșa în perioada interbelică, unde un veleitar nu rezista atmosferei spirituale a celebrului lăcaș, este explicată de moderator prin prețurile actuale prohibitive ale localului de altădată și prin însingurarea scriitorilor de azi, iar de către invitat și prin inflația de scriitori care toți cred că sunt cei mai importanți și care nici nu pot fi ierarhizați valoric prin cronici de întâmpinare, cu totul insuficiente la un număr de 15-20 de mii de titluri pe lună. Cât privește dificultatea, dar și reușita unei edituri de a rezista, în cazul

dat Eikon, răspunsul îl găsim în cărțile prezentate de editor. Ca director de editură, Valentin Ajder, licențiat în filosofie, n-a marșat, până acum, pe publicarea unor cărți futile, dar vandabile, care aduc profit, ci a dat la tipăritură noutăți de valoare, din variate domenii ale culturii, care, aș zice, nu pot fi cuprinse decât dintr-o perspectivă filosofică. Spre exemplificare, menționez mai mult domeniile decât autorii: teologie (mai multe cărți, între care și *Omilii* de Origen), estetică și teologie (o antologie tradusă de Al. Cistelecan), istorie, istoria cafenelelor din București (autor Florentin Popescu), despre teatru, memorialistică (de maestrul Ion Piso, student al lui Blaga și D.D. Roșca), poezie (regretatul Dorin Liviu Zaharia), proză (Andrei Vernescu), literatură S.F., eseistică (Constantin Perța), o carte despre fenomenul pedofiliei (*Soție la nouă ani*), filosofie (Marin Bălan: *Cum să faci filosofie cu copiii*).

Alt invitat, Nicolae Grigore Mărășanu, poet, eseist, publicist, memorialist, originar din Brăila și evocator literar al spațiului brăilean în cartea sa *Deltaicul, spațiul dublei răsfrângeri* (Editura Academiei, 2023), este solicitat de amfitrion să se refere la specificul acestui spațiu, comparativ cu lucrarea altui brăilean, filosoful Vasile Băncilă, care a scris *Spațiul Bărăganului*, ca o completare la renumita carte a lui Lucian Blaga *Spațiul mioritic*. Aflăm de la poetul Mărășanu că prin spațiul deltaic a avut în vedere Balta Brăilei, similară, înainte de a fi desecată, cu Delta Dunării și că amprenta acestei teritorialități se regăsește și în viitoarea sa antologie de poeme numită *Poemele Dunării* sau *Călătorie în memoria Leviathan*, pecete remarcată de mai mulți critici literari, inclusiv de Florentin Popescu, care l-a și numit pe poet Leviathanul Dunării. Sunt interesante pentru istoria literaturii și amintirile celor doi convorbitori despre alt mare brăilean, Fănuș Neagu.

Prin întâlnirea cu prof. univ.dr. Nicolae Vasile, om de știință (cu peste 30 de brevete de invenție și inovație), publicist, trecem din sfera poeziei în domeniul revuisticii și în acela al realizării unor enciclopedii literare. Director al revistei *Cronica timpului*, scoasă sub egida UZPR, Nicolae Vasile precizează că amintita revistă și *Serata Eminescu*, care se ține lunar, în colaborare cu alte instituții de cultură, au fost inițiate de regretatul Președinte al UZPR, Doru Dinu Glăvan, cu intenția de a urmări atent și de a evoca activitatea lui Eminescu jurnalistul. În context, Nicolae Vasile apreciază că „Eminescu este și cel mai mare jurnalist al României, nu numai cel mai mare poet și prozator” (p. 122-123). Despre enciclopedii, mai exact despre criteriile acestora, se discută plecând de la *Enciclopedia Scriitori din Generația 2000* (trei volume în format A4, a câte 500-700 pagini), realizată de Nicolae Vasile, care menționează că aceasta cuprinde 400 de profiluri de scriitori, dintre care el însuși a realizat o treime, după ce a citit vreo 500 de cărți în 3 ani. Pentru istoricul enciclopediei și nu numai, de reținut ce înseamnă voința și putința faptelor de cultură ale unui grup de oameni din Asociația Generală a Inginerilor din România: „s-a plecat de la 5-6 inși adunați în 2013 așa, la o cafea, cu o ocazie festivă pe acolo, prin zona AGIR-ului și s-a ajuns la cenaclu, revistă, librărie, enciclopediile astea.” (p. 115).

Alt domeniu abordat, cu alt interlocutor, Stan V. Cristea, poet, publicist, monograf, bibliogaf, a fost acela al dicționarelor cu personalitățile sau scriitorii dintr-un anumit județ și al monografiilor destinate acestora. Stan V. Cristea, care a debutat ca poet, în volum, în 1987, a publicat ulterior o *Monografie a județului Teleorman*, cu un *Dicționar de personalități din domeniile cultură, știință și artă* (1996), cu 1183 de nume și un *Dicționar de scriitori și publiciști din Teleorman* (2005), cu 835 de personalități, a scos revista „Meandre” (1998-2010), a continuat ca publicist la revista „Caligraf”, unde din 2018 este secretar general de redacție, a investigat peroada formării intelectuale a lui Marin Preda de până în 1948, scoțând volumul *Anii formării intelectuale*, a publicat *Repere bibliografice Constantin Noica* (2009 și 2011), de 704 p., dintre care 400 de text și restul de trimiteri bibliografice, o carte despre Eminescu ajunsă la a cincea ediție, intenționează o bibliografie Gala Galaction și organizează de ani de zile festivalurile Zaharia Stancu și Marin Preda. Pentru „acribia, meticulozitatea și seriozitatea” cercetărilor sale, apreciate ca atare de Florentin Popescu, menționez ce a presupus documentarea la *Anii formării* lui Marin Preda: pe lângă fructificarea informațiilor autobiografice din cărțile scriitorului, și contact cu colegii acestuia, de la care a folosit confesiunile lor, și faptul că d-l Cristea a dat „ la iveală toate documentele școlare care se găsesc actualmente în arhivă” la Siliștea Gumești, la Abrud, la Miercurea Ciuc, la Arhivele Naționale ale Bucureștiului, și faptul că a primit de la o nepoată a lui Marin Preda documentele militare ale acestuia, precum și încercarea de a identifica în București locuințele prin care a trecut scriitorul...

Alt invitat de marcă, George Corbu, poet, prozator, epigramist, publicist, solicitat să puncteze „câteva date” ale biografiei sale profesionale, își împletește rememorarea propriei activități cu întâmplări despre alți confrați, sau oameni de cultură, sau politicieni, de vreme ce, la 17 ani, în 1957, în urma absolvirii unei școli tehnice de steno-dactilografie, era stenograf la Consiliul de Miniștri, iar pe urmă transferat în Ministerul Învățământului, unde s-a ocupat de bibliotecile din învățământ și de unde s-a pensionat în 2003. A absolvit Facultatea de Drept din București și a urmat doctoratul în drept, ajungând să-și elaboreze și teza de doctorat, pe care a refuzat s-o mai susțină, dar a publicat-o în rezumat. Despre activitatea sa literară: a debutat în 1995 cu un volum de rondeluri și sonete intitulat *Sunet de lumină*, prefațat de Eugen Simion, și un volum de epigrame, numit *Carbigrame*. În prezent, urmează să publice al patrulea volum de epigrame, fiind, din 1995, și Președintele Uniunii Epigramiștilor din România, înființată în 1990. De interes sunt și cunoștințele sale despre miniștrii învățământului, începând cu Ilie Murgulescu (pe care îl consideră „al doilea Spiru Haret”) și continuând cu cei de dinainte și cei de după 1989, sau cele despre Eugen Simion (cum a ajuns lector la Sorbona), despre Nichita Stănescu (privind lipsa examenului său de licență) sau despre Adrian Păunescu (cu care a avut „o relație formidabil de bună” și a colaborat cu el în 2002 la elaborarea Legii Bibliotecilor, care apărea la 60 de ani după legea lui Iorga).

În dialogul cu ultimul creator prezent în carte, Ștefan Mitroi, caracterizat de Florentin Popescu ca „poet, prozator, publicist, eseist și...un mare prieten al meu”, cei doi prieteni deapănă amintiri despre alți colegi și doar în final invitatul amintește de cel mai recent roman al său, *Ziua înmormântării lui Gheorghe* și, fiind rugat, citește și o frumoasă poezie proprie. În schimb, aflăm alte noutăți, precum: apropierea literară dintre jud. Botoșani și jud. Teleorman, faptul că mai mulți scriitori români au fost propuși și împiedicați de rivalități să obțină premiul Nobel (Sorescu, Blaga, Arghezi, Stănescu, Cioran, George Astaloș), generozitatea lui Nicolae Dabija, calitatea lui Zaharia Stancu de cel mai bun administrator al Uniunii Scriitorilor din România, opoziția acestuia la preconizata introducere a realismului socialist, faptul că numele lui real era, ca și al invitatului, Mitroi.

Ultimele două dialoguri din carte sunt cele avute cu două doamne: Raluca Tudor, editor, și, respectiv, Antoaneta Rădoi, scriitor, publicist, editor.

Doamna Raluca Tudor, de profesie inginer chimist, a lucrat 27 de ani în producția de cosmetice Miraj, unde s-a ocupat de design, venind în contact cu artiși plastici și cu tipografiile, apoi doi ani și jumătate a fost șefă de creație la Hofigal. Editura a primit-o în urmă cu 15 ani de la o prietenă, schimbându-i numel în Ravex Coms (Ravex de la Raluca Wais și Coms fără o anume semnificație). Tipărește cărți de literatură și nu numai, unele încununate cu premii, precum și mai multe reviste literare, între care „Bucureștiul literar și artistic.” Editura și tipografia ființează în subsolul unui bloc din Calea Griviței, unde se întâlnesc mulți colaboratori ai „Bucureștiului literar și artistic” într-un cenaclu aparte, numit de Florentin Popescu *Catacomba*, căruia i s-au dedicat deja trei cărți datorate lui Nicolae Dan Fruntelată, Ion Haineș și Florentin Popescu. Raluca Tudor a vizitat multe țări, a ajuns și în China, unde a fost invitată ca editor, și este îndemnată să-și publice impresiile de călătorie.

Doamna Antoaneta Rădoi, de profesie artist plastic, după un

Atelier de haine și bijuterii *hand made*, desființat după o perioadă de aproape doi ani de paralizie și convalescență (2004-2006), în urma căreia și-a revenit miraculos, a început activitatea literar-jurnalistică prin a înființa, în 2012, împreună cu un coleg, Florin Ionescu Adams, postul Spirit Tv. online, unde moderau o emisiune cu interviuri, cu filmări pe teren la diferite lansări de carte sau alte manifestări culturale, dar postul n-a rezistat mult timp. A continuat să filmeze, să ia interviuri și să scrie profiluri despre autori și cronici de întâmpinare la cărțile lor. Cu profilurile a colaborat la cele trei volume Enciclopedia Scriitori din Generația 2000, coordonată de Nicolae Vasile, iar cronicile le-a publicat și le postează în continuare pe un site al său, Cafeneaua interviurilor, unde publicitează cărțile respective, sau și în revista pe care o va fonda în 2017, „Convorbiri literar-artistice", care apare o dată la două luni. A scris peste 500 de cronici din care vor rezulta vreo cinci volume. Preocupată mereu de literatură, în 2014 a publicat prima sa carte, Părintele Ilie Lăcătușu – grabnic ajutătorul, o carte bine apreciată de criticul Aureliu Goci, apoi o alta despre părintele Nicodim Bujor de la Cernica și încă una, nelansată, despre un alt părinte, de la Siliștea Snagovului. Glisând către literatura laică, a publicat mai multe cărți, între care un roman despre viața unei tinere, De la Nuntă la Iad și drumul spre Lumină (2017) și antologia cu peste 50 de autori Noi am sărbătorit Centenarul Unirii, 2018 (2018). În prezent, activitatea sa de suflet este dedicată continuării revistei.

Florentin Popescu are intuiția aprecierii și talentul prezentării interlocutorilor săi nu numai ca oameni de cultură, ci și ca oameni. De aceea, portretizările făcute invitaților cuprind, pe lângă preocupări și realizări, și ceva din spiritul acestora și se citesc cu plăcere și cu sporit interes. Cât privește calitatea sa de moderator-iscoditor, așa cum rezultă, cred, și din succinta trecere în revistă a dialogurilor cuprinse în volum, el reușește să scoată în evidență una sau câteva din temele caracterizante ale activității fiecărui invitat și, implicit, ale unui întreg domeniu de activitate. De aceea, consider că, prin dezbaterile pe care le realizează la emisiunea Cafeneaua literară de la Tele Moldova Plus, Florentin Popescu aduce o contribuție notabilă la istoria literaturii și culturii române contemporane.

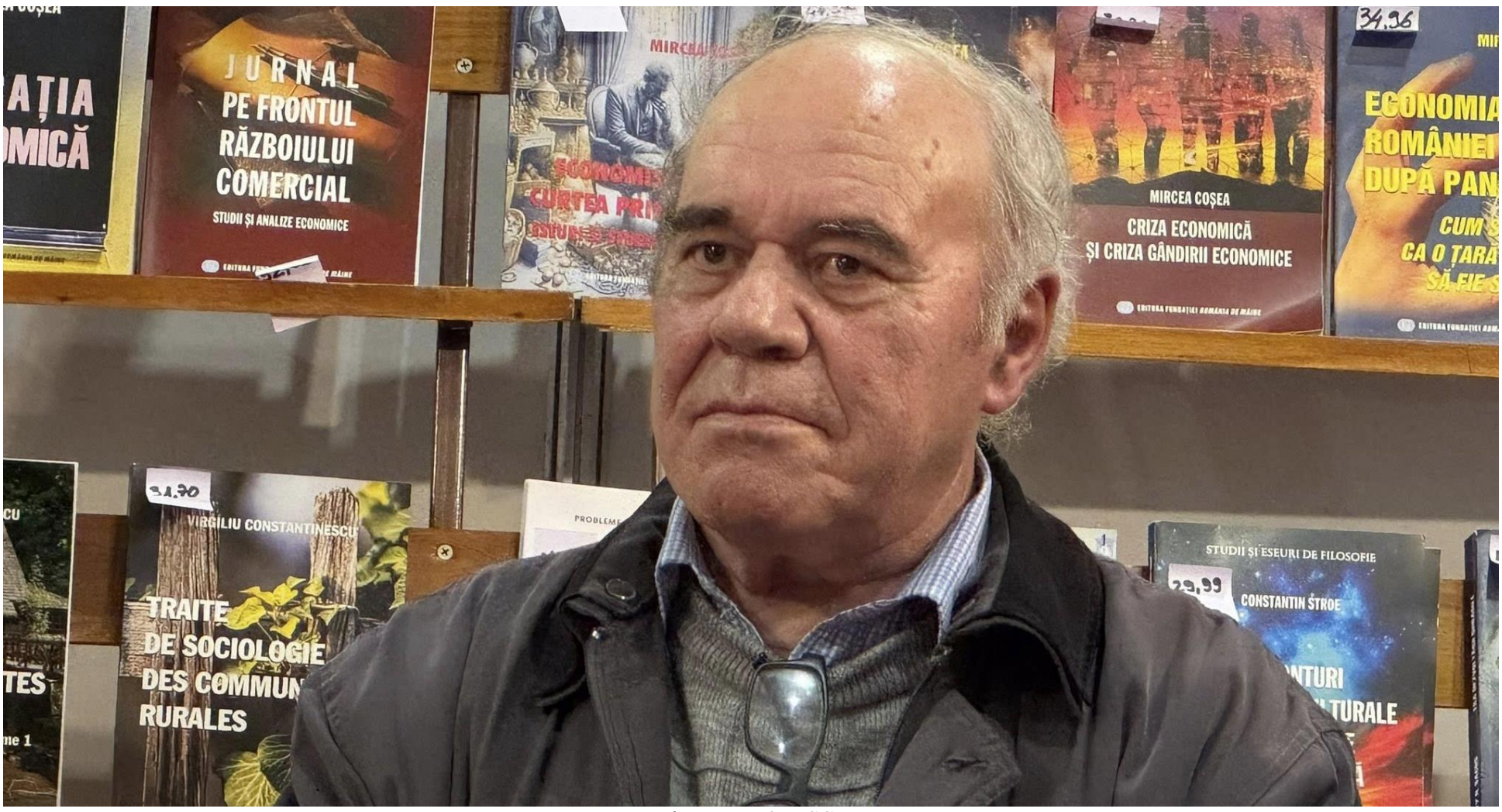

Florentin POPESCU

Nicolae TĂNĂSESCU

Migrația internațională impactează viitorului demografic al României

Acad. Ioan DUMITRACHE, Secretarul General al Academiei Române

Academia Română a găzduit marți, 25 noiembrie 2025, conferința „*Migrația internațională și viitorul demografic al României. De la diagnostic la politici eficiente*”. Evenimentul s-a desfășurat în Aula Academiei Române, cu participarea unor reputați experți de la institute și centre de cercetare, specializați în domeniile economiei și demografiei. Organizatori au fost: Secția de științe economice, juridice și sociologice a Academiei Române și Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C.Kirițescu”, în parteneriat cu Institutul de Prognoză Economică, Centrul de Cercetări Demografice și Institutul de Cercetare a Calității Vieții.

Între subiectele prezentate amintim: schimbările în migrația internațională a României, factorii determinanți ai aspirațiilor de migrație, impactul economic al migrației, influența fenomenelor demografice naturale și migratorii în modelarea echilibrelor demo-economice, politicile publice demografice și rolul societății civile în România.

Cuvântul de deschidere l-a avut Academician Ioan Dumitrache, Secretar General al Academiei Române iar moderatorul conferinței a fost Prof. dr. Luminița Chivu, director Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C.Kirițescu” al Academiei Române. Printre vorbitorii care au prezentat subiectele enunțate mai sus privitoare la migrație se numără: Academician Lucian Liviu Albu, Institutul de Prognoză Economică; Prof. univ. dr. Tudorel Andrei, membru corespondent al Academiei Române, Institutul Național de Statistică; Lelia Ioniță, șef serviciu, Serviciul de Suport Strategic și Cooperare cu Mediul Asociativ, Secretariatul General al Guvernului; Dr. Alexandra Deliu, Institutul de Cercetare a Calității Vieții; Prof. univ. dr. Mihaela Simionescu, Institutul de Prognoză Economică; Dr. Oprea Mihaela Georgiana, Centrul de Cercetări Demografice, Institutul Național de Cercetări Economice

Migrația internațională și viitorul demografic al României este o temă de stringentă actualitate, ținând cont de evoluția acestor fenomene pentru dezvoltarea de viitor a țării noastre. Înainte de toate, trebuie să clarificăm terminologia folosită în acest articol: imigrație/emigrație.

Imigrația este procesul de a se muta într-o țară străină pentru a locui permanent, în timp ce *emigrația* este actul de a părăsi propria țară natală pentru a te stabili în altă parte. Deși sunt procese distincte, cele două concepte sunt strâns legate, reprezentând cele două fațete ale aceleiași mișcări de populație. Imigrația se referă la mișcarea populației din perspectiva țării de destinație, iar emigrația din perspectiva țării de origine.

Participanții la conferința menționată de la Academia Română au utilizat cu precădere termenul de *migrație*, care include atât *imigrația* cât și *emigrația*.

Conform definițiilor oferite de *Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică* (OECD), „*migranții sunt persoanele născute în străinătate, indiferent de naționalitate”*, iar „*populația străină a unei țări se referă la toate persoanele care au reședința obișnuită în acea țară, dar sunt cetățeni ai altei țări. Populația care are o altă țară de naștere decât cea a țării raportoare cuprinde toate persoanele care au reședința obișnuită în țara raportoare și locul de naștere în altă țară*”.

Diaspora este un termen larg folosit, dar care necesită desigur unele clarificări. Așadar, diaspora este comunitatea formată din totalitatea persoanelor care se afiliază la aceasta, în funcție de anumite criterii, însă principalul reper îl reprezintă legătura subiectivă pe care persoana o are sau o simte cu România. Acest grup poate să cuprindă persoane care sunt la a doua sau la a treia generație de emigranți, care nu au decât o asociere de suflet/înrădăcinare cu România. Acest fapt poate explica de ce există mari neînțelegeri legate de numărul persoanelor din *diaspora*, care este adesea cu mult mai mare decât datele oficiale prezentate prin indicatorul *stoc de emigranți*. De exemplu, un copil născut pe teritoriul Spaniei, dintr-un părinte român și un părinte străin, indiferent de cetățenia acestuia, este român. Dacă nașterea s-a produs în Spania, se impune înregistrarea acesteia în evidențele de stare civilă românești prin procedura transcrierii certificatului de naștere obținut de la autoritățile spaniole. În situația când face parte din familie de români care nu au cerut cetățenia spaniolă, se pune întrebarea dacă acel copil va fi recenzat, ca și părinții săi, la categoria *imigranți români* sau nu. Aceeași întrebare cu privire la un locuitor din Harghita-Covasna, de etnie maghiară, care a emigrat în Germania: face sau nu parte din *diaspora românească*? Termenul „*diaspora*”, deși este larg folosit în zilele noastre, este neclar definit în literatura de specialitate. Ca urmare, acest indicator nu este luat în vedere, adică nu este calculat, în datele statistice oficiale din România. De asemenea, el nu este reglementat de statistica oficială a Uniunii Europene.

Dreptul la liberă circulație în spațiul UE a declanșat o masivă emigrație a românilor, fenomen care a scăpat de sub control. În plus, Institutul Național de Statistică (INS) nu a fost pregătit să evalueze acest fenomen, neavând nici instrumentele, metodele și nici infrastructura necesară pentru contorizarea întregii emigrații după durată, țară de destinație și caracteristici demografice și sociale ale emigranților. Din păcate, datele publicate de INS provin din mai multe surse, care includ atât date colectate direct, cât și date preluate de la alte autorități. În ceea ce privește datele furnizate de țările de destinație, și acestea sunt uneori sub semnul întrebării, ținând cont că de multe ori nu oferă cea mai fidelă statistică, din varii motive, asupra cărora nu insistăm.

Putem afirma că migrația internațională are un impact negativ asupra viitorului demografic al României, cu contribuție semnificativă în îmbătrânirea populației, deoarece emigrația afectează în special populația tânără și activă, în țară rămânând o populație tot mai îmbătrânită, situație care pune presiune imensă pe sistemele sociale (copii rămași acasă cu rude, în lipsa părinților plecați la muncă în străinătate) și economice (pleacă forță de muncă calificată, tineri bine pregătiți).

Deși România este o țară de emigrație netă, în ultimii ani a devenit și o țară de tranzit sau de destinație pentru imigranți, mai ales din afara Uniunii Europene, fenomen care nu compensează pierderile generate de emigrație.

Migrația internațională modelează nefavorabil viitorul demografic al țării noastre, situație care necesită de urgență reducerea emigrației și gestionarea cu înțelepciune a imigrației. Ar trebui create condiții și oportunități pentru încurajarea revenirii în țară a românilor plecați, ar fi benefic să se adopte măsuri de susținere a familiilor și de încurajare și creștere a natalității care, în mod obișnuit, este favorizată într-un context economic și social stabil, lipsit de crize majore.

Toate analizele și studiile întreprinse de institute de profil indică o tendință de creștere a declinului demografic, de îmbătrânire a populației datorită emigrării populației cu vârstă de muncă. Tendința ridicată de emigrare contribuie la reducerea potențialului de dezvoltare economică. Înclinația accentuată de emigrare în rândul tinerilor reflectă o continuare a depopulării la nivel național.

Date statistice indică un declin demografic general, marcat de un spor natural negativ, în traducere - numărul de decese este mai mare decât cel al nașterilor.

Se estimează că emigranții români către alte state sunt în jur de 5 milioane, în timp ce populația rezidentă a României este de aproximativ 19 milioane, în scădere. Estimările ar putea să nu fie corecte deoarece mulți emigranți nu își schimbă oficial reședința sau adresa de domiciliu în registrele naționale. La nivel european, în ultimii ani populația totală a crescut deoarece numărul total de imigranți a fost mai mare decât cel de emigranți, politicile UE încurajând migrația legală în scopul soluționării deficitelor de forță de muncă și a gestiona bine fenomenul de îmbătrânire a populației.

Cu toate acestea, România are în prezent cea mai mare pondere a emigranților din UE, (aproape un sfert din populație). Este posibil ca fenomenul să fie mult mai amplu pentru că sunt cetățeni care își obțin cetățenia în țara de destinație, alții au parte de căsătorii mixte, este posibil să avem cifre inexacte din cauza metodologiilor variate prin care se colectează și se raportează datele statistice.

Fenomenul de emigrare este generat în primul rând de sărăcie, șomaj, lipsă de perspective, inegalități structurale, muncă plătită necorespunzător, diferențe salariale nejustificate, persecuții, lipsa de securitate, servicii publice de proastă calitate, lipsa de încredere în instituțiile statului. În timp ce imigrarea poate avea la bază oportunități economice superioare, salarii mai mari, perspective de loc de muncă și carieră, reîntregirea familiei, studii. Imigranții contribuie la economia țării gazdă cheltuind banii câștigați pe piața locală pentru traiul zilnic, bunuri și servicii locale și plătind acolo taxe. Imigrația poate compensa un deficit de forță de muncă dar poate afecta și structura populației pe vârstă și sexe.

În Europa imigrația a crescut după fiecare val de extindere în UE, aproape jumătate dintre emigranți îndreptându-se spre Italia, Spania și Germania datorită în special condițiilor bune de pe piața muncii din țările de destinație.

Politicile demografice din România ar trebui să includă programe de sprijin familial, programe pentru creșterea ratei natalității, servicii sociale pentru persoanele vârstnice.

În vederea atenuării impactului negativ al migrației externe este necesar, în primul rând, îmbunătățirea situației economice generale, investiții în servicii publice și infrastructură, creare de noi locuri de muncă, sprijinirea antreprenorialului.

Acad. Ioan DUMITRACHE, Secretar General al Academiei Române

Prof. dr. Luminița CHIVU, director Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C.Kirițescu” al Academiei Române

Prof. univ. dr. Tudorel ANDREI, membru corespondent al Academiei Române, Institutul Național de Statistică

Imagine din Aula Academiei Române

Un deceniu de excelență cu publicația UZPR „CRONICA TIMPULUI”

Marcăm în acest an un moment semnificativ: cea de-a zecea aniversare a publicației „Cronica Timpului”, un deceniu de inspirație și dialog cultural, de dedicare față de jurnalismul de calitate. Totul a început cu o idee și o echipă dinamică cu visuri mari, pentru a scrie împreună istoria clipei, într-o lume în continuă schimbare.

Primul număr al acestei reviste lunare, continuatoarea *Cronicii Fundațiilor,* a apărut la 15 ianuarie 2015, și încă ne amintim, cu bucurie, de impactul, aprecierea și susținerea manifestată de cititori pentru relevanța conținutului. La data apariției, publicația îl avea ca director general pe Doru Dinu Glăvan, fost președinte al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, redactor-șef Rodica Subțirelu. Din decembrie 2021 revista apare bilunar.

Publicație de cultură, atitudine și performanță aflată sub egida UZPR, „Cronica Timpului” (format A3, color, 24 de pagini), ajunsă la numerele 126-127 (noiembrie-decembrie 2025), este coordonată, începând cu luna noiembrie 2021, de către prof.univ.dr. Nicolae Vasile - director general. În perioada decembrie 2021 – august 2024, redactor-șef adjunct-executiv a fost av. George Vlaicu.

Echipa redacțională actuală a revistei „Cronica Timpului” are în componență pe: Nicolae Vasile - director; Rodica Subțirelu – redactor-șef onorific; Marian Dumitru – redactor-șef; Daniela Bădescu – redactor-șef adjunct-executiv; Teodora Marin – redactor-șef adjunct; Mihai Apolozan – art director; Maria Dohotaru – consilier editorial; Ioan Ganea-Christu – corectură; avocat Mariana Daniela Bădescu – consultanță juridică.

Privim cea mai recentă ediție și reținem principalele titluri din cuprinsul enunțat pe prima pagină: *Așa grăit-a Eminescu...* de prof.univ.dr. Nicolae Vasile, editor senior; *Românii și sentimentul unității / unicității etnice. Conștiința de neam* – de prof.honor.univ.dr. George Coandă; *Che bella voce! (V). În vâltoarea apelor* – de Santuzza Tălmăceanu Dinescu; *Soprana română Roxana Cetali, „A doua Maria Callas a lumii”* - de Georgiana Ștefănescu; *Când știința devine cultură...* – de prof.drd.ing. Constantin S. Simion; *Trofee mondiale la canotaj și haltere* – de Radu Levârdă; *Recunoașterea persoanei juridice străine* – de av. Mariana-Daniela Bădescu, editor senior; *Cover prezintă patru artiști români* – de Vergil Cojocaru-COVER, editor senior. Toate aceste subiecte, alături de multe altele pe care le descoperim cu încântare citind revista, sunt prezentate printr-o calitate grafică deosebită.

Această aniversare este despre colaboratorii, partenerii și echipa publicației care au pus suflet în fiecare articol, în fiecare pagină, în fiecare număr editorial. În zece ani s-au scris sute de articole, grație colaborării cu autori, experți și parteneri din diverse domenii, care au dat calitate și relevanță conținutului.

Alături de cititorii săi, membrii redacției „Cronica Timpului” privesc cu optimism și determinare spre viitor, dorindu-și să rămână o voce de impact a jurnalismului contemporan românesc, prin prezentarea de subiecte care să inspire și să țină comunitatea informată, prin promovarea culturii, atitudinii și performanței, așa cum este inscripționat pe antetul publicației.

Tanța Tănăsescu

Prof.univ.dr. Nicolae VASILE

av.George VlLAICU

Mari personalități

Expoziție bucureșteană cu portrete pictate de Theodor Aman

Muzeul „Theodor Aman” din București, strada C.A. Rosetti nr.8, organizează în perioada 8 octombrie 2025-30 aprilie 2026 expoziția „Mari personalități. Portrete din colecția Muzeului Theodor Aman”, valorificând astfel o parte din patrimoniul acestui muzeu prin prezentarea a cinci portrete realizate de pictorul Theodor Aman (1831-1891). Aceste picturi reprezintă personaje contemporane artistului și cunoscute publicului.

Personalitățile care constituie subiectul acestui eveniment sunt: Zoe Mavrocordat Brâncoveanu, Elena Cuza, Barbu Catargiu, Maria Davila și Ana Davila. Acestea au marcat societatea românească din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, evidențiindu-se și prin acțiuni filantropice. Avem ocazia să admirăm o dată în plus calitățile de mare portretist ale lui Aman care manifesta o deosebită atenție pentru detaliu, surprinzând în special psihologia personajelor pictate.

În expoziție este prezentat portretul Prințesei Zoe Mavrocordat Brâncoveanu (1805-1892), realizat de pictor în anul 1873. Celălalt portret, pictat în anul 1859, se află în patrimoniul Muzeului de Artă al României. Născută la Iași, Zoe este fiica lui Alexandru Mavrocordat și a Catincăi Balș. Este adoptată pe când avea 15 ani de mătușa sa, Safta Brâncoveanu, și de soțul acesteia, marele ban Grigore Brâncoveanu, ultimul descendent pe linie masculină din familia Brâncoveanu, deoarece aceștia, cu o avere impresionantă, nu aveau copii. În 1826 se căsătorește cu Gheorghe Bibescu, cu care a avut opt copii. În 1835, Safta Brâncoveanu scria: „am pus în lucrare zidirea unui Spital sub numele de Brâncovenesc, pe locurile ce am cumpărat alăturea cu ctitoriceasca noastră sfântă biserică a răposatei Domniții Bălașa”. Domn al Țării Românești în perioada 1842-1848, Gh. Bibescu divorțează de Zoe în 1844 pentru a se căsători cu Maria Văcărescu. Prințesa este înmormântată în Biserica Domnița Bălașa. Aici este o statuie comandată de copiii prințesei, din marmură de Carrara, ce o redă alegoric purtată pe brațe de un înger.

Barbu Catargiu (1807-1862), fiul marelui vornic Ștefan Catargiu, a fost un rafinat politician conservator, mare orator și patriot, inițiator de acțiuni filantropice. Cu studii la Paris, revine în țară în 1834 și participă la formarea Societății Filarmonice care își propunea printre altele înființarea unui teatru național și tipărirea de cărți românești. Pe scena politică a ajuns până la funcția de prim-ministru, primind șefia cabinetului de miniștri pe 22 ianuarie 1862 din partea domnitorului Alexandru Ioan Cuza. Grație testamentului său, în 1890 a luat ființă Institutul de Fete „Barbu Catargiu”, pension pentru fete peste 7 ani. Portretul este realizat în 1862, la scurt timp după asasinarea acestui politician conservator, la 8/20 iunie 1862. În realizarea picturii Aman a avut ca inspirație o fotografie făcută în 1859 de către Carol Popp de Szathmary. Un portret aproape identic, pictat în 1862 tot de Th. Aman, se află în patrimoniul Muzeului Brăilei „Carol I”.

Doamna Elena Cuza (1825-1909), personalitate de mare notorietate, soția domnitorului Alexandru Ioan Cuza, autoare a numeroase acte de caritate, a contribuit la fondarea și bunăstarea Azilului „Elena Doamna” (înființat în 1862), pe care l-a patronat, continuând opera inițiată de doctorul Carol Davila. Azilul „Elena Doamna” a fost un mic orfelinat pentru fete, înălțat în Dealul Cotrocenilor, pentru a cărui construire Elena Cuza a inițiat chetă publică și a fost prima și cea mai importantă donatoare. Doamna Elena Cuza a părăsit țara în 1866, însoțindu-și soțul în exil.

Portretul expus în muzeu este realizat în 1863 la comanda Eforiei Spitalelor Civile, după o fotografie de Carol Popp de Szathmary.

Maria Davila (1836-1860), fiica medicului francez Alphonse Constant Marsille și nepoata paharnicului Constantin Alexandru Teodor Colceag, prima soție a doctorului Carol Davila, s-a stins brusc din viață după o naștere. Nici fetița ei și a doctorului Davila nu a supraviețuit. Acesta a fost motivul refugiului în muncă al lui Carol Davila și a atenției deosebite oferite copiilor orfani, fondând un azil dedicat lor.

afla în casa din strada Colței, moștenită de soție din partea tatălui său, imobil unde a găzduit în jur de 40 de copii orfani între 5 și 6 ani. Doctorul va transfera în noiembrie 1860 îngrijirea orfanilor sub tutela Serviciului Militar al Ministerului de Interne, al cărui inspector general era. Orfelinatul va fi apoi mutat în Dealul Cotrocenilor și extins odată cu implicarea Doamnei Elena Cuza. Azilul Elena Cuza va ajunge instituție de prestigiu cu standarde înalte pentru educație și trai. Din prestigiosul corp profesoral al azilului, ajuns instituție de învățământ de elită de-a lungul timpului, au făcut parte Spiru Haret, V.A. Urechea, Ioan Slavici, Alexandru Odobescu, Mina Minovici, Anghel Saligny ș.a. Carol Davila a comandat lui Th. Aman realizarea portretului Mariei Davila, finalizat în 1864, după o fotografie neidentificată încă. Mama Mariei Davila a donat Azilului „Elena Doamna” câteva moșii, din venitul cărora să fie întreținute 12 copile orfane.

Portretul Anei Davila (1834-1874) este o pictură de formă ovală, în ulei pe pânză de in, dimensiunile 100,6 x 81 cm. Ana Davila este unul din cei nouă copii ai Anei (Anca) Racoviță, născută Golescu și ai lui Alexandru Racoviță. A fost cea de a doua soție a medicului și generalului Carol Davila. În timpul căsătoriei, celebrate la Goleşti în anul 1861, aceasta a avut 4 copii. Pictura ce o înfățișează a fost realizată în 1874 după dispariția sa tragică, probabil după o fotografie din galeria donatorilor din cadrul Azilului „Elena Doamna”. I-a fost alături soțului său în numeroase acte de caritate, în special în întreținerea și educarea tinerelor orfane de la Azilul „Elena Doamna” pe care l-a condus ca voluntară. În 1873, a fost numită directoare de către Eforia Spitalelor Civile. Implicarea în operele de caritate i-a adus aprecierea și prietenia Doamnei Elena Cuza. A decedat brusc și total neașteptat într-o zi de ianuarie 1874, în urma unei greșeli de administrare a unui tratament medicamentos.

Theodor Aman este născut la Câmpulung Muscel și dacă vă întrebați care este originea numelui său, ei bine, tatăl acestuia, macedo-român stabilit la Craiova, era serdarul Dimitrie Mihali Dimo, poreclit „Aman” – cuvânt care în turcă înseamnă *iertare.* Primii săi profesori din țară au fost Constantin Lecca și Carol Wahlstein. Pictorul a studiat la Școala Centrală din Craiova și la Colegiul „Sfântul Sava” din București, apoi a continuat la Paris. Este considerat întemeietorul școlii moderne de pictură din România și unul din creatorii Școlii de Arte Frumoase din București, unde a fost și director. A excelat în pictură de șevalet, pictură murală, pictură pe vitraliu, gravură (deschizător de drumuri în acest domeniu), scultură în lemn. Casa sa din București găzduiește din 1908 și până în prezent Muzeul „Theodor Aman”, locaș ce cuprinde o colecție memorială de pictură, grafică și sculptură, precum și ustensile de lucru și alte obiecte aparținând pictorului și graficianului Th. Aman. Clădirea, care i-a fost casă, locuință și atelier, este rodul concepției artistului, fiind ridicată în 1869 pe locul primit ca zestre de soție. În 1908 casa devine muzeu la dorința artistului și urmare a demersurilor Anei Aman.

Redacția

REVISTA
An V, Nr.20, Decembrie 2025

MUZEUL PRESEI ROMÂNEȘTI